

УНИВЕРЗИТЕТ СВ. „КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
СКОПЈЕ
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈА

ВЕНЕЦИЈА И ВИЗАНТИЈА ВО XIII ВЕК

- Магистерски труд -

Кандидат : Александра Скандиловска

МЕНТОР: Проф. Д-р Бобан Петровски

СКОПЈЕ 2013

ВОВЕД

Венеција и Константинопол биле поврзани со долга традиција, со заедничка потреба од одбрана, со трговија и културни влијанија, но сепак одделени со шест до осум недели пловидба биле различни во верата, јазикот, и пред сè во политичката ориентација. Имено, Византија како наследничка на старата Римска империја се стремела кон создавање на светска империја, но со користење на копнена војска. Поседувала и императорска флота, но не голема трговска флота, каква што поседувала Венеција. Од друга страна Венецијанците, кои живееле во духот на морепловството биле со помала, но вешта намера. Нивната цел била да обезбедат сигурни трговски траси. Во тој дух таа и ја насочувала својата политика кон Константинопол - приморјето на Босфорот, од каде што доаѓале стоките на исламските земји, Ориентот и Русија и од каде што продолжувале кон Запад.

Имајќи ја во предвид географската положба на Византија, особено во делот на приморјето и островите, можеме да претпоставиме колку биле значајни византиските пристаништа за нејзината трговија. Всушност, тука и се добива специфичноста на нивните меѓусебни односи, кога и двете земји принудени од потребите, се насочуваат кон реализирање на заедничка политика. Венеција кон трговската, а Византија кон обезбедување на поморска подршка.

Историјата на заедничките политички текови најнапред ја доведуваат Венеција како византиска провинција. Но, мошне брзо Венеција увидела дека нејзината успешна иднина е морепловството. Така користејќи го своето најмоќно оружје, односно својата силна флота, со каква што во тоа време не располагало ни Западното, ниту Источното Римско царство – Византија, успеала на вешт начин со дипломатско лавирање помеѓу Сарацените, Норманите и Германите да ја подобрува својата положба во Медитеранот и Јадранот.²

Всушност развитокот на венецијанската трговија и важноста на венецијанската флота во контекст на Византија се проследуваат преку хрисовулите издадени од страна на византиските императори на Венеција. Тие го прикажуваат патот по кој Републиката постепено преминала од византиска провинција, преку нејзин сојузник, па византиски соработник, до господар на пространи колонијални поседи во

дезинтегрираната Византија. Првично таквиот тек во меѓусебните односи започнал во 992 година, кога на Венецијанците и нивниот дужд им била издадена хрисовула со трговски привилегии за трговија во Византија, со фиксирана и намалена царина. Притоа Венецијанците биле обврзани да одговорат со поморска помош на повик од императорот и да овозможува превоз на византиските војници во Јужна Италија. Тоа било голема обврска за Венеција, но тука се подразбира замената на императорската флота со венецијанска во водите на Јадранското Море, што воедно било и премолчено признание за моќта на Венеција во наведениот регион.

Тешката ситуација во која што западна Византија наметната од Норманите во 1081 година, била причина императорот Алексиј I Комнен да ги повика на помош Венецијанците, како поморска подршка. Венецијанската република се согласила да ја помогне Византија, но како поморска сила Венецијанците побарале да осигураат за себе слобода на движење во Јадранското Море и да спречат било која сила да се зацврсти на едниот или другиот брег на Јадранот. Токму тоа се обидувале да го направат Норманите, и поради тоа постанале венецијански непријатели. Византија целосно немоќна на море ја прифатила венецијанската подршка, заедно со условите, но скапо ја платила.

Во 1082 година Алексиј I Комнен им издал хрисовула на Венецијанците, при што Венецијанците се здобиле со трговски привилегии, да тргуваат слободно со секаква стока, не плаќајќи царина. Според тоа тие биле ставени во подобра положба од домашните трговци. Од тогаш се промениле условите во меѓусебните односи и започнува трговското издигнување на Венеција и нејзината експанзија на Исток. На тој начин на Венецијанците им бил даден трговски монопол, легално санкциониран и за во иднина гарантиран. Повеќе Венецијанците не биле туѓинци во империјата, туку како „вистински и верни слуги“ лојални на круната дополнително се здобиле за прв пат со свој трговски квартал во границите на Константинопол, добиле стоваришта во Константинопол и пристаништа во Галата. Венецијанската дипломатија која и во минатото била високо професионална, прагматична и секогаш во согласност со околностите и посветена на своите трговски интереси, и овој пат се покажала како добро подготвена на политичките прилики. Од тогаш Венецијанската република станала пресуден чинител во економскиот и политичкиот развој на Византиското царство.

Бидејќи на Византија и била потребна венецијанската економска и поморска поддршка, Венецијанците и покрај проблематичните коегзистенцијални односи со византиското население, сепак со хрисовула од 1126 година повторно ги добиле поранешните привилегии. Дури во 1148 година била проширена и венецијанската колонија покрај Златниот Рог. За венецијанската трговија достапни постанале и Родос, Кипар, и островите во Егејското Море. Венеција го проширила своето влијание и на западното крајбрежје на Јадранското Море, кога во 1141 година градот Фано бил ставен под венецијанска заштита. Додека во јужниот дел на Јадранот венецијанските сили заедно со византиските се судриле со норманските. Во екот на случувањата островот Крф повторно бил вратен под византиска контрола.

Така благодареејќи на својата поморска способност во содејство со Византија, Венецијанците во првата половина на XII век успеале да ја придвижат својата трговија, но и да ја зајакнат економијата. Така на почетокот на XII век започнале да се појавуваат нови здружувања на венецијанските трговци, подобро приспособени на развојните текови и подрачја над кои имале влијание: од Сирија до Византија, од Венеција до Египет.

Но, и понатаму венецијанската трговија во Константинопол, и воопшто целиот византиски свет не била со постојан статус, ниту пак Венецијанците биле сигурни во своите позиции. Особено, честите обиди на Византијците да се ослободат од своите обврски и привремените антивенецијански испади во Константинопол ја подржувале несигурноста на венецијанските позиции во целата империја. Тоа посебно било изразено при промена на византискиот престол, кога одново се инсистирало на признавање и договарање на венецијанските трговски привилегии. Таквата состојба ја дополнувала конкурентноста од Ценова и Пиза, на кои Византија им доделувала значајни трговски привилегии, со цел создавање на извесна противтежа на венецијанската превласт. Така, се додека во Константинопол имало византиска власт, Венецијанците не можеле да бидат сигурни дека доминантната положба ќе се одржи.

ВЕНЕЦИЈАНСКО-ВИЗАНТИСКИТЕ ОДНОСИ И ВРСКИ ВО КРАЈОТ НА XII И ПОЧЕТОКОТ НА XIII ВЕК

Во втората половина на XII век Венеција остварувала политички односи со Византија во две насоки. Првата насока била насочена кон реализација на трговските интереси од центарот – Венеција, а втората во служба на претходната била посредничката улога на венецијански избраници во Константинопол во регулирање на односите помеѓу Венецијанците кои живееле во Византиската империја со византиската власт.

За време на владеењето на императорот Мануел I Комнен (1143-1180) Венецијанците во голем број биле населени во Константинопол и тоа не само во венецијанскиот квартал, соопштува Кинам.¹ Во прилог на ваквото мислење се засведочените сериозните проблеми со кои се соочувал императорот, во услови кога новонаселените Венецијанци одбивале да живеат само во кварталот кој бил наменет за нив

(ἐξω τῆς ἐκ Βασιλέως αὐτοῖς ἀναστρεφόμενοι διατριβῆς)². Во тој контекст, за што поподготвено да соработува со нив и да воспостави ред во Константинопол, императорот Мануел I ги поделил на постојано население (οἱ Βουρῆσιοι) кое се имало здобиено со *jus civitatis* и пловно население, кое во Константинопол живеело само заради трговија (κατ' ἐμπορίαν).³ Бидејќи изворите од тој период не известуваат за посериозни нарушувања на добрите односи помеѓу Венецијанците во Константинопол и византиската власт, можеме да констатираме дека ваквиот чекор на императорската

---

¹ Cinnamus, 282, Сп. Choniates, 17. Никита Хонијат известува за Венецијанците и проблемите кои тие ги носеле во Империјата. Види и С. М. Brand., *Byzantium confronts the West*, 1-10.

² Cinnamus, 282. Според одредбите на хрисовулата од 1148 година, содржана во TTh, I, 109 може да се согледа дека императорот направил дури и проширување на венецијанскиот квартал по барање на Венецијанците во Константинопол. Сп. Р. Magdalino, *Manuel Komnenos*, 41-43.

³ Cinnamus, 280, Кинам дополнително известува дека Венецијанците: „имаат лошо однесување, развратни се, неучтивни, на кои не може да им се верува, со сите лоши карактеристики на морепловци”. Сп. Н. Ф. Brown, *The Venetians and the Venetian Quarter in Constantinople*, 82-83.

политика се покажал како мошне поволен во нивните меѓусебни односи.⁴ Всушност, тринаесетте галии во служба на империјата (*tredecim galee que fuerunt in servicio domini imperatoris*) во 1150 година упатуваат на тоа дека Венецијанците ги реализирале своите договорни обврски со Империјата.⁵

Но, од друга страна се насетувале недоразбирања од поинаков карактер помеѓу императорската власт и политиката на венецијанскиот дужд Доменико Морозини (1148-1156). Причините за тоа биле тесно поврзани со порастот на моќта на Венеција и стремежот за трговска независност од Византија и нејзина превласт во Левантот и Јадранот.

За прв пат проблеми од таков карактер во XII век биле почувствувани за време на владеењето на Јован II Комнен (1118-1143) во 1122 година, кога *omissis paternis vestigiis*, односно одбил да ги следи татковите постапки и да ја потврди хрисовулата на Алексиј I (1081 – 1118) од 1082 година. Дополнително со текот на времето на ваквата насока повлијаело и тоа што Венеција зазела нов политички правец. Станува збор за изборот на Венеција да се насочи кон Норманите – подобро да тргува со нив, одошто да се бори против нив на страната на Византија. Политика, којашто започнала со договорот од 1139 година, забележана во привилегиите на Вилијам I во 1155 година, а потоа потврдена со договорот со Вилијам II во 1179 година.⁶

Зголемувањето на богатството, значењето и загриженоста околу венецијанската колонија во Константинопол, каде што побогатите Венецијанци започнале да се здружуваат со локалното благородништво, да живеат надвор од венецијанскиот квартал, и да го нарушуваат мирот со расправи со нивните конкуренти од Пиза и Џенова, исто така извршило влијание на промена на венецијанскиот однос кон византиската власт.⁷ Наспроти сето ова стоеле територијалните претензии на императорот Мануел I кон Италија, кои пак воопшто не се усогласувале со проследената венецијанска политика.

Со тоа Венеција повеќе се покажала како противник, отколку како сојузник на Византија. Но, венецијанската моќ многу брзо се зголемувала и Венеција прераснувала

---

⁴ Хонијат (*Choniates*, 173) известува дека Венецијанците имале статус на „еднакви жители“ „ισοπολιται“ во Империјата. Погледни и H. Hazlitt, *The Venetian Republic*, 46-47, A. Simpson, *Before and after 1204*, 12-13.

⁵ Станува збор за договорните обврски според хрисовулата од 1148 година, која во најголем дел била потврда на одредбите содржани во хрисовулата на Алексиј I Комнен, Види TTh, I, 109-113 и W. Heyd, *Histoire du commerce du Levant au Moyen Age*, 200-202.

⁶ RIS, XII, 291.

⁷ Cinnamus, 282; Choniates, 222. Сп. A. Laiou, *Constantinople and the Latins*, 73-74.

во голема поморска сила. Тоа наведувало на голема византиска претпазливост во преземањето на посериозни чекори кон Венеција.⁸ На императорот во една таква комплексна ситуација⁹ му преостанувало индиректно да го намали темпото на пораст на венецијанската моќ со помош на зголемување на трговските привилегии на нејзините трговски конкуренти.

Во тој контекст, изворите од тој период¹⁰ упатуваат на императорска политика на наклонетост кон венецијанските конкуренти Пиза и Џенова и наговарање на Анкона на непријателски став кон Републиката.¹¹ Понатаму во согласност со споменатата политика, императорот ја ослободил Далмација од Унгарците и испратил императорски *Dux Dalmatiae* да управува со областа во негово име. Тоа за Венеција значело закана по нивното првенство во Јадранот, уште позначајно што титулата *Dux Dalmatiae* била составен дел на титулацијата на венецијанскиот дужд уште од 999 година.¹²

Дополнително на влошените венецијанско – византиски односи повлијаеле и случувањата во 1166 година. Имено, кога императорот Мануел I ги повикал Венецијанците да ја достават својата помош во борбата на империјата против Норманите („*Tunc Emanuel tres legatos cum tribus gallis mittens Ducem requirit ut solitum subsidium pro Imperii tutela mittere velit*”)¹³, а Венецијанците одбиле. За дуждовиот одговор известува Дандоло, и како венецијанска одбрана ја дава опасноста на венецијанската трговија во Апулија, доколку Венеција ги раскине добрите односи со Норманите („*Dux autem pacem cum Gulielmo servare cupiens ... id facere recusavit; quod Emanuel, grave ferens, erga Venetos malum in corde concepit*”).¹⁴

---

⁸ A. Laiou, *The Byzantine Economy*, 80-84; A. Laiou, *The Economic History of Byzantium*, 755-760; H. Birre, *Economic and Social History of Medieval Europe*, 15-17.

⁹ Г. Острогорски, *Византија*, 462-463, Чинители на споменатата ситуација биле од една страна Норманите, од друга силната Венеција. Сп. H. Ahrweiler, *L'Ideologie politic de l'Empire Byzantin*, 25-35.

¹⁰ Cinnamos, 282; *Historia Ducum Veneticorum*, 78. Види и С. М. Brand, *Byzantium confronts the West*, 17-18.

¹¹ *Annales Venetici breves*, 71, императорот во мај 1170 година им издал хрсовула на Џеновјаните за приширување на трговските привилегии во империјата и свој трговски квартал во Константинопол, а во јуни истите привилегии на Пиза. Спореди со изворното свидетелство на Cinnamos, 281. Види и С. М. Brand, *Byzantium confronts the West*, 18-19; D. Nicol, *Byzantium and Venice*, 99-100.

¹² RIS, XII, 227; *Annales Venetici breves*, 71. Сп. Andrea Danduli *Chronica*, 249 каде се наведени индиректни известии за тоа дека Дуждот Витале нудел помош на Унгарија, со цел да ја отстранат византиската власт во Далмација. Види и D. Nicol, *Byzantium and Venice*, 101; D. Wood, *Medieval Economic Thought*, 45-47.

¹³ Cinnamos, 291.

¹⁴ Ibid. 294; Andrea Danduli *Chronica*, 248.

Се чини дека дуждот Витале II Михаил (1156 – 1172) очекувал извесни византиски реакции последователно на ваквиот венецијански однос, и тоа разбирливо на штета на венецијанската колонија во Константинопол. Неговата претпазливост е потврдена и запишана во венецијанска хроника со неговите две наредби од 1169 и 1170 година за забранет влез на Венецијанци во империјата (*Dux providens Venetis ne in Romaniam pergerent universaliter interdixit*).¹⁵ Но, ваквата одлука на дуждот не била во согласност со императорската политика. Секако, неочекуван прекин на трговијата во главниот град не бил во прилог на императорската економија, ниту пак тоа што контролата над ситуацијата ја добил дуждот. Поведен од тие причини, Мануел I испратил пратеништво во Венеција со задача да го уверат дуждот во загарантираната безбедност како на Венецијанците во Константинопол, така и на нивните трговски стоки и профит. Императорските зборови го убедиле дуждот и тој ја повлекол својата забрана и бродовите запловиле кон Византиското копно.¹⁶

Со ваквата постапка всушност византискиот император ги прикривал своите вистински намери под маската на добрата волја (*lucre avidi et Imperii loca propria habitacula reputantes sum numerosis navibus, hominibus et mercies oneratis ad varia loca Graecorum perrexere ... Qui primo benign ab eo recepti*)¹⁷ известуваат латинските извори.¹⁸

Спротивно на тоа византиските современици¹⁹ известуваат за нужноста на таквиот план, во услови кога Венецијанците станале „безобзирни кон императорот и целата империја“.²⁰

Сепак, како дополнителна олеснителна околност за Венецијанците е посведочениот пример кога Венецијанците биле предупредени за неизвесната иднина. Станува збор за новодојдените Себастијано Зиани и Ауриус Мастропетро кои биле известени од некои

---

¹⁵ Cinnamus, 295. D. Nicol, *Byzantium and Venice*, 104-105, M. Angold, *The Byzantium under Comneni*, 70-76.

¹⁶ Andrea Danduli *Chronica*, 250. Сп. W. G. Day, *A Reappraisal of Byzantine Commercial Policy*, 60-62.

¹⁷ RIS, XII, 295.

¹⁸ Ibid; Andrea Danduli *Chronica*, 251.

¹⁹ Cinnamus, 282-283; Choniates, 171-172. Сп. H. Hazlitt, *The Venetian Republic*, 100-101; D. Nicol, *Byzantium and Venice*, 105; C. M. Brand, *Byzantium confronts the West*, 41-43.

²⁰ Cinnamus, 283 - 285 „Вашиот народ долго време се однесуваше неразумно. Еднаш бевте вагабонти потопени во бедна сиромаштија. Потоа скришум се вовлековте во Римската Империја. Се однесувавте кон неа со краен презир и направите сè да му ја предадете на најголемиот непријател, за што сте свесни и самите. Сега, легитимно осудени и праведно истерани од империјата дрско и објавивте војна – вие кои некогаш бевте народ кој не вредеше да се споменува, вие кои вашиот престиж им го должите на Римјаните; со вашата претпоставка дека можете да ја мерите силата се направивте самите себеси предмет на исмејување“.

свои пријатели дека следуваат неочекувани настани за Венецијанците во Константинопол.²¹ Императорот ги негирал ваквите спекулации според него²², но голем број на војници започнале да се преливаат во градот и на ѕидините, како да се подготвуваат за опсада (*Maxima militum reditumque multitudine ex diversis partibus tunc Constantinopolim venisset, et essent muri ac palatia adeo munita quasi deberet civitas ab inimicus expugnari*)²³. А потоа на 12 март 1171 година, императорот заповедал да се уапсат и затворат сите Венецијанци во градот, а имотот да им биде конфискуван.²⁴

Според изворните известувања во Константинопол во тоа време живееле околу десет илјади Венецијанци (*inventi sunt enim in constantinopolim eo tempore fere decem milia Venetorum*).²⁵ Византискиот извор Кинам не дава приближен број на Венецијанци, туку, кога сведочи за настанот, понудува податоци дека нивниот број бил толку голем што затворите не го задоволувале тој капацитет на луѓе, така што и манастирите биле користени за сместување на Венецијанците (*Φρουράι τε καὶ ἱερά τούτος ἐδέχοντο φροντιστήρια*), кои за мошне брзо време биле ослободени.²⁶ Но, во екот на овие случувања имало и голем број на Венецијанци кои преку Халмира и Тесалија успеале да пребегнат во Венеција.²⁷ Дури и најголемиот брод виден во Константинопол во тоа време „*Totus Mundus*” или „*Κόσμος*” успеал да пребегне преку ноќ, претежно исполнет со млади момчиња (*μάλιστα οἱ μὴ γάμοις ὁμιληκότες*) – сведочи Хонијат.²⁸ Венецијанската противакција не изостанала. Силна венецијанска флота впловила во византиските води и ги окупираа Хиос и Лезбос.²⁹ Потоа долго се преговарало, но без конкретни резултати. Односите во наредните десетина години останале прекинати.³⁰

---

²¹ MGH, XIV, 78.

²² Ibid, 79.

²³ Ibid, „Особено многу пешадиски војници од различни делови на Константинопол беа таму, и така укрепени на ѕидовите на палатите требало да ги преземат од непријателите”.

²⁴ За настанот известуваат Cinnamos, 282-3; Choniates, 171-2; Annales Venetici breves, 72; Historia Ducum Veneticorum, 78; Andrea Danduli Chronica, 250; Martino da Canale, 38-40.

²⁵ MGH, XIV, 79.

²⁶ Cinnamus, 285.

²⁷ MGH, XIV, 79.

²⁸ Choniates, 172; ТТН, I, 168.

²⁹ Cinnamus, 285.

³⁰ За тоа кога повторно биле започнати преговори за обнова на нивните меѓусебни односи во историската наука постојат две гледишта. Првото гледиште е засновано врз изворното сведоштво на Никита Хонијат, (Choniates, 173), кој тврди дека по склучувањето на сојузот меѓу Венецијанците и Норманите, Мануел морал да попусти, да им ги потврди привилегиите на Венецијанците и да им исплати оштета. Сп. W. Heyd, Histoire du commerce du Levant au Moyen Age, 202 - 210. Другото гледиште е востановено врз основа на изворните податоци понудени од Andrea Danduli Chronica, 309, како и документите понудени во Documenti del commercio veneziano, 250-255, 267-268. Според податоците што ги нудат, односите помеѓу Венеција и Византија се воспоставени за време на владеењето на Андроник I.

Кога императорот Мануел починал во 1180 година, на престолот дошол неговиот дванаесетгодишен син Алексиј II (1180-1183), под регенство на неговата мајка Марија, антиохиска принцеза по потекло Французинка. Но, всушност со државата управувал протосевастот Алексиј Комнен, внук на Мануел I. На тој начин латинофилската страна во византиската политика се зацврстила, а последично на тоа се подобрила и ситуацијата на латинските трговци во империјата. Сето тоа било на незадоволство на противниците на латинофилското константинополско регенство кое застанало на страната на протосевастот Андроник.

Имено, Андроник во пролетта 1182 година успеал да направи преврат. Пред неговиот официјален влез во градот, Андроник наредил неговите пафлагонски трупи да го поттикнат населението против Латините во Константинопол. На тоа, константинополското население одговорило со истурање на својот бес врз латинското население, особено врз трговските квартави долж Златниот рог. Многу од нив знаеле што да очекуваат од Андрониковото доаѓање на престолот, при што го напуштиле градот претходно. Од преостанатите особено настрадале трговците од Пиза и Џенова. Всушност и тие биле најбројни, бидејќи венецијанските трговци сè уште ги немале регулирано своите односи со власта за понатамошно трговско ангажирање во империјата. Како одговор од латинска страна, евидентирани се од изворите³¹ опожарени цркви и манастири долж брегот и островите во Егејското море.³²

Настаните од 1182 година, целосно и детално се опишани од Вилијам Тирски, кој соопштува дека за сè што пишува слушнал од пребеганите Латини.³³ Исто така за настаните сведочи и Евстатиј Солунски во својата „*De capta Thessalonica*“³⁴, а византискиот историчар Никита Хонијат во својата историја не споменува за овие настани.

Современите италијански извори не пишуваат за гореспоменатите настани од 1182 година. Ниту една современа венецијанска хроника не зборува за овие настани,

---

Притоа со компаративен анализирачки пристап на понудените изворни податоци, и со помош на зачуваните договори за трговски привилегии и ослободување на венецијански затвореници, TTh, I, 177; Andrea Danduli Chronica, 266; RIS, XII, 309, може да се согледа дека понудените податоци од венецијанските извори се поверодостојни.

³¹ Eustathios of Thessalonica, 365.

³² Ibid.

³³ William of Tyre, 184. Сп. D. Nicol, Byzantium and Venice, 108-109.

³⁴ Eustathios of Thessalonica, 365-512.

ниту пак понатаму со текот на времето се евидентирани документи или податоци во изворите за барања за обештетување од византиските императори.

Ваквиот пресврт на случувањата во Константинопол се покажал како добредојден кај Венецијанците. Непријателството на империјата со Пиза и Џенова и подготовките за напад на Норманите, биле причина Андроник да ја насочи својата политичка ориентација кон Венеција.³⁵

Специфичностите и карактеристиките на нови понуди за преговарање на Андроник се комплицирани за реконструкција, во услови кога нема зачувани договори и преговори помеѓу нив. Сепак, логички заклучок направен врз основа на претходните случувања³⁶, е дека Венеција од Константинополскиот двор можела да побара две работи: да бидат ослободени сите заробени Венецијанци затворени во 1171 година, и секако да им бидат вратени одземените имоти.

Андроник I (1183-1185)³⁷ ги ослободил сите венецијански заробеници и дал ветување дека ќе ги подмири сите штети направени врз венецијанското население во Константинопол.³⁸

Сепак, официјална размена на пратеништва помеѓу Венеција и Византија сè до 1184 година не е евидентирана од изворите, ниту пак формален договор. Во тој поглед, во пролетта 1184 година дуждот Орио Мastroпиеро испратил делегација во Константинопол. Енрико Дандоло, следниот венецијански дужд заедно со Пиетро Зиани синот на подоцнежниот дужд Себастијано ја сочинувале делегацијата. Не се зачувани изворни податоци околу нивните преговори со византискиот двор. Но, свидетелството на еден трговски документ за венецијански закуп на пазари од 1184 година, упатува на мислење за присуство на Венецијанци во Константинопол.³⁹

---

³⁵ C. M. Brand, *Byzantium confronts the West*, 45-47, A. Laiou, *Constantinople and the Latins*, 89-94; M. Mango, *The commercial map of Constantinople*, 66-68; D. Nicol, *Byzantium and Venice*, 109, K. Weitzmann, *Various aspects of Byzantine influence on the Latin Countries*, 15-17.

³⁶ Cinnamus, 286. Венецијанците затворени во 1171 година сеуште биле византиски затвореници, бидејќи ни венецијанските, ниту византиските извори известуваат за нивно ослободување. Сп. D. Barker, *Relations between East and West*, 80-82, Н. П. Соколов, *К Вопросу о взаимоотношениях Византии и Венеции в последние годы правления Комнинов*, 145-147.

³⁷ Вдовицата на Мануел I - Марија од Антиохија, наговорена од Андроник била обвинета за конспирација кон земјата и убиена. Марија Порфирогена и нејзиниот сопруг исчезнале на мистериозен начин. Со тоа во септември 1183 година патријархот бил приморан да го прогласи Андроник за император. Младиот наследник Алексиј бил задушен потоа, а Андроник го комплетира својот триумф женејќи се со единаесетгодишната Агнеса од Франција. *RIS*, XII, 309. Сп. A. Paul, *Princesses Byzantines*, 99-100.

³⁸ *Andrea Danduli Chronica*, 266; *RIS*.XII, 309.

³⁹ *TTh*, I, 177, D. E. Queller, *Early Venetian legislation on Ambassadors*, 22-23.

Дополнително во прилог на тоа сведочат и серија трговски документи, датирани во февруари и март 1184 година.⁴⁰ Изворните податоци понудени од Никита Хонијат за присуството на Венецијанци во Константинопол упатува на потврда на извештајот на латинските документи и потврда на присуството на Венецијанците во Константинопол.⁴¹ Имено, Хонијат известува за согласноста на императорот Андроник да им ги исплати штетите претрпени во 1171 година во износ од 1500 перпери. Наведената сума било договорена да биде поделена на шест годишни рати во износ од 250 перпери секоја.⁴² Притоа, првата рата во износ од 100 перпери била веднаш исплатена.⁴³

Но, официјален документ не бил потпишан. Последователно на тоа, логичка би била венецијанската неизвесност и несигурност на трговијата во Константинопол, посебно во услови кога политиката на императорот Андроник кон Венеција не наишла на поддршка од локалните благородници.⁴⁴

Од друга страна норманска закана од 1185 година ја насочувала Византија кон соработка со Венецијанците. Норманите во јуни 1185 година го нападнале и зазеле Драч, Јонските острови и Закинтос напредувајќи кон Егејското море. Ситуацијата дополнително се влошила за Византија со падот на Солун под норманска власт.⁴⁵

Во ваквиот контекст на случувањата, кога на Византија неопходна и била венецијанската помош, Републиката ги одбила барањата на императорот за помош во борбата со Норманите. Притоа таквиот став бил донесен врз основа на цврста причина – сè уште бил во трајност венецијанско – норманскиот договор од 1175 година.⁴⁶

Но, Византија успешно и брзо се заштитила од Норманите. Способниот војсководец Алексиј Врана реагирајќи брзо по два порази кај Мосинополе и Димитрица во 1185 година успеал да ја отстрани норманската опасност. Меѓутоа

---

⁴⁰ Historia ducum Veneticorum, 92; Documenti del commercio veneziano, I, 336, 338, 334, 352-356, 371 се наоѓаат документи кои даваат единствени изворни податоци за ослободувањето на венецијански заробеници во Константинопол; Nuovi documenti del Commercio Veneto, 36 – 40. Сп. С. М. Brand, Byzantium confronts the West, 72-73.

⁴¹ Choniates, 173-4.

⁴² Никита Хонијат (Choniates, 174) сведочи за венецијанското прифаќање на сумата од 1500 перпери оштета „χρομάτων παντοδαπών“.

⁴³ Ibid. A. Laiou, The Byzantine Economy in the Mediterranean Trade System, 23- 29.

⁴⁴ Ibid, 174-175.

⁴⁵ Детални податоци за норманското навлегување на византиска територија и освојувањето на Солун од Норманите кај Евстатииј Солунски, кој бил очевидец на настаните, Eustathios of Thessalonica, 364-365; Choniates, 297-307. Поопширна анализа на византиско – норманските односи види кај Г. Острогорски, Историја на Византија, 480-481

⁴⁶ TTh, XII, 172.

норманската власт на островот Крф повторно ги поврзала венецијанската и византиската дипломатска будност, овојпат предводена од новиот император Исак II (1185-1190).⁴⁷

Новиот политички контекст го навел императорот Исак II повторно да се обрати до Венеција за помош, само што овој пат му било јасно дека неговата понуда треба да биде доволно привлечна за венецијанските бродови повторно да се стават во служба на империјата, и да бидат занемарени клаузулите од венециско – норманскиот договор. Императорот Исак II го повикал дуждот Орио Мастопиеро (1178-1192) да ја разгледаат тековната ситуација и да испрати делегација за преговори на византискиот двор. Петро Михаил, Октавијан Квирини и Јохан Михаил биле тројцата венецијански пратеници испратени со задача да преговараат за хрисовула по примерот на хрисовулата од 1148 година и надоместување на претрпените штети во 1171 година.⁴⁸

Најцврст доказ за успешноста на преговорите се трите императорски хрисовули од 1187 година.⁴⁹ Притоа, анализата на хрисовулите упатува на тоа дека, Исак II освен што им излегол во пресрет на барањата на Венецијанците, им покажал дека неговите намери не се само привремено решение на критичната состојба на империјата, туку упатуваат на сериозна, успешна и долготрајна соработка.⁵⁰

Со првата хрисовула биле потврдени и обновени трговските привилегии на Венецијанците во империјата загарантирани од Алексиј I, Јован II, Мануел I. Алексиј ги опишал како „вистински и верни слуги на империјата” („*veri et recti duli*”)⁵¹, а Исак II ја издава хрисовулата на „долготрајни сојузници и подржувачи”.⁵² Тоа всушност упатува на заклучок дека повеќе не било прашање за „*veri et recti duli*”, туку „*Venetici non nunc primo Romeis federati amici*”, „*nec nuper eorum amicis fautoribusque connumerati*”, „*accedentes fautores non vocati*”, кои во минатото биле вазали „*non enim tunc solummodo Romeis servi errant, verum etiam aliis temporibus et locis*”.⁵³

---

⁴⁷ Г. Острогорски, Историја на Византија, 142.

⁴⁸ RIS, XII, 313.

⁴⁹ *Privilegia Isacii Imperatoris, Privilegium Isacii imperatori Constantinopolitani Concessum Inelite domino Aurio Magistro Petro Duci Venecie*, TTh, I, 179-189; *Privilegium confirmationis (Isacii imperatoris) de concessione Imperatorum Constantinopolitanorum sub millesimo CLXXXVII*, TTh, I, 189-195; *Privilegium Isacii Imperatoris*, TTh, I, 195-203.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ TTh, I, 49. Текстот од хрисовулата на Алексиј I не е зачуван, но е содржан во хрисовулата на Мануел I од 1148 година.

⁵² TTh, I, 179.

⁵³ Ibid; M. Mango, *Commercial map of Constantinople*, 198-200.

Потоа со оглед на околностите⁵⁴ императорот ги потсетил на нивната служба во одбрана на империјата во времето на Алексиј I против Роберт Гвискард и неговите нормански бродови кај Драч.⁵⁵

Со втората хрисовула⁵⁶ било потврдено проширувањето на венецијанскиот квартал, како и сопственоста на Венецијанците во него, прецизно направено по примерот на хрисовулата издадена од императорот Мануел I во 1148 година.⁵⁷

Особено внимание привлекува третиот документ, кој исто така е даден во форма на хрисовула. Анализата на содржината упатува на друга форма која за прв пат е забележана во венецијанско – византиските односи. Имено, тоа е *paatum*, а не *gracertum*, билатерална спогодба или договор во кои Венецијанците се договорна страна, тие зборуваат за „*stolus voster*” и за „*stolus celsitudinis vostre*” т.е. императорскиот е разграничен од „*Veneticorum stolus*”.⁵⁸ Тоа е договор помеѓу еднакви страни, а не привилегии дадени од повисоката на пониската страна. Всушност, самата хрисовула започнува со унија, која некогаш постоела помеѓу нив, но без да се наведе кој е причинителот за нејзината неуспешност. Секако, тоа упатува на мислење дека императорот дипломатски не сакал вината да ја стави на венецијанската страна, при што и двете земји ја споделуваат подеднакво.⁵⁹

Поголемиот дел од клаузулите е посветен на прашањето „војна и мир”, односно бил проследен одбрамбениот карактер на договорот. Во тој контекст Венецијанците се согласиле да ги прифатат следниве услови: Тие „нема да склучат сојуз со ниту еден владетел, крунисан или некрунисан, ниту пак со некој народ – христијански или пагански, непријателски на императорот Исак или на неговите наследници, машки или женски”.⁶⁰ И било кој народ или владетел да ја нападна империјата со повеќе од четириесет бродови, дуждот бил должен да укаже помош со кореспондирачки број на бродови, предводени од Венецијанец со положена заклетва на верност пред императорот.⁶¹ Од последната клаузула биле иземени Германците, но со услов тоа да има трајност сè додека трае венецијанско – германскиот договор. Истото било

---

⁵⁴ Се мисли на ситуацијата наметната од Норманите со заземањето на византиските територии. Поопширно за Норманите и Византија види кај С. М. Brand, *Byzantium confronts the West*, 160-170.

⁵⁵ TTh, I, 179-189.

⁵⁶ Ibid, 189-195.

⁵⁷ Хрисовулата на Мануел за споредба TTh, I, 49.

⁵⁸ Ibid, 195-203.

⁵⁹ Ibid, 201-202.

⁶⁰ Ibid, 196-197.

⁶¹ Ibid.

регулирано и за Норманите, со исклучок доколку Вилијам ја нападне империјата на Ромеите. Во тој случај Венецијанците според третата хрисовула, биле одговорни да помогнат со петнаесет галии, за четири месеци од даденото известување.⁶²

Вака регулираните односи помеѓу двете земји го обновиле пријателството и взаемната соработка помеѓу нив. Се чини дека најмногу од ваквиот договор добиле Венецијанците. Повторно биле слободни да влегуваат и да тргуваат во Византиската империја, а притоа им биле осигурани поранешните трговски привилегии и имоти во Константинопол.

Сепак, изворните податоци за наредните години покажале дека императорот Исак не ги реализирал своите обврски регулирани со хрисовулите од 1187 година кон Венеција.⁶³ Заради тоа во 1189 година дуждот испратил двајца пратеници Петро Корнарио и Доменико Мемо, да го потсетат императорот за пропуштеното. Дополнителен притисок за империјата придонела и состојбата на Византија наметната од Фридрих Барбароса и третиот крстоносен поход. Всушност, на Византија и биле потребни пријатели и сојузници.⁶⁴

Одговорот на тоа била четвртата хрисовула потпишана од Императорот Исак II Ангел. Притоа, императорот се согласил на Венецијанските барања, да им биде исплатена на Венеција штетата што се однесува на заплenuвањето на венецијанските стоки од императорот Мануел, ветена уште од императорот Андроник – 1400 перпери, од кои сто веќе им биле исплатени.⁶⁵ Веднаш била направена исплата од 250 перпери. Останатите требало да бидат исплатени во период од шест години на годишни рати, се додека во целост не биде исплатен наведениот износ.⁶⁶ Венецијански документи од 1189 година⁶⁷ ја потврдуваат исплатата на 250 перпери, а подоцнежни документи од 1191 и 1193 година за тековните години.⁶⁸ Парите им биле предадени на трговци, кои имале доставено барања за исплата на штетата во 1171 година.⁶⁹

---

⁶² Ibid.

⁶³ *Historia ducum Veneticorum*, 88-89. Сп. D. Nicol, *Byzantium and Venice*, 115.

⁶⁴ Повеќе за Византија пред третиот крстоносен поход погледни: J. Harris, *Byzantium and Crusades*, 132-134; A. Vasiliev, *History of the Byzantine Empire*, 375-380.

⁶⁵ TTh, XII, 207, „vide licet in reditione rerum que Veneticis ablate fuerunt ... et exhibitione centenarium quattordecim uerperorum, que in crisobulo pro hiisdem edito notificantur, ob quas et unum centenarium uerperorum eis per impensum est”.

⁶⁶ *Historia ducum Veneticorum*, 90; *Pactum Imperatoris Isacii cum Venetis de damnis resarciendis*, TTh, I, 206-211. Сп. N. Baynes, *The Byzantine Empire*, 100-1022.

⁶⁷ *Documenti del commercio veneziano*, I, 378-380.

⁶⁸ Ibid, 403, 418, 371-374, 395-396, 409-410.

⁶⁹ Ibid.

Но, кога во 1195 година Исак II Ангел го загубил тронот, целосната исплата на ратите била далеку од задоволителна. Исто така и четирите договори од 1187 и 1189 година помеѓу Исак II Ангел и Венеција не биле имплементирани во целост. Ниту една венецијанска флота за време на неговото владеење од четириесет до сто бродови не била повикана да ги брани византиските интереси, ниту пак Венецијанците што живееле во империјата биле регрутирани за помош.⁷⁰

Доаѓањето на престолот на новиот император, узурпаторот Алексиј III Комнен (1195-1203) не ја подобрило ситуацијата во која што била западната Византиската империја. Византија трпела се поголеми неуспеси на Балканот затоа што била изложена на заканувачки притисок од Запад. Најтешки грижи и задавале освојувачките стремежи на Германскиот цар Хенри VI. Спојувањето на Сицилија со Германското царство му дало силен мотив и поддршка на хенриковите стремежи за светско владеење, а Византија, неговата примарна цел, ја ставило пред најголема опасност. Како наследник на Вилхем II, Хенри VI барал Византија да му ја отстапи целата област од Драч до Солун, која што Норманите ја освоиле и повторно ја загубиле во 1185 година, да му плати голем данок и да учествува со својата војска во претстојниот крстоносен поход. Потоа, женејќи го својот брат Филип со ќерката на Исак II, Хенри ги истакнал династичките претензии кон константинополскиот престол. Заплашената византиска влада се обврзала на годишен данок од шеснаесет кентенарии злато.⁷¹

Но, на Византија и дошла помош од две страни. Прво папата не сакал да го благослови планот на Хенрик, крстоносниот поход да го насочи кон Константинопол. Вториот бил, неочекуваната смрт на Хенрик во септември 1197 година.⁷²

Од друга страна Венецијанците се надевале дека Алексиј Коменен, прво ќе го исплати својот данок кон германскиот цар, а потоа ќе ги подмири рго рата предвидени со последната хрисовула, издадена од Исак II. Но, Алексиј одбил да продолжи да ги плаќа општетувањата на Венецијанците. Дополнително, занемарувајќи го договорот на неговиот претходник со Венеција за слободна трговија, Алексиј наредил од

---

⁷⁰ Historia ducum Veneticorum, 92-93, G. Timothy, A History of Byzantium, 89-95.

⁷¹ Choniates, 631.

⁷² Ibid, 475-480, Мислењето за насочувањето на крстоносниот поход кон Константинопол го дава Никита Хонијат во својата Историја.

Венецијанците во империјата да започне да се собира данок. Започнал и да дава трговски привилегии на Џенова, Пиза и Дубровник.⁷³

Во еден таков сплет на околности се случила и промената на венецијанскиот дужд. Во 1192 година по смртта на дуждот Орио Мастопиеро, за нов дужд бил избран Енрико Дандоло (1192-1205).

Личноста на Енрико Дандоло е највпечатливата во венецијанско – византиските односи на почетокот на XIII век, особено кога станува збор за неговиот однос кон Византија. Според изворното свидетелство на Никита Хонијат, дуждот бил „слеп човек во години, итар измамник, кој себе си се нарекува помудар од мудриот. „Верувајќи во гордоста повеќе од секого, тој претпочита смрт одошто да им се дозволи на Ромеите да ја избегнат казната за навредливото однесување кон неговиот народ“.⁷⁴ Таквото мислење го потврдува и Новгородската хроника, веројатно напишана од руски свештеник во Константинопол во почетокот на XIII век: „дуждот испланирал многу напади на градот (Константинопол) и направил сè за да му се покорат нему“.⁷⁵

Енрико Дандоло насочувајќи ја својата политика кон осигурување на венецијанската трговија на Исток и во тој контекст Дандоло изворно⁷⁶ е посведочен како венецијански пратеник на византискиот двор. Станува збор за пратеништвото испратено од дуждот Витале Михаил, веднаш по судирот од 1171 година. Според податоците од Новгородската хроника Дандоло за време на тоа пратеништво бил казнет да го носи товарот од настанот, од моментот кога „Мануел наредил Дандоло да биде ослепен“.⁷⁷ Меѓутоа ниту еден друг современ извор не го поврзува слепилото на Дандоло со византискиот двор. Податоците на *Historia ducum Veneticorum* од XIII век, дека пратениците на дуждот испратени кај императорот Мануел „се вратиле во добро здравје“,⁷⁸ се во спротивност со оние на Новгородската хроника. Исто така, во прилог на мислењето дека Дандоло во 1172 година се вратил со здрав вид се зачуваните потпишани документи.⁷⁹ Во Венеција, и во било која друга земја оние што не можат да гледаат, не можат да стават потпис, ниту печат. Но, како замена овластено лице, нотар

⁷³ Уште Исак II започнал да соработува со Џенова и Пиза, обидувајќи се на тој начин да ја спречи илегалната трговија. Во 1191 и 1192 година издал хрисовули за обнова на трговските привилегии и нивните трговски квартави во Константинопол, Види: TTh, I, 216-225.

⁷⁴ Choniates, 538.

⁷⁵ Chronicle of Novgorod, 40.

⁷⁶ Andrea Danduli Chronica, 258. T. F. Madden, Enrico Dandolo, 106.

⁷⁷ Chronicle of Novgorod, 48.

⁷⁸ Historia ducum veneticorum, 81; Andrea Danduli Chronica, 260.

⁷⁹ Marino Sanudo, Vitae Ducum Venetorum, 22; Documenti del commercio veneziano, 252-53.

можел да и го прочита документот на личноста, и после нејзино одобрение да запише: „Signum N., qui hec fieri rogavit”.⁸⁰ Ова било правило востановено за секој, дури и за дуждот. Енрико Дандоло додека бил дужд на Венеција во периодот од 1192 до 1205 година не потпишувал документи, но после неговото враќање од Константинопол во 1171 година зачувани се документи со неговиот потпис.⁸¹

Жофруа де Вилардуен забележува дека, и покрај слепилото дуждовите очи изгледале сосема здрави.⁸² Кога го запрашал за тоа, дуждот Дандоло одговорил дека го загубил видот после удар на главата⁸³, но не забележува каде се случило тоа, ниту кој го направил.

Всушност следејќи ги внимателно изворите не можеме вината за дуждовото слепило да ја ставиме на страната на Византија, односно на императорот Мануел I. Од рестриктивните известувања на понудените извори, првенствено од современикот Хонијат, не можеме со сигурност да го прецизираме времето на настанување на слепилото, но никако не можеме да го поврземе со настанот од 1171 година. Во прилог на тоа зборуваат документите потпишани од страна на Енрико Дандоло како човек со здрав вид, а никако слеп.

Примарната задача на дуждот, да ги заштити венецијанските интереси во Јадранот, подразбирала уредување на односите со византискиот двор. Со таа цел дуждот ги испратил Марино Мастропиеро, синот на претходниот дужд и Раниеро Зено како амбасадори на дворот на Алексиј III. Но, пратеништвото не резултирало со успех, и императорот во знак на добра волја и напредок на преговорите, испратил свој пратеник Јован Катафлорос во Венеција.⁸⁴ Наскоро работата резултирала со успех, и по примерот на хрисовулата од 1187 година бил сроден нов договор, а Катафлорос заедно со Енрико Навигаиосо, Андреа Дона и Бенедето Грилони се вратил во Константинопол.

Зачувани се писмените инструкции, коишто Дандоло им ги одредил на неговите пратеници, за тоа која е нивната слобода на избор во преговорите и нивните ограничувања. Всушност, тоа е единствениот зачуван документ од тој вид и од тој

---

⁸⁰ „Потпис Н., на оној којшто побарала ова да се направи”, *Andrea Danduli Chronica*, 8.

⁸¹ Во септември 1174 година, додека престојувал во Александрија евидентиран е трговски документ со негов потпис. Види: *Documenti del commercio veneziano*, 252-253.

⁸² Villehardouin, 68.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ *Historia Ducum Veneticorum*, 83.

период и претставува драгоцен извор во проследувањето на улогата на дуждот во венецијанската дипломатија. Притоа, инструкциите се предадени од името на дуждот Дандоло, а не од името на венецијанскиот совет.⁸⁵

Дуждот ги советува своите пратеници да бидат непоколебливи во врска со нивното барање за исплата на штетите над Венецијанците во 1171 година, кои Алексиј III одбивал да продолжи да ги исплаќа. Исто така ги предупредува да бидат особено претпазливи во однос на преговорите околу Германскиот император и Сицилијанскиот крал, кои грижливо биле регулирани во 1187 година.⁸⁶ Иако овие преговори не завршиле успешно, сепак по смртта на Хенри VI во септември 1197 година, по долги преговори дуждовите пратеници Петро Михаил и Отавио Квирино, заедно со Деметриос Торникес успеале да ја договорат новата спогодба, чијашто содржина е инкорпорирана во хрисовула од ноември 1198 година.⁸⁷

Новиот договор во голема мера бил повторување на венецијанско – византискиот договор од 1187 година, со променет датум и политички околности. Клаузулата што се однесувала на Кралот на Сицилија била изоставена. Но, Венецијанците се обврзале да и помогнат на империјата, доколку биде нападната од Германскиот император. Со тоа бил потврден и одбрамбениот сојуз. За возврат на Венецијанците им биле загарантирани сите привилегии одобрени од Алексиј I, Јован II, Мануел I и Исак II, но не и од Андроник. Венецијанците биле ослободени од сите даноци на трговија, било да тргуваат по копно или во вода во сите региони на империја (*omnes regions, que sub in Romania sunt*)⁸⁸.

---

⁸⁵ Наспроти правилото дипломатијата со другите земји да се одредува по советување на венецијанскиот совет. Сп. Andrea Danduli Chronica, 15.

⁸⁶ DR, II, 1632, 1639. Се чини дека тоа и не било толку нужно, бидејќи Хенри VI, бил германски император и сицилијански крал во 1197 година. Но, дуждот веројатно сакал да биде убедлив во загарантираната венецијанска помош на Алексиј III, доколку се појави како потребна во одбрана од Хенри VI. Пошироко за Византиските односи со Хенри VI, види С. М. Brand, Byzantium confronts the West, 189-195. Сп. D. Nicol, Byzantium and Venice, 120-121.

⁸⁷ Privilegium Alexii III Imperatoris Constantinopolitani, concessum Inciito domino Henrico Danduli Duci, Epimetrum pacti antedecentis, TTh, I, 247-280.

⁸⁸ Ibid, 258.

Притоа, за да се избегнат недоразбирања, во хрисовулата е наведен детален список на топоними од Драч до Лаодикеја и Антиохија.⁸⁹

Со хрисовулата од 1198 година венецијанската колонија во Константинопол била дефинирана како заедница со сопствени права и одговорности за своите судски предмети и судири. Притоа Алексиј III ги опишува Венецијанците како „*cives extranei*”⁹⁰ или постојани жители со еднакви права на државјанство. Но, не бил одобрен од императорот изборот на овластено лице за венецијанскиот квартал во Константинопол, кое би било одговорно пред византиската власт.⁹¹

---

⁸⁹ Наведените градови повеќе не биле во составот на империјата, но во хрисовулата се искористени како точки до каде бил доменот на венецијанската трговија во империјата. TTh, I, 258- 260. Прецизното опишување на секој град, остров, провинција во Византиската империја, во 1204 година било искористено од Венецијанците и крстоносците за нивна меѓусебна поделба на империјата. Сп. F. Tricht, *The Latin Renovatio of Byzantium*, 41-42.

⁹⁰ TTh, I, 277.

⁹¹ С. М. Brand, *Byzantium confronts the West*, 150-155, M. F. Hendy, *Byzantium, 1081-1204 Economic Reappraisal*, 32-34.

ВЕНЕЦИЈА И ВИЗАНТИЈА ВО ЧЕТВРТИОТ КРСТОНОСЕН ПОХОД

Четвртиот крстоносен поход ќе го проследиме низ контекстот на венецијанско – византиските односи, преку објективната призма и корелација на изворите – Роберт од Клари, Вилардуен, *Devastatio Constantinopolitana*, Новгородската хроника, *Historia Constantinopolitana*, зачуваните кореспонденции и сл.⁹² Секој со својата субјективност, суптилност и импликација. Меѓутоа за да се разбере сложеноста на тие односи, мораме да се фокусираме на настаните што се случувале од самиот почеток и договорите коишто ги управувале крстоносните постапки од 1201 година.

Одлуката на иницијаторот за крстоносен поход против неверниците во Ерусалим, папата Инокентие III (1198-1216)⁹³ да испрати легат во Венеција била од големо значење, како за крстоносниот поход, така и за Венеција.⁹⁴ Притоа, кардиналот Софредо бил испратен во Венеција, со цел да добие поморска помош, односно превоз на крстоносната војска.⁹⁵

Првото папско пратеништво не резултирало со успех.⁹⁶ Преговорите продолжиле со дуждово пратеништво. Според известувањата на Андреа Дандоло венецијанското пратеништво составено од Андреа Дона и Бенедето Грилони во ноември 1198 година, поведено од дуждовите инструкции би пристапило кон земање на крстот и Венеција би ја понудила својата поморска помош, само во услови кога папата би ја укинал забраната за трговија на христијани со муслиманските земји.⁹⁷ На тоа, папата Инокентие III им одобрил и загарантирал на Венецијанците слободна трговија во египетските пристаништа, со што уште на самиот почеток ја предвидел

⁹² Притоа мораме да забележиме дека венецијански извор – современик на случувањата на четвртиот крстоносен поход не постои.

⁹³ D. Nicol, *The Papal scandal*, 145-147; E. Tisserant, *The Holy See and the Byzantine Church and Empire*, 150-160.

⁹⁴ C. J. Moore, *Pope Innocent III*, 129-31.

⁹⁵ Innocent III, *Acts*, 336. Види и Gordon – Pirie, *Innocent the Great*, 58-60.

⁹⁶ Според изворните податоци понудени во *Innocent III Acts*, 301-302, Венецијанците се согласиле на учество во походот за време на првото папско пратеништво во Венеција. Сп. Gordon – Pirie, *Innocent the Great*, 67-68; D. E. Queller, T. K. Compton, *The Fourth Crusade*, 20 – 22.

⁹⁷ A. J. Andrea, *Contemporary Sources*, 22.

истакнатата улога на Венеција во предвидениот крстоносен поход.⁹⁸ Тоа наведува, спротивно на мислењето⁹⁹ дека венецијанската улога во походот била последна во неговото организирање, и дека не била наметната од папата.¹⁰⁰

Кога бил упатен првиот повик за крстоносен поход, одзивот на крстоносци бил многу мал. Кралот на Унгарија бил единствениот крал, кој позитивно одговорил. Кралевите на Франција и Англија Филип II Август и Ричард I биле зафатени со меѓусебни борби, наследниците на Хенри VI во Германија, Филип Швабски и Ото од Брунsvик исто така биле зафатени со внатрешни меѓусебни борби. На 28 ноември 1199 година на имотот во Екри, грофот од Шампањ одржал витешки турнир, каде што кон крстоносниот поход пристапиле крстоносци од повеќе региони, од северна Франција, Нормандија, Фландрија и Шампањ. Најисткнати меѓу нив биле Жофруа де Вилардуен, Волтер од Бриен, Балдуин Фландрски и неговиот брат Хенри, Луј од Блоа.¹⁰¹

Според изворните сведетелства на Вилардуен, Советот на водечките крстоносци се одржал во Суасон, во првите месеци на 1200 година со цел да се одредат целите и насоките на походот. Притоа на Советот било решено да не се следи копнената траса, туку да го изберат поморскиот пат до Александрија.¹⁰² Тибалд, Луј од Блоа и Балдуин Фландрски за таа цел избрале по двајца свои пратеници, кои според изворните известувања презентирани кај Вилардуен биле испратени во Венеција, „бидејќи не постоел друг град кои можел подобро да одговори на нивните поморски потреби”.¹⁰³ Меѓутоа изворот не дава известување за бројот на крстоносците, за кои била потребна венецијанската помош, ниту пак споменува приближна договорна цена, која била во согласност со нивната финансиска ситуација.

---

⁹⁸ Постоела папска забрана за трговија на христијанските трговски градови со муслиманите, но Инокентие III ја укинал забраната, при што им ја дозволува трговијата. Види: TTh, I, 234, Innocentius III Duci et Populo Venetorum. Сп. J. C. Moore, Pope Innocent III, 102-104; Gordon – Pirie, Innocent the Great, 120-123.

⁹⁹ Сп. D. Baker, Relations between East and West, 95 – 109; D. E. Queller, and W. G. Day, Some Arguments in Defence of the Fourth Crusade, 720-721.

¹⁰⁰ Сп. T. F. Madden, Outside and Inside the Fourth Crusade, 735-737; D. E. Queller and T. K. Compton, The Fourth Crusade, 442- 444.

¹⁰¹ Villehardouin, 30. Сп. J. C. Moore, Pope Innocent III, 102-103.

¹⁰² Villehardouin, 31.

¹⁰³ Ibid. W. Miller, The Latins in the Levant, 50 – 60.

Исто така, според понудените изворни податоци¹⁰⁴ не е јасно дали крстоносците знаеле дека папата Инокентие III веќе испратил делегати во Венеција. Но, во секој случај изборот им бил ограничен, Џенова и Пиза биле во војна.¹⁰⁵

Пратениците пристигнале во Венеција во февруари 1201 година. Благодарение на Вилардуеновите изворни податоци имаме драгоцен податоци за Венеција и венецијанскиот совет во средниот век, особено за начинот на преговарање и договарање.¹⁰⁶ Пратениците биле пречекани со сите почести од дуждот, а по барање на крстоносните пратеници официјалната средбата за преговори била одржана заедно со венецијанскиот совет.¹⁰⁷

Вилардуен, кој и самиот бил присутен на средбата, сведочи за нејзиниот тек и одлуките донесени од страна на Венеција. Крстоносците се обратиле кон дуждот: „Господару ние дојдовме кај Вас, во името на големите благородници на Франција, кои го зедаа крстот за да го осветат срамот направен над Исус Христос и да го освојат Ерусалим, ако дозволи Бога. И бидејќи тие знаат дека никој не поседува толкава моќ, освен Вие и Вашите луѓе, Ве молат за љубовта Божја да имате милост за земјата позади морето и за срамот нанесен на Исус Христос, и да размислите како можат да се стекнат со бродови и флота”.¹⁰⁸ Следејќи го известувањето на Вилардуен, Советот веднаш не донел одлука, туку била презакажана средба за осум дена, или можеби и повеќе.¹⁰⁹

Притоа, додека Вилардуен известува за средбата, не понудува никакви податоци за бројот на крстоносците кои бараат превоз до Светата земја, односно колкава флота требало Венеција да размислува да подготви, секако доколку се согласи на помош. Во отсуство на други изворни податоци за овој настан, а потпирајќи се главно на изворното сведетелство на Вилардуен, се добива впечаток дека дуждот заедно со Големиот совет добиле задача да го претпостават бројот на крстоносците, а платежните сретстава повторно самите да ги одредат.

---

¹⁰⁴ Најважните извори за овој период од организирањето Роберт од Клари и Вилардуен не понудуваат изворни сведетелства за координација на дејствијата на крстоносците и папата околу преносот на крстоносната војска.

¹⁰⁵ Gesta Innocentii, 85, кол. 138. Види: J. Prior, The maritime republics, Cambridge medieval history, 425-428; J. K. Forthingham, Genoa and the fourth Crusade, 32-33, A. Andrea, Pope Innocent as the Crusader, 42-44.

¹⁰⁶ Villehardouin, 1-18; P. G. Molementi, Povijet Venecije, 13-15.

¹⁰⁷ Villehardouin, 1-25.

¹⁰⁸ Ibid, 22.

¹⁰⁹ Ibid. Види и D. E. Queller, and W. G. Day, Some Arguments in Defence of the Fourth Crusade, 719-120.

Дуждот по консултациите со Големиот совет на Венеција се согласил Венеција да партиципира во походот. Венеција понудила флота за една година, за 4500 коњаници, 9000 штитоносци и 20000 пешаци.¹¹⁰ Било договорено да бидат исплатени две сребрени марки за војник, и четири за превоз на коњ.¹¹¹ Вкупната сума според известувањата на Вилардуен е 94 000 сребрени марки.¹¹² Дуждот изјавил и дека Венецијанците ќе им се придружат во крстоносниот поход, заедно со флота од уште педесет вооружени бродови: „И сето тоа ќе го направам од љубов кон Бога“.¹¹³

Вилардуен во тој поглед ги претставува Венецијанците придвижени силно од религиозниот аспект на крстоносниот поход. Неговиот хиперболичен извештај за нивното прифаќање на предлогот да им се придружат на крстоносците предводени од нивната побожност изворно е доловен на следниов начин: „Добриот дужд на Венеција, кој беше многу мудар и енергичен, отиде до масата и започна да му зборува на народот и рече: Господа, согледајте ја честа која Господ ја направи за вас, за најдобрите луѓе во светот Ве избра токму вас од сите други да му се придружите во еден возвишен потфат за ослободување на нашиот Господар“.¹¹⁴

Спогодбата склучена помеѓу Венецијанците и крстоносците е зачувана во две копии во името на дуждот.¹¹⁵

Анализата на текстот од спогодбата најпрво покажува дека не е наведено името на посакуваната цел на походот, односно името на одредиштето. Наведено е само дека походот ќе биде реализиран „од другата страна на морето“.¹¹⁶ Имајќи во предвид дека крстоносниот поход бил насочен против неверниците во Ерусалим, за Венеција тоа било голем предизвик, посебно кога станува збор за нејзината трговија во Египет, токму каде што бил насочен крстоносниот поход. Тоа можело да ја наруши или

---

¹¹⁰ *Devastatio Constantinopolitana*, 87, флотата броела околу 200 бродови, TTh, I, 306 околу 200 бродови, Хонијат (*Choniates*, 286) ја проценува над 240; Villehardouin, 58: Вилардуен не информира дека имало подготвени бродови за три пати поголем број на луѓе одошто тие што пристигнале во Венеција.

¹¹¹ Villehardouin, 30.

¹¹² Ibid. Сп. T. F. Madden, *Vows in the Fourth Crusade*, 443-447.

¹¹³ Вилардуен (Villehardouin, 30) известувајќи за преговорите во ниту еден наврат не споменува дека претставниците на крстоносците го побарале венецијанското учество во походот со војници, туку наведува на мислење дека побарале само поморска поддршка со бродови.

¹¹⁴ Ibid, 28 – 30.

¹¹⁵ TTh, I, 362-368 „*Pactum domini Balduini comitis Flandrensis, et Theobaldi comitis Trecensis, et Lodovici comitis Blesensis, factum, cum prefato domino Henrico Dandulo, Duce Venetie, pro passagio terre sancte*“. Villehardouin, 21 – 22. Датата на договорот не е прецизно одредена. Вилардуен (Villehardouin, 30 -31) дава известување дека спогодбата била склучена за време на Lent, тоа е близу 25 Март, но зачуваната копија на договорот има датум од април 1201 година.

¹¹⁶ TTh, I, 363.

прекине венецијанската трговија со муслиманите на споменатите простори, која претходно побарале да ја реализираат со папско одобрување. Можеме да претпоставуваме зошто тоа не било наведено¹¹⁷, но секако било кое наше размислување без изворна поддршка останува во сферата на хипотезите.

Понатаму, на изненадување на крстоносците договорот подразбирал и антиципација, за што крстоносците позајмиле пари од венецијанска банка за да може да го реализираат тој условен дел од договорот. Во контекстот на добивка на Венеција, една од клаузулите на спогодбата се однесувала и на венецијанска добивка од тоа што ќе биде освоено за време на походот, и тоа една половина.¹¹⁸ Изворите за овој дел скоро и да не соопштуваат. Можеме да претпоставиме дека не биле доволно информирани, како во случајот на Роберт од Клари, но и дека официјалниот дел останал само помеѓу договорните страни.

Исто така, анализата на договорот¹¹⁹ покажува дека Дандоло ја преценил бројката на крстоносците што би можеле да бидат собрани во Франција, а со тоа и сумата која што требало да им биде исплатена. Тоа наведува на мислење дека, доколку крстоносците не биле во можност да ја исплатат високата сума (а не биле), тогаш во понатамошниот тек крстоносниот поход би бил управуван од другиот потписник на договорот, во случајот Венеција.¹²⁰

Папата Инокентие III како воопшто да не бил консултиран околу договарањето на спогодбата, ниту во делот што крстоносците се согласиле да потпишат толку скап договор. Вилардуен не дава соопштение дали крстоносците пред да го потпишат договорот се консултирале со папата. Роберт од Клари исто така ништо не известува за тоа. Вилардуен соопштува дека папата поставил услов за одобрување на договорот. Притоа условот подразбирал крстоносците да не напаѓаат христијани, со исклучок на т.н. „нужна ситуација“, за којашто требало да направи проценка папскиот легат, за кој, пак, било одлучено да ги придружува крстоносците.¹²¹ Дополнително објаснување за

---

¹¹⁷ Сп. T. F. Madden, Enrico Dandolo, 121. Томас Маден објаснува дека тоа било одредено во тајниот дел на договорот, при што не би требало да се повторуваат работите. Сп. D. Nicol, Byzantium and Venice, 126. Доналд Никол е на мислење дека Дандоло во тоа нашол начин да го сврти походот кон Константинопол, а притоа да не биде правно нарушена спогодбата со крстоносците.

¹¹⁸ Villehardouin, 30.

¹¹⁹ TTh, I, 362-368.

¹²⁰ Доналд Никол (D. Nicol, Byzantium and Venice, 142) смета дека од самиот почеток кога е потпишана спогодбата Венеција доминирала над крстоносците.

¹²¹ Villehardouin, 49-50. Сп. S. Kenneth, The Papacy and the Levant, 7-8.

таквата ситуација, Вилардуен не дава, ниту пак некој друг современ или подоцнежен извор.

На таков начин, односно со официјалниот договор меѓу крстоносците и Венеција била поставена основата на походот. Но, се чини дека конкретизирани работи освен платежните средства скоро и да немало. Во секоја калузула од договорот е оставан простор за маневар со одлуки и дејствија, што и ќе биде пресудно за текот и крајот на походот.

Грофот Тибо, кој бил на чело на походот и главен командант на крстоносниот поход починал во мај 1201 година. Неговата смрт од корен ја изменила ситуацијата и понатамошниот тек на крстоносниот поход. До тогаш целиот поход бил сконцентриран на Франција, но во летото истата година се појавил неочекуван кандидат за водач на походот. Тоа бил италијанскиот маркиз Бонифацие, маркгроф монфератски, на кого од тоа време му припаднала водечката улога на крстоносниот поход, соопштува Вилардуен.¹²² Бонифацие мошне брзо и спремно ја прифатил својата нова должност. Имено, на новиот водач не му биле непознати крстоносните движења. А од друга страна за прв пат во организацијата на крстоносниот поход се појавува врска со Византија. Имено, Бонифацие бил поврзан директно со византискиот двор. Неговиот брат Раниер бил оженет со ќерката на византискиот император Мануел I, и го имал добиено Солун на управување. Но, со доаѓањето на Андроник I на престолот, тој и неговата сопруга ги загубиле животите на мистериозен начин. Другиот брат на Бонифацие - Конрад од Монферат служел во византиската војска за време на владеењето на Исак II и бил оженет со императорската сестра. Исто како и својот брат Раниер ја имал добиено титулата Каесар, но бидејќи неговото однесување било латински ориентирано, тој го напуштил византискиот двор и заминал во Светата земја.¹²³

На тој начин учеството на Бонифациј во крстоносниот поход станува сомнително, од аспект на тоа што Бонифациј од самиот почеток не се приклучува на крстоносниот поход, туку тоа го прави подоцна и тоа веднаш се здобива со водечката позиција. Дополнително неговото учество добива на сомнителност, со изворните податоци на Вилардуен кој известува за посетата на Бонифацие Монфератски на

¹²² Villehardouin, 55. Сп. А. Andrea, Contemporary sources of the Fourth Crusade, 10 – 11.

¹²³ Г. Острогорски, Историја на Византија, 473-476; P. Magdalino, Manuel Komnenos, 100-101, 255.

дворецот на Филип од Швабија во Хагенад. Филип Швабски бил оженет со ќерка на Исак II, кој од една страна го имал стремежот за реализирање на сицилијанските планови, а од друга страна настојувале да завладеат со византиските приморски територии, поради што ги напаѓале Драч и Солун.¹²⁴

Во истото време – за Божик ја проследуваме и посетата на младиот принц Алексиј Ангел, синот на ослепениот император Исак II.¹²⁵ Тој успеал да побегне од Константинопол и се упатил во Алсак, кај неговиот зет Филип од Швабија, за да побара помош и поддршка за повторно враќање на неговиот татко на престолот, а со тоа и добивање на своето право на наследство на престолот. Таму останал во период од четири месеци. Во недостиг на изворни податоци, не можеме да констатираме дали младиот Алексиј знаел за организацијата на крстоносниот поход.

Алексиј за време на престојот во Алсак, ги убедувал дека населението во Константинопол го чека со голема желба, и дека узурпаторот ќе биде детрониран. Имајќи го во предвид составот на присутните во дворецот Хагенад, Бонифацие Монфератски, Алексиј Ангел и Филип Швабски, можеме да претпоставиме дека тоа било мошне атрактивна идеја за сите тројца, кои на некој начин биле поврзани со Византиската империја и кои се сметале за наследници на византиски имоти. Дополнително на тоа, во тоа време веќе бил склучен и договорот за крстоносен поход, во чиј официјален дел не било наведена целта, односно одредиштето на пристигнување на крстоносците.¹²⁶ Наспроти сето тоа пак, стоела папската забрана за напад на христијаните.

Единствено, доколку би бил договорен план требало папата да биде консултиран за тоа. Но, во недостиг на изворни податоци не можеме да констатираме дека бил направен план за пренасочување на крстоносниот поход кон христијанскиот Константинопол.

Во февруари 1202 година, Алексиј Ангел пристигнал кај папата за да го разгледаат предлогот, кој можеби им бил понуден на Бонифациј и Филип Швабски. Според папата Исак II легитимно не се стекнал со правото на престолот, а со тоа и

¹²⁴ Не е прв пат во византиско – западната политика да има ваков предлог. Фридрих Барбароса и Хенри VI, братот на Филип размислувале со крстоносен поход да го освојат Константинопол. *Cinnamos*, 61. Сп. J. Harris, *Byzantium and the Crusades*, 151-153.

¹²⁵ Алексиј, братот на Исак го ослепил својот брат и го зазел императорското место под името Алексиј III Ангел. Повеќе за овие внатрешни византиски случувања погледни кај Ф. Успенски, *Историја Византијског Царства*, III, 312.

¹²⁶ *TTh*, I, 362-368.

Алексиј не го поседувал правото на наследство. Дополнително, Алексиј не изразил надеж за верска унија под закрилата на Ватикан, и преговорите не завршиле со резултат.¹²⁷

По неколку месеци на ватиканскиот двор посведочено е присуството на Бонифацие Монфератски.¹²⁸ Според податоците понудени од Вилардуен, папата остро го критикувал планот предложен од Алексиј Ангел кога дошол во Ватикан. Потврдил дека неговата одлука за напад на христијански град е конечна и крстоносниот поход требало да биде насочен кон Светата земја, а против неверниците.¹²⁹

Договорот бил во јуни 1202 година крстоносците да пристигнат во Венеција. После Велигден, како што известува Вилардуен започнале да пристигнуваат крстоносците во Венеција, а флотата која била веќе готова била три пати поголема одошто потребната за бројот на крстоносци коишто пристигнале во Венеција.¹³⁰ Според известувањето на Роберт од Клари тоа била: „најбогатата флота некогаш видена”.¹³¹ Но, за да биде направено сето тоа, како што известува Роберт од Клари сите Венецијанци добиле задача да учествуваат во изградбата на флотата, и притоа да не бидат вклучени во било каква работна ангажираност за тоа време, дури ни трговска.¹³² Роберт од Клари дополнува дека целата венецијанска трговија била прекината на година и пол, додека се подготвувала флотата.¹³³ Притоа според него, една половина од мажите во Венеција требало да им се придружат на крстоносците.¹³⁴

Значи венецијанскиот дел од договорот бил реализиран, останувало крстоносците да ги подмират сметките со Венецијанците, со што крстоносниот поход би започнал. Но, од предвидените крстоносци во Венеција пристигнале едвај третина од нив. Притоа, крстоносците немале доволно средства да го исплатат својот долг, им недостигале 33 500 сребрени марки.¹³⁵

---

¹²⁷ A. Andrea, *Contemporary sources*, 10 -11; J. Moore, *Pope Inocent III*, 102, М. А. Заборов, *Вопрос о Предистории Четвертого Крестового похода*, 156-158.

¹²⁸ *The Deeds of Pope Innocent III*, 150-152.

¹²⁹ Villehardouin, 67 -70.

¹³⁰ *Ibid*, 98.

¹³¹ *Robert of Clari*, 8.

¹³² *Ibid*.

¹³³ *Ibid*, 10.

¹³⁴ *Ibid*, 9.

¹³⁵ Villehardouin, 58-59. Според сведетелството на Роберт од Клари (*Robert of Clari*, 11) тоа биле 50 000 марки неплатен долг.

Значи била направена погрешна проценка. Вилардуен во својата Хроника, не ја обвинува спогодбата како таква, туку тој самиот се вбројува меѓу одговорните за катастрофалната грешка.¹³⁶

Роберт од Клари известува дека Франките, додека чекале да тргнат во поход, кога дознале дека нема доволно квартави во градот, самите одлучиле да го поминат престојот на островот Лидо.¹³⁷ *Devastatio* дава поинакви податоци, кога известува дека домаќинот бил тој што намерно ги изолирал пристигнатите крстоносци, не понудувајќи ја причината за тоа.¹³⁸ Но, ниту еден од нив директно не известува за тоа каков бил односот на Венецијанците кон нив.¹³⁹

Немајќи изгледи дека крстоносците ќе го исплатат својот дел, Роберт од Клари известува дека дуждот станал нетрпелив, заканувајќи им се дека ќе престанат да ги снабдуваат со вода и храна, доколку не го исплатат својот дел.¹⁴⁰

Престојот на Лидо бил продолжен и со тоа што сите крстоносци не пристигнале на договорениот датум, на 29 јуни. Папскиот пратеник пристигнал дури на 22 јули.¹⁴¹ На крајот од јули пристигнал и опатот Мартин од Париз, на чело на 1200 крстоносци.¹⁴² Дури и водачот на крстоносците Бонифацие пристигнал после предвидениот термин, на 15 август.¹⁴³

Дуждот оценувајќи ја ситуацијата како неповолна за венецијанските интереси, соменевајќи се дека некогаш ќе биде платен долгот кон Венеција, изработил готова понуда за решавање на проблемот.¹⁴⁴

Имено, Венеција имала голем интерес да го освои Задар, а помошта на крстоносците против градот била *quid pro quo* за заинтересирање на крстоносците за

---

¹³⁶ Villehardouin, 59-60.

¹³⁷ Robert of Clari, 9.

¹³⁸ *Devastatio Constantinopolitana*, 87; *Gesta episcoporum Halbestadensium*, 118.

¹³⁹ Само вр поглед на храната *Gesta Episcoporum Halberstandensium*, 118 има регистрирано дека крстоносците плаќале енормни суми за зрно жито.

¹⁴⁰ Robert of Clari, 10.

¹⁴¹ *Devastatio Constantinopolitana*, 87. Сп. А. Andrea, *The Devastatio Consantinopolitana*, 55-57.

¹⁴² Guinter of Paris, 65; *Historia Constantinopolitana*, 67, R. F. Swietak, Guinter of Paris and the *Historia Constantinopolitana*, 49-55.

¹⁴³ *Devastatio Constantinopolitana*, 87. Види D. E. Queller and I. B. Katele, *Attitudes Towards the Venetians*, 15-16.

¹⁴⁴ Во ниту еден извор не е споменато дека папата Инокентие III се понудил да помогне во плаќањето на долгот на крстоносците, иако тој бил иницијатор за крстоносен поход. Сп. T. Madden, *Outside and Inside the Fourth Crusade*, 728; J. Godfrey, *The unholy crusade*, 116; A. Pertusi, *Venezia e Bizanzio: 1000-1204*, 15-17.

пловидба, со 34 000 марки долг кон Венеција.¹⁴⁵ Роберт од Клари дава известување за планот на дуждот, чии зборови ги цитира во својата Хроника: „Има еден град близу овде и неговото име е Задар. Жителите на градот ни имаат нанесено многу зло... Ако ми верувате, ќе одиме и ќе останеме таму се до следниот Велигден и тогаш... ќе одиме преку морето во служба на Бога.¹⁴⁶ „А Задар е многу убав град и изобилува со секакви добра“.¹⁴⁷

„Венеција ги прекинала своите трговски активности во период од една година“¹⁴⁸, при што било очекувано приливот на средства да дојде од друга страна. Понудувајќи им лоша ситуација на Лидо за престој, во недостиг на пари за подмирување на сметките, станал јасен предлогот походот најпрво да се насочи кон Задар, каде ќе бидат задоволени намирниците за походот, ќе можеле да ја поминат зимата таму, се додека Медитеранот повторно бил безбеден за пловидба, соопштува Роберт од Клари.¹⁴⁹

На 25 август венецијанскиот Голем совет ја објавил одлуката за поход кон Задар. Од тој момент крстоносците станале наемници на Венецијанската република. Ситуацијата дополнително се влошила, кога дел од крстоносците поведени од лошата ситуација, недостигот на храна на Лидо, донеле самостојна одлука.¹⁵⁰ Некои од нив одлучиле да се вратат во своите домови, а други самоиницијативно да го продолжат походот кон Светата земја. Помеѓу крстоносците кои го продолжиле својот поход кон Светата земја бил и братучедот на Вилардуен, кој го носел неговото име Жофруа.¹⁵¹ Хроничарот Вилардуен без да го спомене името на својот братучед во својата историја ги обвинува оние коишто го напуштиле мнозинството и одбрале алтернативни траси за продолжување на походот.¹⁵²

Но, Роберт од Клари и Вилардуен забележуваат еднаков став за неупатеноста на сите крстоносци од страна на Енрико Дандоло во „спасувањето на походот“.¹⁵³ Гунтер од Париз чиишто изворни податоци се добиени од изјавите на неговиот крстоносен

---

¹⁴⁵ Villehardouin, 58.

¹⁴⁶ Robert of Clari, 11.

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Ibid, 11-12.

¹⁵⁰ Villehardouin, 59-60.

¹⁵¹ Devastatio Constantinopolitana , 87. Gunther of Pairis, I, 71; Chronicle of Morea, VI.

¹⁵² Villehardouin, 85. Види D. E. Queller and I. B. Katele, Attitudes Towards the Venetians, 8-9.

¹⁵³ Robert of Clari, 12, Villehardouin, 67.

опат Мартин, упатува на незадоволство изразено од крстоносците.¹⁵⁴ Опатот известува дека побрзо ќе се откажел од крстоносниот поход, одошто да убива христијани.¹⁵⁵ Тој зедно со крстоносците коишто ги предводел, заминал директно во Светата земја.¹⁵⁶ Дополнително, ги обвинува Венецијанците дека сето тоа го правеле од „љубов кон парите и се насочувале кон профит”, додека „Франките се предводени од вистинска побожност”.¹⁵⁷

Целта на крстоносниот поход станал христијанскиот Задар, што би значело дека христијани треба да се борат против христијани, за време на крстоносен поход, спротивно на папската забрана за напад на христијански земји.¹⁵⁸ Во служба на папската забрана, Папскиот легат Петар Капуано, кој бил присутен во тоа време во Венеција се спротивставил на таквиот договор за напад на христијански град.¹⁵⁹ На тоа дуждот Дандоло спротивставувајќи му се, рекол дека не се меша религија со политика.¹⁶⁰ Но, всушност папскиот претставник Капуано, се оградувал од донесената одлука, пишува опатот Мартин во својата *Historia Constantinopolitana*¹⁶¹, а со тоа дуждовата политика добивал сигурна основа за реализација. Потврда на податоците од опатот Мартин добиваме во *Gesta episcoporum, Halberstadenium*.¹⁶² Крстоносците Роберт од Клари и Вилардуен известуваат дека слушнале за папска забрана, но дури кога биле пред портата на Задар.¹⁶³ Задар на 24 ноември бил заземен, иако било потенцирано дека таму живее христијанско население, кое истакнало крстови на ѕидовите.¹⁶⁴

Вилардуен обидувајќи се да ја објасни ваквата насока заземена од крстоносците, потенцира дека оние коишто го зеле крстот како „Балдуин Фландрски избрале

---

¹⁵⁴ Guinter of Paris, I, 70.

¹⁵⁵ Ibid. Притоа опатот Мартин сведочи дека дури го молел папскиот легат Капуано да го ослободи од крстоносниот завет и да може да се врати во својот манастир.

¹⁵⁶ Ibid. Опатот Мартин се вратил во редовите на другите крстоносци во Константинопол, кога дознал дека таму има мноштво на реликвији.

¹⁵⁷ Ibid, 91.

¹⁵⁸ Сп. А. Jotischy, *Crusading and the Crusading States*, 163, заради таа причина го оспоруваа именувањето на походот како крстоносен.

¹⁵⁹ *Gesta Inocentii*, 131. Венецијанците одбиле дури да го признаат папскиот легат, и нему му било дозволено да патува со нив како обичен свештеник. Податоците се во согласност со писмото на Бонифацие Монфератски, *TTh*, I, 407-409.

¹⁶⁰ *TTh*, I, 409.

¹⁶¹ Guinter of Paris, I, 122 - 123

¹⁶² *Gesta episcoporum, Halberstadenium*, 117.

¹⁶³ Villehardouin, 80-90. Robert of Clari, 12-15

¹⁶⁴ Ibid.

алтернативни траси, во недостиг на друго решение”.¹⁶⁵ Роберт од Клари не остава простор за сомнеж дека крстоносците направиле различно уредување на походот од планираното.¹⁶⁶ Според него, тие веќе се сомневавале дека Бонифацие Монфератски и Венеција го насочиле крстоносниот поход кон Константинопол.¹⁶⁷

За реакцијата и односот на папата кон заземањето на христијанскиот Задар во услови на негова забрана, дознаваме од богатата зачувана коренспонденција помеѓу папата и крстоносни преставници.¹⁶⁸

Во првото писмо на папата Инокентие III до крстоносците, по заземањето на Задар ги упатил зборовите: „Ве советувам и Ве молам повеќе да не го вознемирувате Задар. Во спротивно ќе биде донесена одлука за ваша ескомуникација од црквата, и не ќе можете да ги користите индулгенциите”.¹⁶⁹ Всушност овој благ и неодреден приговор на папата бил уште повеќе ублажен со зборовите од второто последователно писмо на папата до крстоносците: „Слушнав дека сте погодени од можноста за исклучување од црквата, заради што им наредив на бискупите коишто се наоѓаат во логорот да ве ослободат од анатема, доколку искрено се покаете”.¹⁷⁰ Притоа папата увидувајќи дека Франките биле присилени да учествуваат во нападот на Задар од Венецијанците, одлучил да им даде була за ескомуникација од црквата на Венецијанците.¹⁷¹ Хуго од Св. Пол, Луј од Блоа и Балдуин Фландриски одговориле на писмото, аргументирајќи дека доколку го направи тоа, крстоносниот поход ќе биде уништен.¹⁷² Увидувајќи ја ситуацијата, на тоа папата одговорил дека се согласува Франките да продолжат заедно со Венецијанците, но да се дистанцираат од нив, колку што можат повеќе „... ipsius excommunication non contiget et excusabiles eritis apud Deum, si in excommunicatorum navibus, cum dolore cordis sub spe poententiae excommunicatis ipsis communicaveritis...”.¹⁷³

Го проследуваме и писмото на Бонифацие Монфератски упатено до папата во 1203 година. Водачот на крстоносниот поход објаснува дека е изненаден од можната була за ескомуникација на Венецијанците, наместо да се работи во служба на походот

---

¹⁶⁵ Villehardouin, 41.

¹⁶⁶ Robert of Clari, 44.

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ TTh, I, 407-408.

¹⁶⁹ Ibid.

¹⁷⁰ Ibid, 410.

¹⁷¹ Ibid, 411.

¹⁷² D. E. Queller and I. B. Katele, Attitudes Towards the Venetians, 721-722.

¹⁷³ TTh, I, 418.

и да се спаси од пропаст.¹⁷⁴ Притоа, Бонифацие оправдувајќи ја постапката, напишал дека ги повторува папските зборови, за околностите кои нужно се потребни за прикривање на многу прашања.¹⁷⁵ Исто така, во писмото во ниту еден наврат не ги обвинува Венецијанците, туку постојано упатува на потребата од нивното учество во крстоносниот поход.¹⁷⁶ Всушност сите учесници во походот кои имале истакнати улоги застанале во одбрана на венецијанските интереси.¹⁷⁷

Енрико Дандоло, пак во своето писмо упатено до папата Инокентие III во 1205 година, дава сосема поинаков осврт на случувањата и заземениот тек на крстоносниот поход.¹⁷⁸ Пишува дека крстоносците само се приближиле до Задар, но лошите временски услови ги спречиле да продолжат понатаму и затоа одлучиле зимата да ја поминат во Задар (*necessitate temporis hiemalis ingruente oportuit me cum stolio meo et peregrinorum apud Jaderam hiemare*).¹⁷⁹ Понатаму во писмото, го оправдува нападот и заземањето на Задар со долгото непријателство помеѓу Венеција и токму тој град, и неправдите коишто и ги нанесувале неговите христијански жители.¹⁸⁰ Дандоло признава дека слушал за папската заштита на градот, но не можел да поверува дека тоа е вистина.¹⁸¹ Дополнително во својата одбрана ги упатува зборовите „Како може пирати кои се кријат под крстоносниот крст, да ја имаат папската заштита? (*sed et aliena inveniant et injuste detineant*)”.¹⁸²

Бонифацие Монфератски пристигнал две недели по освојувањето на Задар. Изворите премолчуваат што го задржале водачот и уште на самиот почеток на походот своите крстоносци ги оставил без водство.¹⁸³

Само по неколку денови од неговото пристигнување во Задар, изворните податоци го проследуваат и присуството на пратеници на Филип Швапски. Токму со негова препорака, пратениците донеле понуда од младиот Алексиј Ангел.¹⁸⁴ Понудата се однесувала на претходно разговараната помош за устоличување на неговиот татко

---

¹⁷⁴ Ibid, 414.

¹⁷⁵ Ibid ... „reminiscensque de consilio vestro multa dissimulanda fore loco at tempore”.

¹⁷⁶ Ibid, 413-414. Villehardouin, 84, Robert of Clari, 14.

¹⁷⁷ Сп. T. F. Madden, Vows in the Fourth Crusade, 443-444.

¹⁷⁸ TTh, I, 522.

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ Ibid, 522.

¹⁸¹ Ibid.

¹⁸² Ibid.

¹⁸³ Villehardouin, 62-63, „Дандоло ги познава водите на Јадранот, Медитеранот, подобро од било кој друг, така што можел да ги води каде што сака”.

¹⁸⁴ N. Baynes, The Byzantine Empire, 223-244.

Исак.¹⁸⁵ Овој пат Алексиј како да им ги прочитал потребите на крстоносците, а секако и на дуждот Дандоло. За возврат на укажаната помош им ветил исплата на 200 000 марки, дополнителни залихи за потребите на походот и 10 00 византиска војска за нивното понатамошно патување кон Египет. Од духовен аспект, ветил признавање на првенството на Римската црква, од која долго време била разделена.¹⁸⁶ Хонијат тоа го оценил како “давање на безумни ветувања од неостроумниот младич”.¹⁸⁷

Од пратеништвото на Филип, спротивно од Хонијат, тоа било оценето како хумана постапка кон еден неправеден чин.¹⁸⁸

Само Венецијанците убаво ја разбрале вистинската состојба во Константинопол. Енрико Дандоло два пати во минатото бил таму, а неговите пратеници добро го информирале. Тој гледал со недоверба кон Алексиј Ангел и неговите ветувања. Знаел дека нема таков византиски император кој би го реализирал претходно ветеното.¹⁸⁹

Поради недостиг на изворните податоци понудени за тоа, тешко е да утврди колку дуждот знаел и зел учество во планот, веројатно предложен уште минатиот Божик. Но, изворно се знае дека ревносно го подржал Бонифацие Монфератски во планот да му се помогне на младиот Алексиј.¹⁹⁰

Ваквиот став на Дандоло поттикнува низа на сомнежи и претпоставки. Имено, сомнително е што дуждот сакал да постави на престолот човек должен на Венеција. Од друга страна, не помалку сомнително е тоа што дуждот знаел дека нема да добие покритие за својата “хуманост”. Но дуждот со радост ја прифатил понудата, знаејќи дека Константинопол ќе биде негов на трговски план. Роберт од Клари во негова уста ги става зборовите: “Господа, во Грција има земја многу богата и обилна со секакви добра. Кога би имале оправдана причина да одиме таму и да се снабдиме со потребните работи од таа земја додека не се подновиме добро, ми изгледа за добар план да одиме. Потоа ќе бидеме добро подготвени за да одиме преку морето”.¹⁹¹

На ниво на крстоносниот поход бил направен формален договор, прво да му се помогне на Алексиј, а потоа првичната цел на походот. Веста за потврдниот одговор на

---

¹⁸⁵ На Божик на Алексиј му била дадена надеж за реализација на неговиот стремеж смета Доналд Никол (D. Nicol, *Buzantium and Venice*, 129).

¹⁸⁶ Villehardouin, 50.

¹⁸⁷ Choniates, 539.

¹⁸⁸ Villehardouin, 52.

¹⁸⁹ Сп. T. F. Madden, *Enrico Dandolo*, 131-132.

¹⁹⁰ Villehardouin, 51.

¹⁹¹ Robert of Clari, 45.

договорот била веднаш испратена кај Филип, а биле испратени и двајца војници кои требало да го придружуваат Алексиј до Задар. Се очекувало да пристигне до Велигден 1203 година.¹⁹² За Папата, иако привлечен од унијата на црквата под негово водство, сепак недоволно информиран, изворите¹⁹³ сведочат дека со страв гледал на сето тоа.¹⁹⁴ Истото се случувало и со крстоносците кои веќе еднаш тргнале во неочекуван правец.¹⁹⁵

Крстоносците и Венецијанците пристигнале на островот Крф околу 1 мај 1203 година. А неколку денови подоцна на Крф пристигнал и Алексиј придружуван од Бонифациј и венецијанскиот дужд.¹⁹⁶ Но, според изворните податоци на Роберт од Клари мноштвото не се согласувало својот пат да го продолжи кон Константинопол, туку кон нивната првична цел, која била ставена во заден план. Всушност Робертовите изјави се во спортивност од договорот за напад на Константинопол: „Што ние бараме во Константинопол? Ние имаме свој крстоносен поход за реализирање, и свој план да одиме во Вавилон или Александрија. Згора на тоа, договорот е флотата да биде со нас една година, а половина година веќе помина.“¹⁹⁷

Според Вилардуен предложениот договор се чинел долг и неизвесен.¹⁹⁸ Дополнително што гласниците зборувале дека пребегнатиот принц нема со воодушевување да биде примен повторно во империјата, тоа ќе треба да се направи со меч и крв, спротивно на Алексиј, кој велел дека народот ќе го прими и прифати како легитимен престолонаследник.¹⁹⁹ Вилардуен особено го потенцира противничкиот став

---

¹⁹² Villehardouin, 52.

¹⁹³ *The Decds of Pope Innocent III*, 71-72.

¹⁹⁴ *Ibid.* Сп. Gordon – Pirie, *Innocent the Great*, 60-61; J. C. Moore, *Pope Innocent III*, 107-108.

¹⁹⁵ Според Вилардуен, (Villehardouin, 194 – 199) дел од нив веќе се упатиле кон Светата земја. Сп. A. Suryal, *The Crusade in the Late Middle Ages*, 120-125; T. F. Madden, *Outside and Inside the Fourth Crusade*, 740, K. J. Killmaster, *Through the Eyes of a Crusader*, 122- 128.

¹⁹⁶ Villehardouin, 100-101, E. H. McNeal, *A Note on narrative style in Geoffrey of Villehardouin and Robert of Clary*, 44-47.

¹⁹⁷ Robert of Clari, 32. Всушност, изнајмувањето на флотата започнало од октомври 1202 година, кога запловила кон Задар. Имено, во известувањето за договорот за соработка помеѓу Венецијанците и крстоносците, Вилардуен (24) известува дека дуждот понудил храна за девет месеци, а самата спогодба покажува дека станува збор за период од една година. *Chronicon Gallicum Ineditum* во TTh, I, 330 зборува за девет месеци. Можеби тука се работи за одземањето на трите месеци, кога крстоносците престојувале на островот Лидо, што значи дека по пристигнувањето на Крф, на крстоносците им преостануале уште само 2 месеци или уште помалку за снабдување. Меѓутоа овие податоци се во контрадикторност со податоците понудени во *Devastatio*, 87, каде јасно се соопштува дека за време на престојот на крстоносците на островот Лидо, дуждот им наметнал енормни суми за зрно жито. Тоа го подржува мислењето дека периодот од една година за снабдување започнал во октомври 1202 година.

¹⁹⁸ Villehardouin, 113.

¹⁹⁹ Gunther of Paris, 77.

на крстоносците на сето тоа, кој токму на Крф, се спротивставиле понатаму да го следат чекорот на Бонифациј и Балдуин Фландриски.²⁰⁰ На тој начин, водачите на походот не само што се соочиле со дезертирање на војници, кое ја слабеело војската, туку походот како да се наоѓал пред својот колапс, соопштува Вилардуен.²⁰¹ Според податоците понудни од Маршалот на Шампањ, водачите наоѓајќи се во неизбежна ситуација, ги собрале сите војници што останале и низ солзи ги повикале повторно да размислат коај е нивнаа цел и колку е важно таа цел да се реализира.²⁰² Дури понудиле и предлог, да отидат во Константинопол на еден месец, и никако тој временски интервал да не биде пролонгиран без нивна согласност.

Водачите требало да се заколнат дека после празникот на Св. Михаил 29 септември 1203 година, бродовите ќе бидат обезбедени и без никакви трикови, туку со цврста вера тие ќе тргнат за петнаесет денови откако тие ќе посакаат.²⁰³

Флотата запловила кон Константинопол на 24 мај 1203 година.²⁰⁴

Алексиј им се придружил на крстоносците уште во Задар, во мај 1203 година на Крф меѓу него и крстоносците е потпишан договор, така што веќе на 24 јуни, крстоносците се истовариле кај Халкедон, место на азискиот дел на Босфорот, спроти Константинопол. Таму имало палата на византискиот василевс која за брзо време била запоседната од лордовите и бароните. По два дена Латините ја освоиле и палатата Скутари, северно од Халкедон. Гледајќи што се случува, императорот Алексиј испратил контингент од 500 војници предводени од неговиот адмирал да се соочат со дојденците. Борбата траела многу кратко време. Недоволно подготвена, византиската војска се повлекла, оставајќи ги зад себе своите коњи и шатори. Обидот да се застрашат Венецијанците и другите крстоносци завршил со неуспех.²⁰⁵

Венецијанските и невенетијанските крстоноци се нашле во дипломатски текови за разрешување на проблемот. Легатот Никола Росо бил испратен да ја соопшти пораката од неговиот император: “Господа, императорот Алексиј ме прати да Ви

---

²⁰⁰ Villehardouin, 114.

²⁰¹ Ibid, 115.

²⁰² Hugh of Saint-Pol, 517.

²⁰³ Robert of Clari, 40. Вилардуен (Villehardouin, 113-118) соопштува дека имало само 12 крстоносци кои скале да го потпишат договорот од Задар помеѓу младиот Алексиј и крстоносците. На островот Крф, известува грофот Хуго од Св. Пол (Hugh of Saint-Pol, 784) за 17 имиња кои го потпишале договорот, именувајќи ги како „отпадници“ изјавува: „pauci fuerunt plusquam viginti“. Дури грофот (Hugh of Saint-Pol, 517) не се споменува себе си и Балдуин Фландриски како потписници на договорот.

²⁰⁴ Villehardouin, 115.

²⁰⁵ Ibid, 62-63.

соопштам дека тој е мошне свесен дека вие, веднаш по кралевите, сте најблагородни луѓе и доаѓате од најдобрата земја во светот. Затоа, тој сериозно се чуди зошто и со каква намера влеговте во оваа земја со која што тој владее. Вие сте христијани, исто како и тој самиот и тој знае многу добро дека тргнавте да ја ослободувате Светата земја. Ако имате потреба од залихи, тој ќе Ви даде дел од неговите пари и Вие ќе се повлечете од неговата земја. Доколку одбиете, тогаш тој, ќе биде принуден да ви наштети, бидејќи поседува моќ да го направи тоа. Дури и да бевте побројни, штом тој го посака тоа...Вие ќе претрпите пораз”.²⁰⁶ Одговорот на крстоносците на понудениот предлог, како што соопштува Вилардуен бил: дека нема да се повлечат се додека законскиот наследник Алексиј, синот на Исак II не седне на тронот, а на легатот му се обратиле со зборовите: “моли се да не се осмелиш да се вратиш ваму”.²⁰⁷

Уште еднаш водечката личност во походот Дандоло ја презел ситуацијата во свои раце. Смислил план за полесно решавање на целата ситуација. Имено, тој предложил да го земе на галија принцот Алексиј и заедно да парадираат пред градските порти, за луѓето да го препознаат својот владетел и да му се потчинат. Бароните го прифатиле предлогот.²⁰⁸

Помеѓу крстоносците преовладувало мислењето дека принцот имал големи симпатии кај населението од Цариград, но самото тоа е симтоматично и изворите не сведочат многу околу тоа. Згора на тоа, Алексиј III Ангел (1195- 1203) владеел веќе осум години со империјата и сосема очекувано и јасно е дека ваквата понуда од луѓе кои се собрале да го нападнаат нивниот град не би наишла на прием од населението. Дополнително, според сведоштвото на Вилардуен: “тие (Византијците) биле исплашени од императорот кои ги владеел со терор”.²⁰⁹

На 4 јули, лидерите на походот одржале миса за духовно да бидат подготвени крстоносците, пред да се реализира нападот на Константинопол – тоа и било единственото што преостанувало.²¹⁰

На 5 јули, крстоносците се натовариле на венецијанските галии и испловиле преку Босфорот. Откако крстоносците ја зазеле Галата и Венецијанците го пробиле синцирот што го затворал влезот во Златниот рог, бродовите продреле во

---

²⁰⁶ Ibid, 58–59.

²⁰⁷ Ibid, 60.

²⁰⁸ Robert of Clari, 67. Види: D. E. Queller and I. B. Katele, Attitudes Towards the Venetians, 14.

²⁰⁹ Villehardouin, 64.

²¹⁰ Ibid.

цариградското пристаниште и тогаш од копно и од море започнал напад на градските бедеми. Иако византиската посада пружила силен отпор, на 17 јули 1203 година Константинопол паднал во рацете на крстоносците. “Беше жалосна глетка да се види тој ден, кој со себе повлече реки од солзи како противтежа на огромната штета од пожарот”.²¹¹ Царот Алексиј III побегнал однесувајќи го со себе државното богатство. Слепиот Исак II повторно е вратен на престолот, а како совладетел царска круна добил и неговиот син Алексиј IV, штитеникот на крстоносците. Византиската влада во Константинопол сè уште постоела, но целосно била зависна од милоста на Венецијанците и крстоносците, кои залогориле пред градските ѕидини.

Од тој момент за Алексиј започнало соочувањето со два големи проблеми. Венецијанците и крстоносците го реализирале својот дел од договорот, на ред бил Алексиј да го исполни ветеното. Притоа ги одбивале сите молби за одлагање. Од друга страна византиското население се бунтовало против царот којшто во Константинопол ги донел крстоносците и им се потчинил себе си и својот народ на Латините.²¹²

И по овие случувања, повторно историјата ги става Венецијанците во дополнителни преговори со Византијците. Нивните взаемни односи не завршиле со поставувањето на Исак на престолот, туку само што започнало целосното расветлување на прикриените, барем така се чини, дуждови претензии.

Византиско – крстоносниот договор подразбирал потврдување на договорот од страна на Исак II, што неговиот син го склучил со нив. Благодарение на Вилардуен, кој бил еден од четворицата пратеници (двајца од крстоносците, двајца од Венецијанците) за потврда на договорот, имаме зачуван детален опис на средбата со Исак II.²¹³ Кога Исак ги слушнал одредбите од договорот, не можел да си поверува и рекол: “Навистина ова се многу тешки услови и јас не гледам начин, како би ги реализирале. Но, вие ни направивте, мене и на мојот син, толку големи услуги што доколку би Ви го дале целото наше царство, не би било повеќе одошто заслужувате.”²¹⁴

Исак II сепак ги прифатил одредбите на договорот и биле напишани две повелби, на коишто бил прицврстен златниот императорски печат. Со тоа, уште еднаш венецијанските и невенечијанските крстоносци го осигурале своето право на ветеното

---

²¹¹ Choniates, 298.

²¹² С. М. Brand, *Byzantine Plan for the Fourth Crusade*, 467-468; Сп. Т. F. Madden, Enrico Dandolo, 58-65.

²¹³ Villehardouin, 74 –76.

²¹⁴ Ibid, 75.

од Алексиј IV. Договорот бил чуван во најстрога тајност. Секако, на византиското население не му било пријатно да слушне за неприфатливите одредби, посебно унијата со Рим. Значи, вештата дипломатија на дуждот и неговите соборци, успела да направи поделба на населението и незадоволство од императорот, кој само што дошол на власт.²¹⁵

Односите помеѓу крстоносците и Алексиј IV започнале да се нарушуваат веднаш по неговото пристигнување во Константинопол. Жителите на градот започнале да покажуваат револт кон високите даноци и нечесното земање на црковните добра. Според нив, како што соопштува Хонијат, императорот Исак II и Алексиј IV избрале нечесен начин за плаќање на крстоносната војска, а кон Латините се гледало со уште поголема неподносливост. Побарале од императорот да го прекине плаќањето на луѓето за коишто тие сметале дека се варварски платеници.²¹⁶

Принцот Алексиј сè уште званично не ги почувствувал придобивките од договорот. “Така на 1 август Алексиј е крунисан за василевс на Ромејската империја”²¹⁷, а неговиот татко бил прогласен за соимператор.²¹⁸

Колку големо било влијанието на антилатинската страна врз Алексиј IV, од изворните сведоштва не може да се констатира. Но, одбивањето на Алексиј да ги исплати основните ветувања на крстоносците, сугерира дека сепак преовладувало антилатинското расположение во Константинопол. Вилардуен забележува дека Алексиј IV престанал да ги посетува крстоносците и започнал да покажува нељубезност кон нив.²¹⁹ Договорот меѓу нив бил прецизно утврден. Алексиј IV веќе им исплатил повеќе од половината, така што не им оставил простор за жалба, а начелно и источната црква била ставена во заедница со римската.²²⁰

---

²¹⁵ Сп. Т. F. Madden, Enrico Dandolo, 64-67.

²¹⁶ Choniates, 556.

²¹⁷ Villehardouin, 76.

²¹⁸ Ibid, 78. Крстоносците, исто така му помогнале на Алексиј во зацврстувањето на неговата власт низ целата империја. Во средината на август крстоносна војска заедно со Алексиј заминала да го гонат Алексиј III, кој побегнал со големо богатство. Но нивното пријателство не било цврсто.

²¹⁹ Ibid.

²²⁰ Никита Хонијат (Choniates, 302) дава свое видување на кој начин биле собирани сретства, за да биде исплатен долгот кон Латините: „Со крајно кршење на законот тој (Алексиј IV) го допре недопориливото, од каде што, мислам дека, Римската империја беше целосно поткопана, па исчезна... Тоа беше глетка што не може да се издржи: Светите икони на Христа предадени на огнот, откако беа исечени со секири и исфрлани нивните украси немарно и безмилосно, вадени со сила, а сесветите садови беа грабани од црквите и стопувани за им бидат дадени на непријателите како обично сребро и злато...”.

Според Вилардуен, Алексиј IV започнал да го исплаќа својот долг ведаш по неговото крунисување. Во изворното сведоштво тој не наведува колку му било исплатено, но било “доволно секој крстоносец да го подмири долгот кон Венеција”.²²¹

Според Роберт од Клари, Алексиј веднаш исплатил 100 000 марки, од коишто половината ги зела Венеција, за придонесот којшто го дала, од договорот со неа. Од останатите 50 000, крстоносците им исплатиле на Венецијанците 36 000 марки, како поткритие на првичниот долг. Останатите 20 000 марки, според Роберт од Клари “ги исплатиле оние коишто позајмиле пари за патувањето”.²²² Според тоа, крстоносците сеуште имале пари со себе, но имало крстоносци кои сè уште им должеле пари на побогатите.

Крстоносците се договориле да останат до март 1204 година, уште еднаш да му ја дадат својата подршка на Алексиј IV и да му дадат време да ги исплати своите долгови. Но, неговата резервираност ги загрижувала водачите на походот. Имено, март бил датум кога требало да заврши нивниот договор, и крстоносците исплатени безбедно да тргнат кон реализација на првичната цел. Доколку повторно се појавело разочарување кај крстоносците, тогаш тоа би значело крај на походот. Со тоа месецот март бил означен како краен рок за организирање на безбедно поаѓање кон Светата земја.²²³

Исто така и на византискиот император му било познато сето тоа. Прво Хонијат, а потоа и модерните историчари²²⁴ го процениле Алексиј како “непромислен младич”.²²⁵ Во многу наврати ваквата проценка се покажала како точна. Алексиј IV исто така бил единствениот Византиец, којшто од прва рака ги знаел слабостите на крстоносната војска. Крстоносците желно посакувале да се најдат на патот на нивната цел. Барањата од договорот и крајниот рок, биле почеток на нивниот вистински крстоносен поход. Императорот сметал дека времето било на негова страна и сметал дека секој поминат ден, исплатено или не, крстоносците ги доведувал до денот кога ќе го напуштат Константинопол.

Со доаѓањето на ноември тензијата меѓу крстоносците се зголемила. Алексиј укинал секако плаќање, а жителите на Константинопол започнале отворено да го

²²¹ Villehardouin, 193-196.

²²² Robert of Clari, 68.

²²³ Villehardouin, 196; Сп. Т. F. Maden, *Outside and Inside the Fourth Crusade*, 741-742.

²²⁴ Choniates, 300; Сп. Т. F. Madden, *Vows in the Fourth Crusade*, 449; D. Nicol, *Byzantium and Venice*, 140.

²²⁵ T. F. Madden, *Vows in the Fourth Crusade*, 449.

искажуваат своето непријателско расположение кон дојденците. Сепак, формално не бил прекршен договорот, Алексиј не одбивал да им плаќа на крстоносците. Всушност и неговата политика била да се дистанцира од крстоносците, но никако да се судри со нив.

Изворните податоци на *Devastatio Constantinopolitana* од 1 декември упатуваат на посериозни пресметки меѓу Византијците и Латините, во кои некои Латини дури го загубиле животот.²²⁶ Тоа е единствениот извор кој сведочи за тоа. Настанот силно повлијаел врз крстоносците, но нивните водачи не можеле да дозволат своеволен напад на Алексиј IV или воопшто на градот. И покрај императорското неодамнешно студенило кон обврските од договорот, Алексиј IV останал заколнат крстоносен пријател. Договорите склучени помеѓу нив сеуште ги обврзувале и ниту еден не бил прекршен од императорот. Договорот од Задар исто така ги обврзувал и крстоносците да не го напаѓаат Константинопол, ниту пак неговиот император.

Сепак, крстоносците организирале собор во врска со инцидентот. Вилардуен бил помеѓу четирите крстоносци, односно двајцата Венецијанци и двајцата крстоносци кои требало за последен пат да побараат милење од Алексиј и неговиот татко, дали планираат во иднина да го испочитуваат и реализираат договорот од Задар.²²⁷ Претставниците биле студено пречекани во Влахерна. Вилардуен покрај другите информации за наведениот состанок, ни ја соопштува и конечната одлука. Доколку Алексиј IV не го почитувал договореното со крстоносците, тогаш тие се ослободувале целосно од договорот. Кога, Вилардуен, Конон, Милес, Барбантин и тројца неименувани Венецијанци биле примени кај императорот Конон му поставил ултиматум: Доколку императорот го испочитува договорот со подмирување на неговиот долг, тогаш нивното пријателство продолжува, но доколку се спротистави на тоа “од овој ден па натаму, тие нема да го сметаат за нивни пријател и император. Притоа, остатокот од парите ќе го бараат на секој можен начин”.²²⁸

Ултиматумот не подразбирал долгот веднаш да биде платен, туку да се обезбеди формална гаранција дека тоа ќе биде реализирано. Дотогаш Алексиј им го давал своето ветување, и логички би се поставило прашањето зошто не го направи тоа повторно. Но,

²²⁶ *Devastatio Constantinopolitana*, 90.

²²⁷ Villehardouin, 215.

²²⁸ Ibid. „Des hore en avant, il ne vos tient ne por siegnor ne por ami; ainz porchaceront que il avront le leur en totes les menieres que il pront”.

Византиските дворјани кои претпочитале прекинување на врските со Латините, во ултиматумот увиделе навреда. Еден византиски император според нив, не би требало да добие ултиматум од едни варвари, како што биле Латините - сведочи Вилардуен.²²⁹

По завршувањето на состанокот, Вилардуен соопштува само дека пратениците се вратиле во кампот и соопштиле како течел разговорот. Од друга страна, Роберт од Клари дава известување дека пратениците без да добијат повратен одговор од императорот го напуштиле дворот и според нивниот заклучок, Алексиј одбивал да го плати долгот и сега тие се почувствувале ослободени од обврските на договорот.²³⁰ Во тоа погрешиле. Алексиј не го негирал својот долг, ни плаќањето на истиот. Сепак, немал намера да го исплати.

Истражувачите на оваа проблематика Квелер и Бранд, се на мислење дека Алексиј IV одбивал понатаму да ги исплаќа крстоносците, бидејќи веќе им исплатил премногу.²³¹

Изворот на ова соопштение не е Вилардуен кој бил присутен, туку Роберт од Клари, кој не бил. Всушност Роберт не му ја припишува изјавата на Алексиј за време на состанокот. Туку, во известувањето на Клари се појавува императорскиот протосеваст Мурзуфул, кој го советува Алексиј да престане со исплата на крстоносците: „Императоре веќе премногу им исплативте. Не плаќајте им повеќе”.²³² Познавањето на Роберт од Клари за походот пред 1204 година е оскудно. Витез од понизок ранг не можел да добие можност да дознае многу за содржината на императорските состаноци. Освен тоа и во описот на подоцнежната средба на Алексиј со Крстоносните водачи, Роберт од Клари сведочи дека тој: „не може да им исплати ништо”, но сепак целосно не одбива да го реализира договорот.²³³

---

²²⁹ Ibid, 82. Вилардуен дополнително го опишува гласното незадоволство на жителите на Костантинопол, и незадовлиниот израз на Алексиј IV.

²³⁰ Robert of Clari, 82-83

²³¹ C. M. Brand, Byzantine Plan for the Fourth Crusade, 249. Квелер и Комптон (D. E. Queller and T. K. Compton, Fourth Crusade, 126- 127) внимателно забележуваат дека Роберт од Клари не бил присутен и дека тој е изворот за Алексиевото последично барање, крстоносците и Венецијанците да ја напуштат империјата. Но, таквото предупредување може да биде последователно на Алексиевото одбивање да го плати долгот. Само Роберт од Клари (Robert of Clari, 83) сведочи за тоа; J. M. Powell, Rereading the Crusades, 663-667.

²³² Robert of Clari, 82-83.

²³³ Ibid, 58. Најверојатно станува збор за конфузен став, базиран врз описот на средбата даден од Вилардуен, кој да не забораваме бил присутен. Никол изјавува дека “императорот одговорил дека нема да им исплати ништо повеќе на такви дрски личности”. Сп. D. Nicol, Byzantium and Venice, 140; J. Godfrey, The Unholy Crusade, 116.

„И така започна војната” пишува Вилардуен.²³⁴ Роберт од Клари, изјавува дека крстоносната цел била освојување на Константинопол, а крајниот резултат го основа според претходните случувања. Според него, опсадата на Константинопол планирана пред Божик, требало да биде одложена, бидејќи Венецијанците “не можеле да ги пуштат едрата на своите бродови, поради студеното време”.²³⁵ Но, уште еднаш задолжително треба да го земеме во предвид фактот дека хронологијата понудена во хроникта на Роберт од Клари, корелирана со други извори изобилува со измешани датуми, години, а со тоа и настани.

Според писмо на Балдуин Фландрски²³⁶, крстоносците не започнале со подготовка на бродовите пред февруари 1204 година, кога конфликтот се променил. Клари ја става наредбата после “состанокот на Енрико Дандоло со императорот” во февруари.²³⁷ Имено, кога дуждот дознал за неуспехот на дипломатското пратеништво, преку свои пратеници договорил средба во пристаништето лично со Алексиј. „Алексиј што мислиш со ова?” – прашал дуждот. “Помисли само на тоа како те избавивме од големата мизерија и како те направивме господар и те крунисавме за император. Зарем нема да го реализираш склучениот договор?” Алексиј одговорил: „Нема да направам ништо повеќе отколку што направив”. Тогаш сведочи Роберт од Клари дуждот му се заканил на Алексиј со зборовите: „Непромислено момче, ние те извадивме од кал и во кал ќе те вратиме повторно. Те предизвикувам и те предупредувам дека од овој момент натаму ќе направам сè што е во моја власт за да ти наштетам”.²³⁸ Роберт од Клари го дополнува своето сведоштво со ставот на крстоносците: “Доколку императорот не им исплати што треба, тогаш самите од неговиот посед ќе си земат колку што треба, за да си исплатат самите”.²³⁹

Никита Хонијат, кој и самиот не бил известен за случувањата, или одлучил да не го запишува формалното раскинување на договорот од Задар известува дека “населението го притиснало императорот да земе учество во борбата против непријателите, освен ако императорот на страната на Ромеите застанал само со уста, а

²³⁴ „Ensi comenca la querre” Villehardouin, 216.

²³⁵ Robert of Clari, 80.

²³⁶ TTh, I, 505.

²³⁷ Ibid, 505; Robert of Clary, 59. Вилардуен (Villehardouin, 83) сведочи дека состанокот всушност бил помеѓу Мурзуфул и Дандоло.

²³⁸ Robert of Clari, 83-84.

²³⁹ Ibid.

со срце е наклонет на Латините” Алексиј IV одбил. Тој „не можел да подигне оружје против Латините, сметајќи дека тоа не би било соодветно и правично”.²⁴⁰

Конечно присилен да дејствува, во два наврати околу 20 декември и 1 јануари, Алексиј IV дозволил обид да се запали флотата на крстоносците.²⁴¹ Имено, целта на нападот биле материјални добра, а не се однесувал на животите на крстоносците.

Населението не било задоволно со ваквиот тек на случувањата. Согласно со тоа, а против желбата на Алексиј IV, Мурзуфул предводел напад на крстоносците на 7 јануари, а кога битката се насочила против него Алексиј одбил да испрати зајакнување. “Многу Ромеи биле убиени, а Мурзуфул преживеал”.²⁴² Алексиј IV знаел дека предизвикот со којшто тогаш се соочувал не доаѓал од надвор, туку токму од неговиот град. Балансот којшто требало да го постави, помеѓу желбите на населението од една страна и неговите поранешни сојузници од друга, била задача што Алексиј IV не бил во состојба да ја реализира.

Мноштво на луѓе на 25 јануари влегле во Св. Софија и побарале сенатот да избере нов император. Никита Хонијат кој бил еден од присутните сенатори, изразил привлечност кон барањето на населението. Поседувајќи големо искуство во државните работи, Хонијат го претчувствувал одговорот на Алексиј IV: „додека сенатот не избере нов император Алексиј ќе се повика на крстоносците и водачите на латинските дојденци, ќе го завиткаат оружјето околу Алексиј и ќе го бранат”.²⁴³

На крај, здруженото население присилно го помазале Никола Канабис за император.²⁴⁴ Алексиј во постоечката ситуација, повторно побрал помош од своите стари сојузници. Го испратил Мурзуфул да го повика Бонифацие Монфератски на состанок. Роберт од Клари и Вилардуен не го споменуваат овој состанок, а Хонијат и Балдуин Фландриски известуваат во врска со тоа. Хонијат известува дека Алексиј и Бонифацие одлучиле крстоносците да ја заземат палатата “за да го истераат новиот император и приврзаниците кои што го избрале”.²⁴⁵ Според Новгородската Хроника

---

²⁴⁰ Никита Хонијат (Choniates, 307) дополнува дека Исак II го советува својот син да ја игнорира антилатинската страна, и да им даде највисоки почести.

²⁴¹ Првиот напад според Роберт од Клари (Robert of Clary, 60) бил две недели пред вториот. Сп. TTh, I, 503. Вториот обид да се запали флотата бил повеќе прикажан. Сп. Villehardouin, 217 – 218.

²⁴² Choniates, 561; Devastatio Constantinopolitana, 91.

²⁴³ Choniates, 308.

²⁴⁴ Ibid, 562; Chronicle of Novgorod, 45.

²⁴⁵ Никита Хонијат (Choniates, 562 – 563) не соопшува на која императорска палата мисли, но веројатно тоа била Големата палата.

Канавос никогаш не зачекорил во палатата, односно не ја напуштил Св. Софија.²⁴⁶ Балдуин Фландрски подржува дека Мурзуфул им ја понудил Влахерна како гаранција за останатиот долг, доколку Латините се согласат да застанат на страната на Алексиј.

И двете сведоштва не можат никако да се усогласат. И двете не се сведоштва од прва рака. Никита е подобро информиран за случувањата во Константинопол, а Балдуин за оние преку Златниот рог и најчесто ги испушта Латинските немили на Византија постапки.²⁴⁷ Бонифацие не успеал да изреагира во корист на Алексиј, бидејќи Мурзуфул пред тоа го затворил Алексиј и му ја одзел власта. Клучот на неговиот успех, соопштува Никита Хонијат бил “неговиот однос кон Латините”.²⁴⁸ „Убедувајќи ги чуварите на императорот, дека доколку него го нема ќе биде задоволено правото на Римјаните” продолжува Хонијат, Мурзуфул го отстранил неговиот останат противник Никола Канавос на 2 февруари.²⁴⁹

Мурзуфул на 5 февруари станал крунисан император Алексиј V Дука Мурзуфул.²⁵⁰ Уште за време на крунисувањето, пристигнала информација дека Хенри, братот на Балдуин Фландрски ја опљачкал Филадельфа. Веднаш, пред Хенри да се врати во својот логор, Мурзуфул собрал војска и го нападнал. Но, битката била катастрофален пораз за Византија. Патријархот Јован Каматир бил убиен, Мурзуфул едвај се спасил со бегство, а чудотворната икона на Пресвета Богородица била земена од крстоносните војници.²⁵¹

Новиот император во тие тешко први моменти од неговата власт, се обидел проблемот да го реши на стариот византиски начин, да го поткупи непријателот. Имено, Мурзуфул се состанал со дуждот Дандоло на 7 февруари во северниот дел на градот, кај манастирот Св. Козма и Дамјан.²⁵² Тоа нè упатува на заклучок дека Дандоло сè уште ја поседувал контролата над крстоносните акции.

Значајно за овој состанок е да се потенцира дека Бонифацие не ги претставувал крстоносците, туку Дандоло. Како и претходните средби помеѓу Алексиј IV и

---

²⁴⁶ Chronicle of Novgorod, 45, Choniates, 307-308.

²⁴⁷ TTh, I, 503; Villehardouin, 249.

²⁴⁸ Choniates, 311.

²⁴⁹ Ibid, 311. Латинските извори за овие случувања се помалку информирани. Chronicle of Novgorod, 45.

²⁵⁰ Датумот е земен од Новгородската хроника (Chronicle of Novgorod, 46). Никита Хонијат (Choniates, 311) го опишува Мурзуфул како многу интелегентен човек, но арогантен и лажлив кој сака да има апсолутна контрола над сè.

²⁵¹ Робер од Клари (Robert of Clari, 66) Забележува дека лажниот император и узурпатор Мурзуфул немал право да ја носи. Cp. Choniates, 567; TTh, I, 504.

²⁵² Датумот е преземен од писмото на Балдуин Фландрски, кое се наоѓа во TTh, I, 506 .

Бонифацие, така и оваа средба останала забележана од Никита Хонијат и Балдуин Фландриски. Според Никита Хонијат, Дандоло му посочил на императорот да им исплати 90 000 сребрени марки, односно 5 000 златни фунти, веројатно преостанатиот долг на Алексиј IV. Притоа, Дандоло потенцирал дека побараното воопшто не е многу.²⁵³

Балдуин, кој можеби и бил присутен, дава различен поглед за состанокот. Според него, Дандоло ги започнал преговорите со изјавата дека нема за што да се преговара со узурпатор. Според дуждот, тој требало да го напушти престолот во интерес на Алексиј IV, а за возврат крстоносците ќе го искористеле своето влијание за да му ја редуцираат казната. Исто така Мурзуфул требало да го потсети Алексиј за неговиот долг кон Латините, византиската црква да ја стави под католичката и да ги подготви војниците за пат кон Светата земја во март. Според Балдуин, Мурзуфул останал без зборови.²⁵⁴

И двете сведоштва изгледаат точни, но испуштаат да забележат важни факти. Воопшто не е изненадувачки, што Балдуин ги повторува условите на договорот со Алексиј IV и неговото повторно устоличување при “тешки и невозможни” услови. Така, ставајќи ги и двата извори заедно, претставата за состанокот е јасна.

Искуството на византискиот двор не му дозволувало на Мурзуфул да прифати еден таков договор, според кој Латините ќе побараат да им биде исплатен долгот. Квелер упатува на тоа дека, доколку Мурзуфул им плати на Латините толку висока сума, тогаш тој целосно ќе ја изгуби довербата од народот.²⁵⁵ Исто така тука важно е да се забележи дека Мурзуфул не можел да донесе одлука во врска со тоа. Барањата не биле упатени до Мурзуфул, туку до Алексиј IV. Последично на неговото одбивање да го напушти престолот, Латините побарале друг начин да го решат случајот, односно да го заробат Алексиј V. Но и тоа не им успеало. Притоа Дандоло добро знаел дека императорите доаѓаат и си одат од императорскиот престол во Византија. Несомнено, крстоносците во случајот на Мурзуфул требало да направат нов договор, а

---

²⁵³ Според Никита Хонијат (Choniates, 567-568) за време на состанокот се појавила латинска коњаница со цел да го зароби Мурзуфул. Императорот едвај се спасил. Повеќе немало ни трага за мирен договор “Нивната прекумерна омраза кон нас и нашето неодмерено несогласување со нив доведе до тоа да нема повеќе човечки чувства меѓу нас”. Сп. T. F. Madden, *Vows in the Fourth Crusade*, 463-464.

²⁵⁴ TTh, I, 505.

²⁵⁵ D. E. Queller and T. K. Compton *The Fourth Crusade*, 134-135.

претходниот со Алексиј IV да го сметаат за неважечки. Дандоло ја знаел важноста на тој договор, Алексиј IV им должел се, а Мурзуфул ништо.

Од друга страна, Мурзуфул знаел дека додека е жив Алексиј, крстоносците нема да го признаат него за легитимен император, а со тоа не ќе може да направи легитимен договор со нив.

Според изворните податоци на *Devastatio Constantinopolitana*, Мурзуфул го убил Алексиј IV.²⁵⁶ Со тоа завршила и правната покриеност на крстоносното присуство во Константинопол. Договорот од Задар бил поништен. Венецијанската флота повеќе немала работодавач. Само присуството на дуждот ги задржувало венецијанските воени бродови од враќање во Јадранот и од враќање кон трговија. Само два договори ги поврзувале: договорот склучен помеѓу водачите, да се обезбеди транспорт до Светата земја во март и заклетвата на секој крстоносец дадена кон Бога.

Кратко после смртта на Алексиј IV, крстоносните водачи свикале состанок. Световните водачи биле немоќни, без ниту еден договор. Март брзо пристигнувал, а со тоа и нивниот краен рок за реализирање на духовната заклетва. Им биле потребни средства, време и нешто што ќе го оправда одложувањето на походот. Тешко е да не поверуваме дека Бонифацие се надевал да добие овластување на самиот Константинопол. Тој имал пријатели во градот, кои со устоличувањето на Мурзуфул ја изгубиле својата позиција, спремни да го помогнат во таквиот чекор.²⁵⁷ Нема сомнеж дека таквиот чекор, би потсетувал на оној на Мурзуфул кога го убил својот император. Но, тоа не е крстоносно дело, а крстоносците веќе чекале реализација на првичната замисла.

Според изворното сведоштво на Роберт од Клари смртта на Алексиј IV била поздравена од крстоносците со извикување: “Клетва врз секој оној кој се грижи дали Алексиј е жив или мртов”.²⁵⁸

Повикувајќи се на изворите на следните случувања, сите се согласни дека крстоносците се свртеле кон духовното, логично по крајот на световното. После некои консултации одлучиле дека Мурзуфул, убиецот нема легитимно право на владеење како император, и доколку биде прифатен од населението како таков, тогаш тие ќе

---

²⁵⁶ *Devastatio Constantinopolitana*, 91-2. Датата на убиството на Алексиј е дадена од Никита Хонијат (*Choniates*, 564) во делот на неговото владеење.

²⁵⁷ Никита Хонијат (*Choniates*, 561) споменува некои од неговите сонародници, веројатно во управата на Алексиј IV, “кои се здружиле со Латините како пријатели”.

²⁵⁸ Robert of Clari, 86.

бидат само соучесници на убиец. Исто така, последователно на претходните случувања, заклучиле дека источната црква е во отворена шизма со западната, и се спротивставува на обединување. Поради тоа, соопштува Вилардуен : “свештенството одлучи дека војната е правилна и оправдана, и доколку источната црква стане послушна на римската, тогаш сите крстоносци би добиле право на индулгенции одобрени од папата”.²⁵⁹

Постојат два дела на оваа одлука. Првиот е едноставен: Мурзуфоловото злосторство претставува оправдано барање на војна против него. Второ, бидејќи сите Византијци биле шизматици и подржувачи на убиец, освојувањето на Византија постанало крстоносен поход. Бидејќи индулгенциите на папата биле крстоносни индулгенции, преобразувањето на Константинопол во католички град, постанало еднакво на преобратувањето на Ерусалим во христијански град.²⁶⁰ Според ваквата поставеност на дејствијата, “Ерусалим сега бил на Босфорот”.²⁶¹

Мораме да констатираме дека таквата одлука била погрешна, а свештенството и световните водачи на походот го знаеле тоа. Во писмо пред осум месеци, Инокентие III забранува напад на Константинопол.²⁶² Подоцна тоа се заборава и во коренсподенцијата на Балдуин со Инокентие III, Балдуин го известува папата дека го нападнале Константинопол: “за честа на католичката црква и освојување на Светата земја”.²⁶³

Во средината на февруари Венецијанците веќе ги подготвувале своите бродови за напад на Константинопол. Во март водачите составиле нов договор, меѓутоа овој пат договор помеѓу Венецијанците предводени од Дандоло од едена страна и останатите крстоносци. Договорот е забележан во изворните сведоштва како: *Partitio terrarum imperii romaniae*. Условите во договорот се однесувале на поделбата на пленот, поделбата на територијата и поделбата на духовната и световната власт во Константинопол.²⁶⁴

---

²⁵⁹ Villehardouin, 224 – 225.

²⁶⁰ Сп. А. Watt, *The Theory of Papal Monarchy in the Thirteenth Century*, 179-183.

²⁶¹ Константинопол бил редефиниран како прифатлива цел. Сп. А. W. Hodgman, *The Fourth Crusade*, 225-226.

²⁶² Villehardouin, 224-5; Robert of Clari 72; Chronicle of Morea, 89-91.

²⁶³ TTh, I, 506.

²⁶⁴ Спогодбата е зачувана во две копии. Едната на име на дуждот, а другата на име на Бонифациј, Балдуин, Луј од Блоа и Хуго од Св. Пол, TTh, 444-452; Villehardouin, 234, Сп. H. R. Schamandt, *The Fourth Crusade and the Just – War Theory*, 170-173.

Спогодбата започнува со тоа што ги обврзува двете страни на жесток напад на Константинопол. Доколку, предвидува спогодбата, со Божја помош би успеале да влезат во градот, тогаш пленот треба да биде оставен на едно место. Три четвртини од пленот, освен храна требало да им припаднат на Венецијанците, една четвртина на останатите крстоносци. Ваквата поделба е наметната од долгот на Алексиј IV. Притоа, не биле земени во предвид само парите што и се должеле на Венеција. Спогодбата јасно наведува дека целокупната сума- сè што ќе биде земено во предвид ќе биде “она што Алексиј ни го должеше нам (на Венецијанците) и на вас (Франките)”.²⁶⁵

Всушност, уште во првичниот договор помеѓу Венеција и останатите крстоносци, Венецијанците (како што беше споменато претходно) побарале да стои член во договорот, дека се што ќе биде освоено, плен или територија, да биде поделено на два еднакви делови. Со договорот *Partitio* само се потврдува претходниот договор од 1201 година.²⁶⁶

Алексиј IV умрел со долг, предвиден од договорот од Задар, од околу 90 000 марки. Според Никита Хонијат, тоа било сумата што Дандоло ја побарал од Мурзуфул на февруарската средба.²⁶⁷ Бидејќи Франските крстоносци им го исплатиле долгот на Венецијанците, уште со првата исплата на Алексиј IV, половината од 90 000 марки им припаѓале нив. Алексиј IV се согласил да им исплати на Венецијанците уште една година помош. Изворите не соопштуваат колкав бил износот, но имајќи ја во предвид сумата побарана од крстоносците за една година поморска помош, тогаш средната цена би изнесувал околу 90 000 марки. Што значи, Венецијанците требало да добијат 135 000 марки од византискиот двор, а тоа е три пати повеќе од износот што им припаѓал на Франките.²⁶⁸

Во случај Константинопол да биде освоен, тогаш спогодбата предвидувала формирање на тело од шест Франки и шест Венецијанци. Неговата задача била да се избере император, Венецијанец или Франк, на кого ќе му припаѓа една четвртина од градот и империјата. Притоа, за да бидат подеднакво третирали и двете страни, доколку императорот бил избран од Франките, тогаш духовниот водач ќе биде избран

---

²⁶⁵ TTh, I, 446.

²⁶⁶ D. Nicol, *Byzantium and Venice*, 141.

²⁶⁷ Choniates, 567 – 568.

²⁶⁸ Сп. D. E. Queller, and W. G. Day, *Some Arguments in Defence of the Fourth Crusade, 734-735*; Madden F. Thomas, *Outside and Inside the Fourth Crusade, 741-742*; А. Заборов, *Вопрос о Предистории Четвертого Крестового похода, 225-226*.

од Венецијанците. Останатите три четвртини од империјата, се предвидувало да бидат поделени помеѓу Венецијанците и останатите. Крстоносците биле задолжени со своето учество до мај 1204 година, а за возврат за нивното целокупно партиципање во поход, секој добивал награда. Според договорот Венецијанските интереси биле целосно заштитени. Интересите на населението во Константинопол воопшто не биле земени во предвид со спогодбата. Походот кон Светата земја бил заборавен.²⁶⁹

Спогодбата е инструктивен документ. Според изворите, никој немал забелешка во врска со променетиот став на оние коишто ја составиле. *Partitio* осојувањето на империјата на Ромеите го предвидувала во детали. Притоа детално била разработена, со листа на градови, пристаништа, острови, провинции. Тоа биле само имиња за крстоносците, додека Венецијанците многу добро знаеле за што станува збор. Во тоа им помогнала и хрисовулата дадена од Алексиј III шест години порано.²⁷⁰

Нападот започнал на 9 април 1204 година.²⁷¹ Но, крстоносците не успеале да поминат покрај жестоката одбрана предводена од Мурзуфул. Вилардуен одбраната на градот му ја припишува на Бога, поради “нашите гревови”.²⁷² По поразот и големите загуби од тој ден воениот морал кај крстоносците бил многу опаднат. Поради тоа на црковните лица им била доверeba мисија да се погрижат за духовната обнова на војската. Се проповедало дека целата експедиција на крстоносците е оправдана, бидејќи тие војуваат против “шизматичите”. Византијците биле претставувани “како предавници и убијци, бидејќи тие го убија нивниот законски господар и дека се полоши од Евреите”.²⁷³

Три дена потоа започнал вториот напад на Константинопол. Овој пат градот не ја издржал опсадата и на 13 април византиската престолнина попуштила пред надмоќните сили на напаѓачот. Алексиј V го напуштил Константинопол. За нов император бил избран Константин Ласкарис, но било предоцна за да се реорганизира одбраната на градот. Константин Ласкарис и неговиот брат Теодор го напуштиле градот и пребегнале на азиската страна на Босфорот.

²⁶⁹ TTh, I, 444 – 452; Villehardouin, 234.

²⁷⁰ TTh, I, 179-89. Во наведената хрисовула детално биле изложени географските точки во Византиската империја, тоа соодвествувало со потребите на крстоносците.

²⁷¹ Villehardouin, 236 – 237; Robert of Clari, 70 – 71; TTh, I, 506.

²⁷² Villehardouin, 238.

²⁷³ Robert of Clari, 93.

Скапоцените богатства на најголемиот културен центар на тогашниот свет биле растргнати на сите страни, а дел од нив и дивјачки уништени. “Откако постои светот, од ниеден град не е добиен толкав плен”, сведочи историчарот на крстоносците Вилардуен.²⁷⁴ Слично на неговото сведоштво, Роберт од Клари опишува “Никогаш, од создавањето на светот не било видено или добиено толку големо, величествено и обилно богатство”.²⁷⁵ “Но, дури и Сарацените се помилосрдни и поблаги во споредба со овие луѓе кои на рамената го носат Христовиот крст”.²⁷⁶ За Византијците венецијанските и франските војници биле: „првенци и предвесници на антихристот и на неговите безбожни дела”.²⁷⁷

Завршните сведоштва на нашите извори за крстоносниот поход можеме да ги искористиме, за да констатираме колкав бил пленот од Константинопол, односно со сè што се здобиле Венецијанците и другите крстоносци.

Напорот и вештата дипломатија на дуждот резултирале со успех. Се чини дека дури сега по целосниот преглед на поход можеме да ја констатираме дуждовата политика. Енрико Дандоло и Венецијанците вешто ги избалансирале недостатокот на средства на крстоносците и политиката на нивниот водач Бонифацие, за свои цели.

---

²⁷⁴ Villehardouin, 90, A. Klein, *Relics and Reliquarie between Byzantium and the West*, 189-192.

²⁷⁵ Robert of Clari, 101.

²⁷⁶ Падот на Константинопол е детално опишан од Никита Хонијат (*Choniates*, 568- 577). Описот може да се најде и кај Вилардуен (Villehardouin, 237-251).

²⁷⁷ *Choniates*, 315.

ВЕНЕЦИЈА НА ПРОСТОРОТ НА ВИЗАНТИЈА ВО XIII ВЕК

Новата Латинска империја во Константинопол го добила името Римска од современите. За да го потврдиме тоа, сметаме дека е доволно да се спомене фактот дека латинските императори често се користеле со името, како дел од својата титулација на своите печати²⁷⁸ и својата кореспонденција²⁷⁹. Венецијанците, односно венецијанскиот дужд и подеста исто така ја задржале оваа пракса во нивната кореспонденција и официјални документи.²⁸⁰ Почнувајќи од кореспонденцијата со Инокентие III од 20 јуни 1203 година до 29 јануари 1205 година.²⁸¹ Притоа забележуваме дека папата често го користи и терминот: “Imperium Constantinopolitanum”. Тоа е и терминот кој најчесто е користен од западните автори, започнувајќи со Вилардуен, продолжувајќи и по 1261 година.²⁸² Името Romania неколку пати се споменува и во договорот Parititio Romaniae.²⁸³

---

²⁷⁸ G. Schlumberger, *Sceaux des empereurs Latins de Constantinople*, 123 - 125; Сп. G. Schlumberger, *Un nouveau sceau de L'Empereur Latin de Constantinople*, 396-397. Типични титулации на Латинските императори се: „Balduinus Dei Gratia imperator Romanie, Flandrie et Hainoniae comes”, „Henricus Dei Gratia Imperator Romanie”, „Balduinus Dei Gratia Imperator Romanie smper Augustus”.

²⁷⁹ MPL, CCXV, 1522 каде што императорот себе си се нарекува: “Dei Gratia fide-lissimus in Christo imperator, a Deo coronatus, Romaniae moderator e semper augustus”.

²⁸⁰ TTh, I, 566 – 567 „Et quarta pars et dimidia ejusdem imperii Romanie venit in predicti domini Venecie Ducis in portione”.

Ibid, 570, „Marinus Geno Venetorum in Romania Potestas eiusdemque Imperii quarte partis et dimi – die dominator”.

Ibid, II, 179, 47 и на други места.

Првиот евидентиран случај на титулацијата на дуждот е во февруари 1207 година, сп. TTh, II, 164, 4 – 11.

²⁸¹ MPL, CCXV, 106-107, Писмо од Инокентие III до Бонифацие Монфератски, Балдуин Фландриски, Луј од Блоа, и Хуго од Св. Пол, 20 јуни 1203 година: „Monemus Quatenus ... in Terrae Sanctae transeatis subsidium, et ... accepturi de hostium spoliis quae vos si moram fecerit in partibus Romaniae, opperteret forsitam a fratribus extorquere”.

Истражувајќи ја наведената проблематика, следното што го пронајдов е на 20 јуни 1205 година (MPL, CCXV, 519), „Verum etiam, sicut credimus, cruce signati adhuc peregrinationis propositum differre proponent, et ad solandum imperium remanere amplius in partibus Romaniae, circa statum tuum et necessitate exercitus cogitabimus amplius, et statuemus, dante Domino, quod viderimus expedire”.

²⁸² Villehardouin, 314.

²⁸³ TTh, I, 464.

Споменатиот договор за поделба на Византиското царство „*Partitio terrarum imperii Romaniae*”²⁸⁴, добил реална основа за примена со падот на Константинопол. Големиот венецијански дужд, чијашто силна волја домирала во случувањата на изминатите години и којшто бил вистинскиот инспиратор на договорот за поделба на Византија, го добил последниот збор и при неговата реализација.

Пред сè, требало да се направи избор на нов император во новото Латинско царство во Константинопол. Согласно со одредбите на Мартовскиот договор, требало да се состане советот од шест крстоносци и шест Венецијанци. Изборот за император бил помеѓу Бонифацие Монфератски и Балдуин Фландриски.²⁸⁵ Не е тешко да се согледа, зошто Дандоло не бил кандидат за престолот. Тој се здобил со почит од крстоносците, но неговите деведесети години од животот не му дозволувале уште долго да остане меѓу нив. Никита Хонијат пак изјавува дека Дандоло не бил еден од потенцијалните императори поради своето слепило.²⁸⁶

Изворните сведоштво на Вилардуен Дандоло го става меѓу најзагрижените околу кандидатот за тронот кој ќе изгуби во изборот. Стравувајќи за латинското единство во новформираното Латинско царство со центар во Константинопол, дуждот Дандоло се погрижил да се оддели голем имот за поразениот кандидат, за да не ја напушти империјата.²⁸⁷

Се чинело дека се оди во прилог на Бонифацие Монфератски, меѓутоа Дандоло сакал на престолот да види личност помалку маркантна.²⁸⁸ Дополнително на тоа повлијаеле врските на Бонифацие со Џенова, што од венецијанска перспектива не изгледало ветувачки за нивната положба.²⁸⁹ За тоа Дандоло ја искористил согласноста и единството на Венецијанците, а поделеноста меѓу крстоносците.

²⁸⁴ Текстот од договорот може да се најде во *TTh*, I, 512-515.

²⁸⁵ Не постојат современи изворни сведоштва кои Енрико Дандоло го вбројуваат помеѓу избирачите. Вилардуен (*Villehardouin*, 70) соопштува дека додека избирачите ја извршувале својата задача, Дандоло заедно со останатите благородници ја очекувал одлуката. Мартино да Канал (*Martino da Canale*, 60) известува дека кога на дуждот Дандоло му било понудено да биде помеѓу кандидатите за тронот, тој тоа го одбил.

²⁸⁶ *Choniates*, 596.

²⁸⁷ *Villehardouin*, 72.

²⁸⁸ *Günter of Paris, Historia*, 157; *Villehardouin*, 68. Бонифацие бил титуларен водач на крстоносците, бил свршен со вдовицата на Исак II, исто така ја поседувал и Големата палата. Врските со Џенова го одделиле од симпатиите на дуждот. Сп. Т. F. Madden, *Inside and Outside the Fourth crusade*, 742; R. L. Wolf, *Romania: The Latin Empire of Constantinople*, 3-4, A. Luttrell, *Latin Greece*, 124-127.

²⁸⁹ Поопширно за Џенова и Четвртиот крстоносен поход види: J. K. Fotheringham, *Genoa and the Fourth Crusade*, 26 – 57.

На 9 мај 1204 година се состанала избирачката комисија.²⁹⁰ На 16 мај Балдуин бил крунисан за император во Св. Софија,²⁹¹ а прв патријарх во Латинското царство станал Венецијанецот Тома Морозини.²⁹² Притоа, новиот император како своја резиденција ја запоседнал Влахерна, Бонифацие Монфератски Големата палата, а дуждот Дандоло за своја резиденција веројатно ја зел партијаршиската палата, близу Св. Софија.²⁹³

Папата со негодување го прифатил неканонскиот избор од Венецијанците за патријарх, потенцирајќи дека таквиот избор не е правилен. Острата преписка на папата со новооснованиот латински двор, го потврдува негодувањето на папата околу изборот на Морозини, и предупредувањето тоа во иднина да не биде повторено.²⁹⁴ Но, со причина црковниот живот да заземе позитивен тек, Морозини бил испратен во Рим. Стекнувајќи се со низа привилегии, за многу брзо време Морозини напреднал во црковните скалила, за на крај легитимно и канонски исправно да го носи чинот на патријарх.²⁹⁵

Венецијанците стравувајќи за понатамошниот избор на патријарси во Константинопол, секако штитејќи ја својата позиција одлучиле Морозини, како прв патријарх да даде заклетва дека патријархот во следните десет години ќе биде Венецијанец.²⁹⁶ Потоа, Инокентие му испратил писмо на Дандоло, ослободувајќи го него и Венецијанците од нивните престапи и гревови.²⁹⁷

Латинската империја, основана со Мартовскиот договор, во суштина претставувала кондоминиум помеѓу Венецијанците и крстоносците.²⁹⁸

---

²⁹⁰ Villehardouin, 69; R. L. Wolf, Footnote to an Incident of the Latin Occupation of Constantinople, 320-321.

²⁹¹ R. L. Wolf, Baldwin of Flanders and Hainaut, 281-284.

²⁹² За изборот на Морозини изворни податоци се понудени во: MPL, 215; TTh, I, 524; R. L. Wolf, Politics in the Latin Patriarchate of Constantinople, 226-230.

²⁹³ Villehardouin, 64. Според подоцнежната венецијанска традиција, резиденцијата на Дандоло се наоѓала на Аугустеион. Сп. A. Van Millingen, Byzantine Constantinople, 289; A. Van Millingen, Byzantine Churches in Constantinople, 134-136.

²⁹⁴ TTh, I, 516-517.

²⁹⁵ Gesta Innocentii, 19-24; TTh, 516-517. Сп. R. L. Wolf, Politics in the Latin Patriarchate of Constantinople, 230-231.

²⁹⁶ За односите на константинополскиот патријарх, Венеција и папската столица погледни R. L. Wolf, The organization of the Latin Patriarchate of Constantinople, 33-60.

Заклетвата на венецијанскиот патријарх Морозини не е зачувана. Притоа црковните лица положиле заклетва на 8 мај и 14 мај (TTh, I, 547-551), а Морозини на 15 мај (TTh, I, 551-553).

²⁹⁷ TTh, I, 532. Сп. R. L. Wolf, The Latin Empire of Constantinople, 1-10; P. O' Connel, The Greeks and Reunion up to the Fall of Constantinople, 68-72, R. E. Malic, From Venice to Byzantium and back, 70-72.

²⁹⁸ H. R. Tate, The Italian Colonial Empire, 146-149, D. Pincus, Venice and the two Romes, 105-109.

Новиот император добил четвртина од византиската територија.²⁹⁹ Од останатите три четвртини половината им е дадена на Венецијанците, а втората разделена на крстоносците.³⁰⁰ На Балдуин му припаднала Тракија и северозападниот дел на Мала Азија. Покрај тоа ги добил и островите Лезбос, Хиос, Самос.³⁰¹

Најголемиот дел им припаднал на Венецијанците.³⁰² Новата венецијанска моќ на исток се засновала на запоседнувањето на најзначајните пристаништа и острови на целиот пат од Венеција до Константинопол, од Адријанопол до Мраморното Море и на запад до Галиполе. Односно сè од Драч на север до Навпакт, вклучувајќи ги и Јонските острови, како и Корон и Модон на Пелопонез, Итака, Кефалонија и Закинтос.³⁰³ На исток од планината Пинд ги зазела и островите Саламис, Ајгина и Андрос. Исто така на Венеција и припаднале и Евбоја, Андрос, Наксос и најважните пристаништа на Хелеспонт и Мраморното Море: Галиполе, Хераклеја, дури и Едрене.³⁰⁴ Со мартовскиот договор за поделба на византиските територии бил опфатен и еден дел од Македонија и тоа териториите што се протегале од Вардар до планините на Албанија на запад, на север до Пелагонија и Прилеп, а на југ до границите на Тесалија.³⁰⁵ Најголемиот дел од овие територии ги добиле крстоносните барони, а Венеција го добила Охрид и Острово, два многу значајни градови што се наоѓале на патот Виа Егнатиа. Токму на овој пат Венеција добила уште два градови, Драч и Албанон.³⁰⁶ Споменатите територијални претензии на Венеција упатуваат на мислење дека нејзината намера била венецијанска контрола на копнениот пат кон Константинопол, покрај контролата воспоставена над морските патишта. Притоа со договорот не се споменати македонски територии кои би му припаднале на латинскиот цар, но во делот *Pars secunda Peregrinorum* вброени се македонски територии кои би му припаднале на крстоносните барони.³⁰⁷ Тоа се: *Provintia Vardarii*, *Provintia Verie*, *Dobrochubista*, *quam*

²⁹⁹ TTh, I, 473- 479 „Pars prima dominis Imperatoris”, „Pars secunda domini Imperatoris”.

³⁰⁰ Ibid, 480-488 „Pars prima Peregrinorum”, „Pars secunda Peregrinorum”.

³⁰¹ Ibid, 464-465.

³⁰² Ibid, 464-473 „Pars prima domini Ducis et communis Venetiae”, „Pars secunda domini Ducis et communis Venetiae”.

³⁰³ W. Miller, *The Ionian islands under Venetian rule*, 34-36.

³⁰⁴ TTh, I, 472; J. B. Bury, *The Lombards and the Venetians in Euboea*, 167-169.

³⁰⁵ TTh, I, 472.- 473.

³⁰⁶ TTh, I, 472, К. Ациевски, *Поделбата на Македонија според Partitio Romaniae*, 158-159.

³⁰⁷ TTh, I, 485-488, Сп. К. Ациевски, *Поделбата на Македонија според Partitio Romaniae*, 156-157.

et Sthlantia Moliscu et Moglenon, Provincia Prilapi et Pelagoniae, cum Stano, Provincia Presepe et Dodecanisos, provincia Servien, Provincia Castorie et provincia Deavoleos.³⁰⁸

Проблеми околу поделбата на териториите единствено се појавиле во врска со делот на Бонифацие Монфератски. Имено, тој не бил задоволен од доделувањето на Мала Азија и Мореа за негов посед. Тој покажал интерес кон европското подрачје, конкретно кон Солунското подрачје, кое што Мануел I Комнен му го имал ветено на неговиот брат Рајнер.³⁰⁹ Така, Бонифацие му понудил на Балдуин, во замена за Мала Азија да добие европско подрачје.³¹⁰ Но, бидејќи тоа не било предвидено со договорот, Балдуин не му излегол во пресрет на барањето на Бонифацие. Прашањето било поставено пред Совет формиран од Луј од Блоа, Конон, Енрико Дандоло и Вилардуен. Значајната улога на Дандоло во оваа ситуација, повторно се покажала како пресудна. Неговата заинтересираност за островот Крит, кој во тоа време бил посед на Бонифацие, го имала пресудното значење. Имено, на Венеција и било од големо значење тој стратешки остров за нејзината трговија да биде подалеку од Ценовјаните, со кои Бонифацие претходно имал воспоставено врски.³¹¹

Потписниците го составиле договорот така дипломатски: “Не нарушувајќи ги правата на царот и царството”.³¹²

Притоа, договорот постигнат на 12 август 1204 година бил повеќе од договор за продажба на недвижности. Бонифацие им го предал островот Крит на Дандоло, односно Венецијанците и се откажал од сите права кои му ги ветувал Алексиј Ангел, и од секоја вазална територија со која Мануел I го дарувал неговиот брат.³¹³ Притоа, за возврат

---

³⁰⁸ Ibid.

³⁰⁹ Сп. Т. F. Madden, Vows in the Fourth Crusade, 450-455, J. K. Fortheringham, Marco Sanudo, 16-26.

³¹⁰ Сп. К. Ациевски, Македонија во првите години по формирањето на Латинското царство, 26. Во согласност со своите политички планови, Бонифацие се оженил со Марија бившата византиска царица, сопругата на византискиот император Исак II Ангел и сестра на унгарскиот крал Емерих, како што известува Вилардуен (Villehardouin, II, 68).

³¹¹ Продавањето на Крит на Венецијанците се покажало само како бизнис договор, ништо повеќе. Навистина Ценовјаните биле пријатели на Бонифацие, но Венецијанците имале на располагање секогаш парични сретства. Сп. S. Mckee, Byzantines and Greeks in the Venetian World, 291-303; M. Georgopoulou, Late Medieval Crete and Venice, 479-485; J. K. Fortheringham, Genoa and the fourth Crusade, 53-55, A. Maltezo, Byzantine Consuetudines in Venetian Crete, 125-127; N. Oikonomides, Society Culture and Politics in Byzantium, 175-178.

³¹² TTh, I, 512.

³¹³ Во текстот (TTh, I, 512-15) се споменуваат вазални поседи со кои Мануел ги дарувал неговиот татко или брат. Мануел на монфератскиот војвода му ги отстапува: „honorem Thessaloniceurem quae est maxima potestas regni sui post civitatem Constantinopoliattem” (Солун, кој по Константинопол е најважниот град во

добил 1000 златни марки, и ветување на право на неодредени земји во западниот дел на империјата со годишен приход од 10 000 златни хиперпири, пријателство со Венеција и императорот. Притоа имал право на наследување на неконкретизираните области, по машка и женска линија. Дуждот и императорот дури се договориле меѓусебно да си ги штитат земјите во Латинската империја. Во случај Бонифацие да го прекршел договорот, тогаш ќе ги загубел владенијата и 1000 марки.³¹⁴ Меѓутоа Крит не бил само продажба за 1000 марки, туку тоа било дел од една поголема спогодба. Тоа го потврдува и повратната провизија која што Бонифацие требало да ја врати, доколку го прекрши договорот, додека Венецијанците не биле обврзани да го вратат Крит по ниедна причина.³¹⁵

Всушност Бонифацие во Латинската империја и не поседувал многу. Од Мала Азија се откажал, поседувањето на Крит го имал само на договор, потоа несигурното поседување на Солун, така што со договорот склучен со Венеција, тој фактички и не понудил ништо свое. А за возврат добил готови пари, и многу важно обврзување на дуждот да се здобие со Мореа и Солун, или земји со иста важност во Европскиот дел на Романија.³¹⁶

По жестоките преговори и оспорувања, по наговарање на дуждот Дандоло, Балдуин го потврдил барањето на Бонифацие, и ја приклучил Мала Азија во својот посед. На тој начин, Бонифацие заседнал во Солунската област, која ги опфаќала и околните области – Македонија и Тесалија.³¹⁷

Крвопролевањето било избегнато, меѓутоа царскиот авторитет бил значително нарушен. Венецијанците се покажале како господари на ситуацијата и после завршувањето на крстоносниот поход.

На истиот начин како целата византиска територија, поделен е и самиот Константинопол: Венецијанците и од него добиле три осмини, додека царот задржал

империјата). Со тоа Бонифациевите претензии се сосема јасни. Сп. D. Nicol, *Byzantium and Venice*, 153; Успенски, *Историја Византијског царства*, III, 365-366; J. Ruskin, *Stones of Venice*, 264-265.

³¹⁴ Солун во договорот не се споменува ни на едно место. Меѓутоа, имајќи ја во предвид површината на земјиштето, се чини дека друга земја на Запад не можела да даде толку приход. Сп. TTh., I, 512-515. Сп. R. L. Wolf, *Romania: The Latin Empire of Constantinople*, 8-9.

³¹⁵ Венецијанската политика не била во согласност со императорската, при што Вилардуен во својата историја не го споменува наведениот договор. Сп. D. Nicol, *Byzantium and Venice*, 160-161.

³¹⁶ Тоа дополнително е подржано од тоа што ниедна територија на Бонифацие Монфератски не се споменува во договорот *Partitio* (TTh, I, 512-515).

³¹⁷ Villehardouin, 106; C. Morrison, *The Emperor, The Saint, and the City*, 178-180.

пет осмини од градската територија. Венецијанскиот дужд гордо се нарекувал „господар на чевртина и половина од четвртината на Римското царство”.³¹⁸ И додека сите благородници коишто завладеале со одделни делови на Византиското царство биле сметани за вазали на латинскиот цар и давале заклетва за верност, венецијанскиот дужд со договор е ослободен од заклетва. Тој формално не му бил потчинет на Латинскиот император.³¹⁹

Со тоа, Венецијанската република станала голема сила на Истокот. Венецијанците загосподариле со Јадранското и Егејското Море, ја имале воспоставено контролата над морските теснеци и приодот на самиот Константинопол.

Енрико Дандоло во тие моменти ги уживал резултатите од својот долгогодишен труд и останал во Константинопол да ги заштитува венецијанските интереси. Неговиот син Раниеро и понатаму останал задолжен за водењето на работите во Венеција.³²⁰

Здобивајќи се со посакуваните територии, следело организирањето и зацврстувањето на венецијанската власт во новите колнии. На Венецијанците не им било лесно да ја одржуваат својата власт над пространите и оддалечени територии и да ја бранат нивната целокупност. Имено, пловидбата од Венеција до Кандија траела четири недели, а од Венеција до Константинопол шест недели. Во тоа од голема помош им била администрацијата. Телото кое ја претставувало власта на Републиката на Св. Марко на просторите на Латинската империја било *regimen*, односно постојан и извршен орган, на чие чело стоел баил или ректор. На две години се избирале претставници на венецијанскиот Голем совет или Сенат. Им била дадена *commission*, со што им биле одредени овластувањата и нивната плата, на која строго морале да се придржуваат, а при враќањето во својата татковина да даваат извештај за својата работа. Нижото чиновништво исто така го сочинувале Венецијанците, но понекогаш и

---

³¹⁸ TTh, I, 558-561. Наследникот на Дандоло во Константинопол, Марино Зено ја презел титулата веднаш по неговиот избор во мај или јуни 1205 година. Но, титулата не била предадена на дуждот Петро Зиани сè до 1206 или 1207; Поопширно за венецијанските привилегии, односно привилегиите на венецијанските трговци во Константинопол и односите со централната власт погледни: L. R. Buenger, *Rialto Businessmen and Constantinople, 1204-1261*, 43-58.

³¹⁹ Ibid. Од 1205 година венецијанскиот претставник во Левантот ја носи титулата: „*Dei gratia Venetorum Potestas in Romania ejusdemque Imperii quartae partis et dimidae dominator*”. („По милоста Божја венецијански намесник во Романија и господар на четвртина од тоа царство и половина”), MPL, CCXXV, 1535.

³²⁰ R. L. Wolf, Footnote to an Incident of the Latin Occupation of Constantinople, 320-321; R. L. Wolf, *Romania: The Latin Empire of Constantinople*, 15-16.

месното население можело да добие таква служба. Најпосле, од престолнината пристигале и високи пратеници, наречени *sindaci ad partes Levantis*, со задача да ја надгледуваат работата на локалната власт и да ги сослушуваат поплаките на населението, над кое тие имале надлежност.

Во Константинопол, баилот, кој потекнувал од најугледните венецијански фамилии и на кого му помагале два советника и собрание составено од дванаесет венецијански великодостојници во тој град, ја претставувал Венецијанската република во Латинската империја. Под негова управа се наоѓал и градскиот квартал, кој и припаѓал на Венеција, но во доменот на неговата надлежност спаѓале и венецијанските установи во источниот дел на Средоземното Море и на Црното Море.

Венецијанците биле задоволни што задачата за освојување на територијата на Византија им ја оставиле на императорот и на другите крстоносци. Освојувањето започнало уште во истата година. На крајот од 1204 година Балдуин заедно со неговиот брат Хенри ја нападнале Мала Азија, додека Бонифацие започнал да се спушта јужно од своето владение. Тоа и не било така тешка задача.³²¹ Бонифацие од Солун продрел во средна Грција и власта над Атика и Беотија му ја предал на бургундскиот витез Отон де ла Рош, а со Пелопонез завладеале Вилијам Шамплит и Готфрид Вилардуен, внукот на историчарот на Четвртиот крстоносен поход. Тука се создало Француско кнежевство Ахаја или Мореја, кое успеало најдолго да се одржи од сите други крстоносни држави на византиска почва.³²²

Императорот Балдуин во Мала Азија се соочил со поголеми проблеми. Имено, најголемиот противник му бил Теодор Ласкарис, братот на Константин на кого му била понудена круната во Константинопол, ноќта пред неговиот пад и кој продолжил да ја негува византиската традиција во Никеја. Првиот негов судир со крстоносната војска завршил со негов пораз.

Дуждот Дандоло починал на 1 јуни 1205 година и бил погребан во црквата Св. Софија. Со тоа, Венецијанците во Венеција и во Константинопол останале без водач. Стариот дужд додека бил жив не именувајќи свој наследник и не им дал на

---

³²¹ Поранешната императорка Марија, му помогнала со тоа што имала голем број на пријатели, помеѓу кои бил и Михаил Комнен Дука, братучед на нејзиниот прв сопруг Исак II. Сп. Ф. Успенски, *Историја на Византијског Царства*, III, 377-378.

³²² R. Tolerance, *The Crusades and the Christian World of the East*, 140-144; D. Jacoby, *Western Conquerors and Byzantines*, 873-882.

Венецијанците никаков совет за во иднина. Така, Венецијанците во Константинопол самите избрале водач, свој подеста и „господар на четвртина и половина од четвртината од империјата на Ромеите” („*quartae partis et dimidiae totius imperii Romaniae Dominator*”), Марино Зено.³²³

Проследувајќи ги податоците од коренсподенцијата помеѓу Марино Зено и синот на Ендрико Дандоло Рениеро, може да се констатира дека власта во Венеција го имала главниот збор во одлуките за Константинопол, и секако изборот на подеста во Константинопол. Во тој контекст и Марино се става во позиција да биде сменет доколку така биде наложено.³²⁴

На 5 август 1205 година бил избран нов дужд – Пиетро Зиани. Новиот дужд бил загрижен за тоа како ќе се воспостави баланс меѓу „двете Венеции”. Во тој контекст териториите во северозападниот дел на Балканскиот полуостров, вклучувајќи го Драч и Крф ги ставил под директна контрола на Венеција. Исто така, донел одлука константинополскиот подеста да дава заклетва за лојалност кон дуждот и Венеција, секогаш да ги брани венецијанските интереси во Романија во иднина да биде избран во Венеција.³²⁵ Дури и титулацијата *dominator* преминала во титулацијата на венецијанскиот дужд.³²⁶ Главните задачи во Константинопол се однесувале на грижа околу венецијанскиот дел од Константинопол.

Првиот подеста околу венецијанскиот квартал изградил ѕид, додека Ѓакомо Тиеполо изградил поголем трговски простор за акомодација на зголемениот број на трговци. Во проширената венецијанска област тогаш дополнително се наоѓале и некои нови цркви и манастири. Манастирот на Христос Пантократор изграден од Јован II бил најважен. Исто така Венецијанците ја добиле и познатата икона на Пресвета Богородица Одигитрија, насликана од Св. Лука.³²⁷

Што се однесува до трговските конкуренти на Венеција во Константинопол, Ценова и Пиза нивното присуство било забележано и после 1204 година. Трговскиот квартал на Пиза иако претрпел голема штета во 1204 година го продолжил својот континуитет. Што се однесува до Ценовјаните, тие биле во отворена војна со Венеција

³²³ TTh, I, 558 – 561. На 29 јуни 1205 година е издаден неговиот прв едикт.

³²⁴ Ibid, 566- 569; *Historia ducum Veneticorum*, 94-95.

³²⁵ TTh, I, 569 – 571.

³²⁶ Ibid; *Andrea Danduli Chronica*, 290-299. Сп. F. Tricht, *The Latin Renovatio of Byzantium*, 56-57; D. Jacoby, *Byzantium, Latin Romania and Mediterranean*, 150-155.

³²⁷ TTh, II, 45- 7. R. L. Wolff, Footnote to an Incident of the Latin Occupation of Cosntantinople, 319-28.

и неколку години по 1204 година, нивното присуство во Константинопол не било допуштено. Но, во 1218 година со мировниот договор, Венеција им ги дозволила сите привилегии што ги имале добиено до Алексиј III, под услов да бидат плаќани истите давачки како и претходно.³²⁸ Со тоа покажале дека Венецијанците воопшто не размислувале дека нивните поранешни конкуренти можат да и наштетат на венецијанската трговска супрематија.³²⁹

Венециска контрола било потребно да се обезбеди и на островите и провинциите близу Венеција. За таа цел, летото 1205 година венециска флота ги нападнала Драч и Крф. Во Драч бил наименуван првиот венецијански управител Марино Валаресо.³³⁰ Ситуацијата со Крф била посложена, меѓутоа Венецијанците ја покажале својата надмоќ над Џеновјанецот Леоне Ветрано, чии бродови исто така ги користеле Корон и Модон за своите активности. Во 1207 година Крф и соседните острови биле предадени на десет Венецијанци, задолжени да плаќаат 500 хиперпири на Венеција.³³¹

Случајот со Крит, кој Венецијанците го купиле од Бонифацие им донесол најголеми незгоди. Крит, најголемиот остров на раскрсницата на трговијата помеѓу Египет, Сирија и Константинопол, станал место на војна помеѓу Венеција и Џенова. Џеновјанецот Енрико Пекаторе, гроф од Малта пружил отпор на венецијанскиот напор да го заземат островот. Тој дури го наговарал папата да го именува за крал на Крит. Борбите помеѓу Венеција и Џенова траеле дури пет години, а мир бил склучен во 1218 година, со што Венеција го добила островот.³³²

Што се однесува на односот на Венецијанците кон латинската власт, промени особено биле забележани по доаѓањето на новиот император Хенри (1206-1216) на латинскиот престол. Имено, новоизбраниот во 1205 година намесник на Венецијанците во Константинопол подестата Зено, ја присвоил титулата деспот, која била наменета за дуждот. Тој се потпишувал со црвено мастило и претендирал на еднаквост со царот. Исто така Венецијанците се помалку му укажувале помош на императорот.

---

³²⁸ Andrea Danduli Chronica, 284.

³²⁹ Сп. D. Jacoby, Byzantium, Latin Romania and Mediterranean, 185-193.

³³⁰ Сп. T. F. Madden, Enrico Dandolo, 282.

³³¹ Ibid, 182-185; Милер (W. Miller, Latins in the Levant, 45- 47) опширно го образложува начинот на кој што се стремела Венеција да ја утврди својата колонијална империја на рушевините од Византија.

³³² TTh, II, 197-205. J. K. Fortheringham, Marco Sanudo, 81-99.

Конкретно, кога во 1206 година императорот Хенри заминал во поход, Венецијанците не го придружувале, туку на своја волја пустошеле по крајбрежјето на Мраморното Море. Во тоа време Зено дури потпишал и забрана за препуштање на венецијански имот во сопственост на невенечијанци.

Хенрих сфаќајќи ја сериозно ситуацијата со Венецијанците, започнал да ја регулира императорската власт кон нив, присилувајќи ги на отстапки. Дополнително на тоа, во Венеција се појавило незадоволство од политиката на венецијанскиот намесник во Константинопол.³³³ Тој стоел на чело на венецијанската колонијална моќ во Романија, и имал широки привилегии, како во однос на управувањето со венецијанските колонии, така и во меѓусебните венецијански односи на конкурентност од Ценова во пристаништата на империјата. Дополнително на венецијанско незадоволство започнало и директна конкурентност од Ценова.

Сето тоа вешто го искористил Хенри, и во октомври 1206 година склучил важен договор со венецијанскиот подеста. Со овој договор е укинат посебниот статус на Венеција во Латинската империја, со кој Венецијанците се здобиле во текот на походот. Правото на старешинство на сите вооружени сили во империјата, како над Франките така и на Венецијанците. Еднаш во годината, сите *milites* во империјата биле обврзани да се јават на повикот на императорот, и од јуни до Михаиловиот ден³³⁴ да застанат под негова управа. Од тоа биле ослободени само пограничните војници, заради безбедноста во империјата. Дополнително со клаузула во договорот е предвидена вооружена одбрана на империјата, од сите поданици на империјата кои имаат свои поседи во истата. Со тоа била поставена највисоката власт на императорот, кој имал кредибилитет во било кое време да преземе мерки во империјата.

Советот на императорот го сочинувале Франки и Венецијанци и неговите одлуки биле задолжително да се реализираат. Царот ја поседувал највисоката власт во империјата, меѓутоа не го поседувал правото на одземање на имот на било кој војник. Во случај на конфликт, формираниот суд од Венецијанци и Франки го имал правото

---

³³³ Во тоа време се појавува дури и идеја Венецијанската влада од Венеција да се премести во Константинопол. Сп. Т. F. Maden, Enrico Dandolo, 295; D. Jacoby, Byzantium, Latin Romania and Mediterranean, 200-204.

³³⁴ Се мисли на празникот Св. Архангел Михаил во есента, С. Coredon, Dictionary of Medieval Phrases, 77.

на последен збор. Царот дури и лично требало да се појави на суд и да ја изврши одлуката на судот.³³⁵

Договорот од 1206 година одговорил на потребите на Хенрик и одбрана на империјата. Се обврзал дека на никој кој бил во војна со Венецијанците нема да му биде допуштен влез во империјата. Истовремено, на Венецијанците им гарантирал слободен пристап и трговија на сите негови територии, како и неотуѓивост на имотот на секој припадник на Републиката на Св. Марко, дири и ако за својот имот не поседуваат документ.

Економскиот живот, реалната корист и интересот на царството биле сконцентрирани кај Венецијанците. Тие го имале монополот над трговијата и правото да поседуваат трговски надзор, исто така и да ги чуваат обрасците и мерките за тежина. Дури Венеција не допуштила Константинопол да кова сопствени златни монети, туку само бакарни. Во оптек сеуште биле пуштени стари византиски и венецијански сребрени и златни монети³³⁶. Додека Франките осиромашувале, Венецијанците станувале побогати. Во Константинопол во 1220 година за своите трговци изградиле раскошна зграда со низа на дукани. Венецијанците за својата стока не плаќале никаква такса, додека Пиза и Џенова биле оданочувани како во времето на византиските цареви.

Освен тоа во 1223 година со императорот Роберт Куртене (1221-1228) склучиле договор, според кој добивале три осмини од целата царина и такса остварена во сите трговски квартави во Константинопол.³³⁷

Венецијанскиот подеста во Константинопол учествувал и во преговори, кои биле од важност за целата Латинска империја. Конкретно во 1219 година венецијанскиот подеста Тјеполо, заедно со кардинал – легатот Колон, латинскиот патријарх Гервасије и Конон Бетински се состанале во Радосто за да дискутираат за важни црковни и политички прашања од општо значење за империјата. Кардиналот во името на папата побарал да се исплатат сите грабнати црковни имоти како и една половина од сите земји на империјата, заедно со приходите што биле остварени во текот на три години. Освен тоа витезите биле должни да платат црковна десетина.

---

³³⁵ Andrea Danduli Chronica, 277.

³³⁶ Ibid, 288; P. Spuffort, Money and its use in Medieval Europe, 88-91; A. M. Stahl, Coinage and Money in the Latin Empire of Constantinople, 156-158.

³³⁷ За договорот погледни TTh, II, 193-195.

Бароните во Латинската империја продолжиле да плаќаат по 3000 перпери за сите приходи од црковните земји коишто ги присвоиле. И венецијанскиот подеста склучил договор со кардиналот на истата сума за црковните земји кои ги присвоиле Венецијанците.

По смртта на Гервасије, во 1221 година бил назначен венецијанецот Матеј за патријарх. Новиот патријарх уште во Рим им одбрил целосен имунитет на Венецијанските цркви во Романија, на штета на француското свештенство. Иако императорот Роберт Куртене им ги потврдил привилегиите на Венецијанците уште од времето на Балдуин, сепак тој воспоставувал трговска рамнотежа со трговците од Пиза. Исто така тој го помагал и папскиот легат во неговото спротивставување на патријархот Матеј.

ВЕНЕЦИЈА И ЕПИРСКОТО ДЕСПОТСТВО

По воспоставувањето на Латинската империја во Константинопол, Михаил Дука (1204-1215) завладеал со земјите познати на Византијците како Стар Епир на југ и нов Епир на север. Географската положба, опкружена со планини од исток и морето на запад, му овозможувале природна предиспозиција за утврдување на независна држава. Неговата власт се протегала и на Акарнанија до Коринтскиот залив, на островот Крф, Драч и на западна Македонија до Охрид.³³⁸ Поважни градови во неговото деспотство биле Јанина, Драч, Арта и Навпакт.

Уште во првите години од своето постоење, Епирското деспотство му се спротивставило како независна земја на Латинското Солунско кралство на Исток, на Венецијанците во Јадранското Море, и на Јужните Словени на север и на североисток. Како и Никејското царство во Мала Азија, така и Епирското деспотство станало центар на византиското собирање. По периодот на внатрешно консолидирање, и во едниот и во другиот византиски центар настапило времето на силна експанзија. Крајната цел и на двете византиски држави било одземање на Константинопол од Венецијанците и другите крстоносци и возобновување на Византија.

Во корист на таа цел, Михаил Дука со вешта дипломатска игра помеѓу крстоносците и Венецијанците, успеал да ја зацврсти својата власт.

За да ја осигура својата позиција во Епир, најпрво ја искористил присутноста на Латинскиот император Хенри во Солун, кој по смртта на Бонифацие во 1207 година, дошол во градот за да го регулира неговото наследство.³³⁹ Притоа, иницирал средба со латинскиот император Хенри, потребна за воспоставување на дипломатски преговори. Хенри го уверил Михаил дека неговата територија нема да биде изложена на крстоносни напади. Договорот бил засилен со женидбени врски. Крката на Михаил се

---

³³⁸ Акрополит (Acropolites, 24) се сомнева во често прифатената констатација дека Михаил по заминувањето од Никеја му се заколнал на верност на Теодор Ласкарис, признавајќи ги неговите врховни права.

³³⁹ D. Jacoby, *Foreigners and the Urban Economy in Thessalonike*, 17-19.

омажила за братот на Хенри, притоа како мираз добила една третина од епирската територија.³⁴⁰

Неговите први контакти со Венецијанците се однесуваат на островот Крф. Имено, Крф заедно со Драч бил освободен од венецијанската флота, која го пренесувала венецијанскиот патријархот Морозини во Константинопол.³⁴¹ Територијата на Крф била поделена помеѓу десет венецијански великодостојници, кои се обврзале за добиениот посед да и плаќаат на Републиката по 500 дукати. Притоа систематски била спроведена и колонизација, а староседелците требало да положат заклетва за почитување на венецијанската власт на островот пред венецијанските великодостојници. Во служба на тоа венецијанскиот дужд издал и едикт за поддршка на Венецијанската колонизација на Византиските острови. Едиктот бил имплементиран од внукот на дуждот Енрико Дандоло, Марко Санудо.³⁴²

На тој начин, со своето утврдување Венецијанците му задале тежок удар на Михаил. Но, епирскиот деспот, во согласност со својата политика започнал да го помага албанскиот кнез Димитриј од Арбанон, против венецијанскиот дукс Валаресо. Од друга страна, тој им ги потврдил и привилегиите на граѓаните на трговскиот Дубровник. Им издал повелба со сребрен печат на деспот, така што Дубровчаните можеле слободно да тргуваат на епирската територија со три проценти данок. Но и покрај вака преземените чекори, венецијанската трговија и понатаму влијаела негативно на епирската трговија.

Последователно на тоа, во 1209 година Михаил побарал помош од папата во својата борба со Венецијанците, користејќи го венецијанското протерување на новиот папски прелат од Драч. За таа цел и формално се потчинил на Римската столица. Преписката помеѓу папата и епирскиот деспот сведочи за тоа. Имено, Михаил себе си се нарекувал „слуга на римското првосвештенство”, а папата пак од „славниот маж

2

---

³⁴⁰ Кратко време по склучувањето на договорот, Михаил го прекршил навлегувајќи во Тесалија и освојувајќи ја Лариса. Сп. J. Herrin, *Identities and allegiances in the Eastern Mediterranean after 1204*, 90-99.

³⁴¹ Венецијанската флота на Крф не била љубезно пречекана, туку на островот веќе бил заземен од Ценовјанецот Леоне Ветрано. По долг отпор Ветрано бил победен. Во 1206 година била испратена уште една венецијанска експедиција под команда на Рениеро Дандоло на островот за конечна превласт над Крф. Целосен извештај за овие настани добиваме од *Historia Veneta*, напишана во XVI век. Фрагменти се објавени во J. K. Fotheringham, *Marco Sanudo*, 105 – 109.

³⁴² *Ibid*, 57 – 81.

Михаил Комнен во Романија” побарал да ги штити архиепископските имоти на својата територија.³⁴³

Во продолжение, изворните податоци, односно зачуваниот латински текст на договор, бележи договарање на Михаил со Венецијанците.³⁴⁴ Иако територијата на Епир не претставувала голем процент од нивната вкупна трговска мрежа, венецијанските трговци долго ги користеле Арта и другите епирски пристаништа. Имено, дуждот Петро Зиани му понудил на Михаил да биде венецијански посредник и вазал во Епир. Тоа бил предизвикувачки предлог за Михаил, и начин за осигурување на својата земја од инвазија.³⁴⁵

Михаил го прифатил договорот и на 20 јуни 1210 година била потпишана формална спогодба со дуждот.³⁴⁶ Дуждот му ги отстапил сите земји јужно од Драч до Навпакт. Михаил како лојален вазал на Венецијанците им ветил безбедна и безданочна трговија низ неговите земји. Исто така, Венецијанците имале право на свои цркви, свои трговски квартал и суд, и право на сите привилегии добиени од Мануел I.³⁴⁷

Михаил се здобил со венецијанската поддршка и со сигурност од напад на царот на Латинската империја. Но, за тоа Михаил морал да направи и големи отстапки во однос на Венеција т.е. да и плати 42 фунти злато, да испрати одежди исплетени со злато, да ги штити венецијанските интереси и да им плаќа данок. Исто така, Михаил се обврзал да ги потиснува сите немири на Крф од тамошното население. Овие заклетви Михаил ги положил во свое и во името на своите наследници.³⁴⁸

Со тоа Михаил се осигурал и од двете страни. Веднаш после тоа, заборавајќи дека се обврзал со заклетва кон Латинскиот император Михаил го нападнал. Притоа, интересен е фактот што во војската на Михаил голем дел биле латински трговци. Папата особено бил ужаснат од земеното учество на високо платените Латини, кои биле привлечени од венецијанските пристаништа.

---

³⁴³ Innocent III Acts, 1227-1229. Сп. D. Nicol, Despotate of Epiros, 19-23.

³⁴⁴ TTh, II, 119-123

³⁴⁵ Арта била посетувана од венецијански трговци уште од 1131 година. Morozzo – Lombardo, I, 64-54.

³⁴⁶ Латинскиот текст на овој документ е зачуван. Опишано е како „отстапка на дуждот” и „ветување од страна на Михаил Комнен Дука” TTh, II, 119-123; Acta Albaniae, I, 44. Сп. D. Nicol, Despotate of Epiros, 30-32.

³⁴⁷ TTh, II, 119-123; Act Alb Ven, I, 44.

³⁴⁸ TTh, II, 119-123. Ваква спогодба изворите понудуваат, помеѓу Венеција и Вилардуен. Имено, Вилардуен се согласил да задржи дел од териториите на Мореа како посед добиен од Венеција. Разликата е во тоа што е Византиец, и по логиката на нештата тој требало да ја брани Ромејската земја од Латините.

Во продолжение се осврнуваме на Михаиловата политика кон високоценетиот од венецијанска страна Драч. Изворите³⁴⁹ сведочат дека Михаил тежнеејќи кон освојување на овој град, склучил сојуз со Албанците кои живееле северно од него. На тој начин, користејќи ја нивната помош Михаил го зазел градот.³⁵⁰

По изминувањето на три години од Михаиловото прифаќање за доживотен вазал на дуждот, ја откажал својата верност кон дуждот и го нападнал Драч. Изворите не бележат никакви детали во врска со оваа победа, но присуството на охридскиот архиепископ во 1213 година покажува власт на Михаил. Изворите не го бележат нападот на Михаил на Крф, но присуството на архиепископот во 1214 година наведува на епирска власт и на островот.³⁵¹ Тоа биле последните поврзувања на Михаиловата политика со Венеција.

Михаил Дука го завршил својот живот во 1214 година, а го наследил неговиот полубрат Теодор Ангел Дука Комнен (1215-1224).³⁵² Својот брат Теодор го надминувал со смелоста и енергичноста. Под негова управа Епирскиот деспотат го доживеал најголемиот подем.

Првиот подвиг којшто го прославил неговото име било грабнувањето на латинскиот цар Петар Куртене, мажот на Јоланта, сестрата на Балдуин и Хенрик. Венецијанците биле непосредно вклучени во настанот, тие ги обезбедиле бродовите за пренос на војската на новоизбраниот латински император.³⁵³ Но, тоа било направено со одредена цел – во тоа согледале одлична прилика за преосвојување на Драч. Императорот бил крунисан од папата во Рим и на 17 април 1217 година, и од пристаништето Бриндизи тргнал за Константинопол. Заедно со него патувал и папскиот легат Јован Колона.³⁵⁴

---

³⁴⁹ Act Alb Ven, I, 50.

³⁵⁰ Драч бил едно од главните пристаништа на влезот на Via Egnatia, патот кој водел низ планините до Солун и Константинопол. Притоа Венеција му дала и висок статус на Војводство. Сп. Prinzing G., Epir, 95-97.

³⁵¹ Тоа го потврдува и подоцнежен документ кои упатува на тоа дека Михаил им ги обновил привилегиите на жителите на Крф, гарантирани од Исак II. Сп. Act Alb Ven, I, 76-77.

³⁵² Михаил бил вонбрачен, а Теодор законит син на севастократорот Јован Ангел. Тој се нарекувал Дука веројатно според мајка си, а Комнен според баба си Теодора, ќерката на Алексиј I. Сп. Успенски Ф., Византија, 465-466.

³⁵³ Текстот на договорот помеѓу дуждот Петро Зиани и Петар Куртене може да се погледне во TTh, II, 193-5.

³⁵⁴ Andrea Danduli Chronica, 287. Сп. D. Nicol, Despotate of Epiros, 50-51; К. Ациевски, Потчинувањето на Македонија од страна на Теодор I Ангел, 124.

Од друга страна, Теодор бил заплашен од наидувањето на голема војска. Сите извори се согласни дека Петар Куртене го избрал ризичниот пат преку Виа Игнатиа низ Албанија и Македонија. Куртене заедно со придружникот, папскиот легат бил заробен од Теодор.³⁵⁵ На тој начин Теодор повторно се стекнал со Драч.

Папата Хонорие III ужаснат од ваквата смелост на епирскиот деспот, веднаш повикал на крстоносен поход против него. Со тоа Венецијанците повторно ја добиле можноста за преосвојување на Драч и кон крајот на 1217 година започнале да се собираат војници во Венеција и Анкона. Се чини дека единственото решение на Теодор, доколку не сака да го почувствува нападот од Латините било да се помири со иницијаторот за походот – папата. Согласно со тоа во март Теодор го ослободил папскиот легат, но не и латинскиот император. Со тоа целата ситуација се променила во корист на Теодор. Папата Хонорие III им забранил на Венецијанците и другите Латини да го нападнат Драч, кој повторно се нашол под власта на Теодор, но овој пат наоѓајќи се под специјална папска заштита.³⁵⁶

Власта на Теодор во следните години сериозно се прошири на сметка на Латинската империја, во Македонија и Тесалија. Следен на удар бил латинскиот Солун. Знаејќи го тоа, вдовицата на Бонифацие и нејзиниот син Димитриј од Монферат во 1222 година испловиле во Италија да побараат помош. Со тоа погледот на папата кон Теодор како „посветен син на Римската црква” бил заменет со повторно проповедање на крстоносен поход кон овој пат „непријателот на Латините”. Венецијанците исто така зеле учество во походот. Солун не бил еден од нивните основни трговски центри за да страхуваат од згаснување на нивните трговски интереси во тој град. Стравот од целосното пропаѓање на Латинската власт бил причината за партиципирањето во еден таков поход. Но, нивната како и останата крстоносна помош пристигнала предоцна. Водачот на походот полубратот на Димитриј, Вилијам од Монферат и многу од неговите војници настрадале од епидемија на дизентерија. На тој начин и овој крстоносен поход против епирскиот деспот завршил со неуспех. Во 1224 година Солун по долга опсада, се предал на Теодор.

---

³⁵⁵ Петар Куртене животот го завршил во епирско ропство. Регенството во Цариград го презела Јоланта, а кога во 1219 година умрела, цариградската круна му припаднала на нејзиниот син Роберт. Сп. D. Nicol, *Despotate of Epiros*, 70-71.

³⁵⁶ *Acropolites*, 25-26.

Од 1224 година постоеле двајца византиски императори во прогон, кои претставувале закана за Латинскиот Константинопол.³⁵⁷ Теодор се крунисал за император во Солун.³⁵⁸ Не постојат изворни податоци, според кои би можеле да констатираме дека Венеција го признала како таков. Но, според изворното сведетелство за заплenuвањето на венецијанскиот товар во 1228 година, при што Венеција строго им забранила на своите трговци да влегуваат во пристаништата под контрола на Теодор, може да се согледа дека нивните меѓусебни односи не биле добри.³⁵⁹

Неговата моќ не траела долго. Во битката кај Клокотница со бугарскиот владетел Иван Асен во април 1230 година, тој бил заробен. Територијата на Македонија и Тракија се нашле под бугарска контрола. Солунското деспотство, продолжило да постои во Солун, Тесалија и Епир под управа на Мануел, братот на Теодор. Тоа било само сенка на некогашната моќ на Теодор.³⁶⁰ Но, тоа повеќе не било вистински претендент за обнова на Византија.

Во 1246 година Јован Ватац, го инкорпорирал Солун во своето владение.³⁶¹ На запад останала да постои само Епирската држава на Михаил II Епирски Комнен Дука Ангел (1237-1266). Ги зафаќала териториите на Етолија, Епир, Тесалија, Пелагонија.

Водејќи се според тоа што не се зачувани изворни податоци за контакти со Венеција, можеме да претпоставиме дека Венецијанците не одржувале врски со него. Така, се чини дека Венецијанците во овој период не сакале да спорат за власта во Драч и на Крф, а не поседувал флота за да ја загрози венецијанската пловидба долж неговиот брег.³⁶²

---

³⁵⁷ Со пропаѓањето на Солунското кралство, Латинското царство ја изгубило својата најзначајна вазална држава. Ограничено на областите околу Цариград, отсечено од државичките на Франките во Грција, разнишано од внатрешните неприлики. Од друга страна Византијците биле во подем.

³⁵⁸ Бил крунисан од Димитриј Хоматијан со сите почести.

³⁵⁹ В. Krekic, *Dubrovnik (Raguse) et le Levant au moyen age*, 167, 168. Сп. А. Ducilier, *La Fagade maritime de Albanie au moyen age*, 166-167.

³⁶⁰ К. Ациевски, Пелагонија во средниот век, 139-140.

³⁶¹ А. Данчева – Василева, *Блгария и Латинската империя*, 156-160; К. Ациевски, *Првите никејски освојувања во Македонија*, 169-172.

³⁶² *Acropolites*, 59-60. Сп. D. Nicol, *Despotate of Epirus*, 107-113.

Додека Латините ја осигурувале својата положба на европскиот дел, борејќи се со Бугарите, Теодор Ласкарис добил доволно време да ја зацврсти својата власт во Мала Азија. Никеја ја направил своја престолнина.³⁶³ Се чини дека уште тогаш мислел за напаѓање на самиот Константинопол. Дошло до некои судири со латинската војска, но и двете страни борејќи се со мали сили не постигнувале позначителни успеси. Единствено Хенрих ја добил битката кај реката Риндак на 15 септември 1211 година, и продрел сè до Пергам и Нимфеја.³⁶⁴ Но и двете страни одлучиле да се помират, така што кон крајот на 1214 година во Нимфеја склучиле договор за мир со кој ја повлекле границата помеѓу Никејското и Латинското царство. Притоа, северозападниот дел на Мала Азија до Адрамитион на југ им припаднал на Латините, а целата друга територија до селџучката граница им припаднала на Византијците.³⁶⁵ За да ја осигура својата позиција и територија Теодор Ласкарис склучил договор и со селџучкиот султан.³⁶⁶

Венецијанците биле реалисти и тие гледале поголема трговска иднина во Никеја, одошто во ослабената Латинска империја. Изворните податоци бележат дека во август 1219 година венецијанскиот подеста Џакомо Тиеполо се здобил со хрисовула од Теодор Ласкарис за слободна трговија низ целата негова територија, без даночно обврзување.³⁶⁷ Притоа не постојат изворни сведоштва кои известуваат за тоа дали наведените трговски привилегии веднаш биле исползувани од Венецијанците.³⁶⁸

Се чини дека хрисовулата на Теодор Ласкарис не била ништо повеќе одошто еден потег. Во отсуство на зачуван документ за потврдување на хрисовулата или пак

---

³⁶³ Никеја била место поблиску до Константинопол одошто Арта, така што заземањето на Константинопол од Латините полесно било да се направи од таму. Сп. Talbot. A. M., *The Restoration of Constantinople under Michael VIII*, 249-250.

³⁶⁴ *Acropolites*, 27.

³⁶⁵ *Ibid*, 28.

³⁶⁶ Ф. Успенски, *Историја Византијског Царства*, III, 540-542.

³⁶⁷ Се чини дека договорот (ТТh, II, 205 – 207) е направен само од една страна, бидејќи на императорот не му било обезбедено истото во Константинопол. Тоа наведува дека Венецијанците ги имале истите царински права како и сите други трговци во Константинопол, и тоа во овој временски период значително ослабени.

³⁶⁸ Сп. W. Heyd, *Histoire du commerce du Levant au Moyen Age*, 304-305.

издадена нова, можеме да претпоставиме дека хрисовулата не добила продолжување, но од друга страна ниту била повлечена.

Со промената на императорскиот престол настапиле и нови погледи кон Венеција. Имено, Јован III Ватац, наследникот на Теодор Ласкарис во 1222 година, имал намера империјата да не дозволи да биде трговски зависна од италијанските трговски градови. Императорот исто така не бил заинтересиран да соработува со нив во Константинопол.³⁶⁹ Токму затоа од неговиот период на владеење со Никејската држава не располагаме со зачувани трговски договори или документи.

Паралелно со владеењето на Јован Ватац во Никеја, дужд на Венеција бил Џакомо Тиеполо (1229–1249), поранешниот подеста во Константинопол. Неговиот приоритет бил проширување на венецијанските трговски привилегии на целата територија на поранешната Византиска империја. Во согласност со тоа, го помагал и Латинскиот император. Имено, во 1234–1235 година за време на никејско – бугарскиот напад на Константинопол, проследена е венецијанска флота од дваесет и пет бродови за одбрана на градот.³⁷⁰ Императорот Јован од Бриен без венецијанска помош бил на повидок да ја изгуби битката.³⁷¹

Освен грижата за одржување на стабилноста на латинската власт во Константинопол, сериозна грижа за Венеција претставувал и Крит.³⁷² Населението на островот во никејскиот император согледало природен сојузник и ослободител од венецијанската власт. Согледувајќи го тоа, Јован Ватац имал испратено свои гарнизони на островот, да работат во негова корист. Од друга страна Венеција не можела да си дозволи да го изгуби тој стратешки остров за нејзината трговија. Така, Венеција користејќи се со помошта на управителот на Родос - Лео Галабас успеала да ја наметне и зацврсти својата власт над Крит.³⁷³

Но не бил само Крит од особен интерес за Венеција, туку од голема важност за Венецијанците била и стабилноста на целиот регион за нивно сигурно патување кон

---

³⁶⁹ Сп. W. Miller, *The Latins in the Levant*, 77-79; D. Nicol, *Byzantium and Venice*, 172-173.

³⁷⁰ *Acropolites*, 46-8.

³⁷¹ Во 1237 починал Јован од Бриен. Империјата била толку во криза што, младиот император Балдуин II, отишол на Запад да бара помош за задржување на Латинската империја. Сп. Ф. Успенски, *Историја Византијског Царства*, III, 480-482.

³⁷² Крит бил стратешка точка за венецијанската трговија на патот за Египет, Сирија и Палетина. Сп. Н. Harew, *The Venetian Republic*, 233-145; M. Georgopoulou, *Late Medieval Crete and Venice*, 480-488.

³⁷³ *TTh*, II, 319-322, 332-338.

Константинопол и назад. Заради тоа неопходна ѝ била подршката и помошта на локалните владетели. Во тој контекст францускиот принц во Ахаја - Вилијам Вилардуен (1246-1278) го помогнал и целосното француско окупирање на Мореја.³⁷⁴

По Теодор II Ласкарис (1254-1258) кој починал во 1258 година, наследник бил Јован IV Ласкарис, но бидејќи бил премногу млад, со државата започнал да управува неговиот регент Михаил Палеолог.³⁷⁵ За кратко време Михаил бил прогласен за совладетел Михаил VIII Палеолог и крунисан со кралска круна.³⁷⁶

Во 1259 година со битката кај Пелагонија била решена судбината на Епирското деспотство.³⁷⁷ Михаил Ангел и неговата коалиција – сицилијанскиот крал Манфред и ахајскиот кнез Вилхем II Вилардуен биле поразени од никејската војска. Тоа било блескава победа за Михаил, но знаел дека единствено како византиски император ќе може да се зацврсти на престолот во Константинопол. Токму во реализирањето на таа цел и ги насочил своите дипломатски и политички напори.³⁷⁸

Латинското царство во Константинопол се соочувало со сериозни проблеми. Имено, неговата политичка и економска позиција биле толку сериозни, што императорот Балдуин II од Куртене бил присилен да отиде на Запад и да побара помош.³⁷⁹ Но, западните сили задлабочени во своите проблеми, не биле во состојба да им укажат делотворна помош. Папата бил зафатен со решавањето на спорот со Италијанските гибелини, а Венеција основната подршка на Латинското царство, била во војна со Џенова и не можела да му ја посвети целосната грижа.³⁸⁰

Се чини дека Латинското царство можело да очекува помош само од папата и Венеција. Бидејќи папата немал можност да го направи тоа, ситуацијата на Венеција во Константинопол, дополнително била отежната со неиздржливите трошоци за одржување на градот. Можеби тоа може да се оправда со нејзиниот успех против Џенова и склучениот договор со Пиза.³⁸¹

---

³⁷⁴ Ibid, 25-8. Сп. W. Miller, *The Latins in the Levant*, 102-108.

³⁷⁵ Акрополит сведочи дека (Acropolites, 158) при изборот на регент на младиот император „очите на сите беа вперени во Михаил Палеолог“. Сп. Pachumeres, I, 66, Грегора (Gregoras, I, 70) известува дека „бил со најдобри квалификации за таа позиција“.

³⁷⁶ Acropolites, 159; Pachumeres, I, 81.

³⁷⁷ Повеќе за Пелагониската битка погледни К. Ациевски, *Пелагонија во средниот век*, 154-161.

³⁷⁸ Сп. J. Geanakoplos, *Greco-Latin Relations on the Eve of the Byzantine Restoration*, 33-35.

³⁷⁹ За патувањата на Балдуин, и неговите чести отсуства на Запад, погледни пошироко кај R. L. Wolff, *The Latin Empire of Constantinople*, 560-561.

³⁸⁰ W. Heyd, *Histoire du commerce*, I, 344-351;

³⁸¹ За договорот со Пиза погледни пошироко кај W. Heyd, *Histoire du commerce*, I, 346 - 349.

За таа цел, дуждот го овластил венецијанскиот подеста Марко Градениго да ја зголеми сумата на 3000 хиперпири за заштита на градот и да се зголеми бројот на војската.³⁸² Венецијанската помош била повикана и за заштита на градот по вода. Всушност, целосната заштита на градот се потпираше на венецијанската економија и флота.

Дополнително Венеција можела да се потпре на самостојните и независните западни владетели на територијата на поранешна Византија. Нив воопшто не им било во прилог нејзина обнова, всушност тоа би ја разнишало нивната положба. За таа цел венецијанскиот дужд во 1260 година го овластил баилот на Негропонт, вториот по важност, после баилот на Константинопол да постигне договор со Латинските барони на Ахаја, Крит, Негропонт, Лемнос, Атина и Кефалонија со заедничка цел – да обезбедат перманентна помош од 1000 војници за одбрана на Константинопол.³⁸³ Во недостиг на други изворни податоци за проследување на планот за одбрана на Константинопол, може единствено да забележиме дека прв пат сите латински државички со обединети сили се подготвувале за одбрана на градот. Од друга страна, Михаил Палеолог започнал активна дипломатска ажурност, и го испратил големиот логотет Акрополит на тајна задача кај Константин Тих, бугарскиот цар за да ја добие неговата неутралност.³⁸⁴ Во корист на таа цел, исто така договор бил постигнат и со Монголите.³⁸⁵

Следниот чекор на Михаил Палеолог бил направен во согласност со положбата на Константинопол, односно од неговото опкружување со вода од три страни. По копно скоро и да не бил освоив. Така потребна била поморска сила која поморски ќе ја поддржи реализацијата на неговата цел – одземањето на Константинопол од Латините.³⁸⁶ Според известувањата на Акрополит Јован III Ватац имал намера да изгради флота, но неговите намери како и оние на неговиот син Теодор не вродиле со успех.³⁸⁷ Во екот на овие подготовки на никејскиот император му била потребна флота

2

---

³⁸² Marino Sanudo, *Fragmentum*, 175. Се чини дека тоа никогаш не било реализирано. Сп. D. Nicol, *Byzantium and Venice*, 176.

³⁸³ W. Norden, *Das Papsttum und Byzanz*, 759, „potestatem ... tractandi, faciendi, et firmandi ... pro manutenimnto totius imperil ad hoc ut, . . mille homines ponantur in Constantinopoli et retineantur ibidem continuo per totum tempus”.

³⁸⁴ За пратеништвото изворни податоци се проследени од Акрополит (*Acropolites*, 175).

³⁸⁵ Pachymeres, I, 129-136; Gregoras, I, 81.

³⁸⁶ Ф. Успенски, *Иторија Византијског Царства*, III, 556-570.

³⁸⁷ *Acropolites*, 36, 87.

која ќе може да и се спротивстави на венецијанската. Единставено Ценова можела да им излезе во пресрет на ваквата никејска потреба, особено кога се има во предвид податокот дека Венеција по 1204 година ја воспоставила трговската супрематија во Константинопол. Единствен противник на тоа можел да биде папата. Имено, како заштитник на Латинската империја ударот врз неа би го почувствувал како удар врз неговиот престиж. Од друга страна, Ценова со ваквиот тек на случувањата би се здобила со поголеми трговски интереси.³⁸⁸ Неколку години претходно, односно во 1231 и 1239 година, по иницијатива на Ценова со никејскиот император Јован Ватац биле започнати преговори за склучување на спогодба против Венеција.³⁸⁹ Но, имајќи во предвид дека сојузник на Јован Ватац бил Фридрих II од Сицилија, кој пак бил во непријателски односи со Ценова, преговорите не резултирале со склучување на договор. Дополнително, на овој договор негативно повлијаело и тоа што Ценова била видена како трговски конкурент на Nikeja.³⁹⁰

Од тогаш трговската ситуација на Ценова во однос на венецијанската била неподнослива. Всушност, доколку Ценова не се здобиела со сојузник, односно поддршка тогаш би се претворила во трговска република од втор ред. Но, со смртта на Јован Ватац и Фридрих II завршиле и пречките за склучување на сојуз на Ценова со Nikeja. Всушност соработката со Палеолозите станала неизбежна.³⁹¹

Во контекст на тоа, најважниот ценовјански извор *Gesta Ianuenses* известува: „Ценовјаните повикувајќи се на навредите нанесени врз нив од Венецијанците и нивните сојузници во областите преку морињата, го свртија нивното внимание кон отстранување на неправдите нанесени врз нив. Поради тоа, со должно размислување официјално пратеништво било испратено до најпочитуваниот господар Палеолог, кој бил во војна со Венеција за да склучат сојуз со него против Венецијанците”.³⁹²

Од никејската страна Акрополит, Пахимер и Скутариј не даваат известување за создавањето на никејско – ценовјански сојуз против Венеција. Но, други два современи извори даваат сведетелство за склучувањето на сојузот. Мартин де Канал известува дека: „Ценовјаните предводени од одмаздата кон Венеција, која што им

³⁸⁸ Уште во XII век за време на владеењето Мануел I и Јован II Комнен, Ценова се здобила со трговски привилегии и трговски квартал во Константинопол, TTh, I, 362 – 363.

³⁸⁹ *Annales Ianuenses*, III, 57.

³⁹⁰ W. Heyd, *Histoire du commerce du Levant au Moyen Age*, I, 306.

³⁹¹ Сп. J. Geanakoplos, *Emperor Michael Paleologus and the West*, 140-144.

³⁹² *Annales Ianuenses*, IV, 41-42.

нанела огромна штета ... испратиле свои пратеници во Романија ...кои беа непријатели на Венеција”.³⁹³

Деталите биле договорани во тајност, но изворите на 13 март 1261 година бележат договор на Михаил со Џенова, склучен во Нимфеја во Мала Азија.³⁹⁴ На 28 април бил потпишан и додаток на договорот, со кој Михаил им гарантирал целосни компетенции во преговорите коишто требало да се одржат во Џенова.³⁹⁵

Договорот бил ратификуван на 10 јули 1261 година.³⁹⁶ Притоа бил склучен постојан договор, против Венеција. За таа цел, Џенова била обврзана да испрати флота од педесет бродови. А за возврат Џенова се здобила со привилегиите на слободна трговија во целата империја и слободен влез во пристаништата на Црното Море, кои од 1204 година ги користеле Венецијанците.³⁹⁷ Притоа било потенцирано дека тоа се териториите коишто во тој момент биле под власта на Михаил Палеолог, но и териториите кои во иднина ќе бидат освоени од него. Исто така им било гарантирано и правото на нивната поранешна сопственост во Константинопол, Солун, Смирна, Адрамитион, островите Хиос, Лезбос, Негропонт и Крит, со голем дел од венецијанските згради и венецијанскиот квартал. Но, во однос на последната одредба, во однос на венецијанскиот имот, требало да биде имплементиран само доколку Џенова укажела непосредна помош во заземањето на Константинопол.³⁹⁸ Со договорот императорот се обврзал да ги исклучи сите непријатели на Џенова, без Пиза „верните поданици на нашето височество”.³⁹⁹

Вака поставените клаузули на договорот упатуваат на мислење дека единствената реална корист за Михаил Палеолог од овој договор биле ветените педесет галии во корист на заземањето на Константинопол.

Но, договорот и бродовите на Џенова се покажале непотребни за освојувањето на Константинопол. Во летото 1261 година, царскиот војсководец Алексиј Стратигопол бил испратен со мала војска на бугарската граница. При преминот на Тракија тој дознал дека Константинопол е оставен речиси без заштита. Стратигопол го

³⁹³ Chronique des Veniciens, 480.

³⁹⁴ Manfroni, Relazioni, 801.

³⁹⁵ Ibid, 802,

³⁹⁶ Annales lanuenses, IV, 42. Manfroni, Relazioni, 802.

³⁹⁷ Ibid, 792.

³⁹⁸ Ibid, 795, „Si dictum comune instanter et efficaciter ad dictam civitatem capiendam succursum miserit galearum”.

³⁹⁹ Ibid, 796, „fidelos nostri imperil”.

нападнал градот.⁴⁰⁰ И како што пишува Пахимер: „Ние го презедовме градот и покрај одбраната на Латините“.⁴⁰¹ Царот Балдуин избегал на венецијанска галија, заедно со венецијанскиот подеста Марко Градениго.⁴⁰²

На 15 август 1261 година императорот Михаил Палеолог свечено влегол во Константинопол.

---

⁴⁰⁰ Латините не верувале дека повторно ќе се вратат во градот, Gregora, I, 20-21. Имено, Латините едвај успеале да извлечат дел од своето богатство од градот (συναμα καί τοίς περιούσι πράγμασιν) Pachumeres, II, 147. Според Морејската хроника (Chronicle of Morea, 1305) нивниот број изнесувал три илјади.

⁴⁰¹ Pachumeres, I, 153.

⁴⁰² Според известијата кај Marino Sanudo, Fragmentum, 172.

ВЕНЕЦИЈА И ОБНОВЕНАТА ВИЗАНТИЈА

По заземањето на старата византиска престолнина Константинопол, и обновата на Византиската Империја, најголема опасност за императорот Михаил VIII Палеолог претставувале Венецијанците, односно венецијански напад на градот. Тоа особено било реален проблем, кога се наведува фактот што Византија имала недостиг на своја флота. Така, диктирано токму од тој проблем, увидувајќи ја својата поморска слабост, императорот одлучил да започне со реализирање на одредбите од Нимфејскиот договор.⁴⁰³ Но, всушност императорот целосно не се потпираше на Ценовјаните. Тој мошне добро ги разбирал несигурностите во нивниот договор, посебно очекуваниот притисок доколку Ценова го напушти. Поради тоа, додека ја користел флотата на Ценова, го насочил правецот кон изградба на византиска силна флота.⁴⁰⁴

Според изворните податоци на Пахимер Михаил Палеолог започнал и со уредување на односите со Латини кои останале да живеат во Константинопол. Притоа, императорот издал одредби секој Латин да може непречено да живее во градот, во строго одредена област. Секоја Латинска колонија да биде управувана од свои закони, свои правила диктирани од човек назначен од својот главен град.⁴⁰⁵ Притоа главниот претставник на Ценовјаните бил именуван како *podestà* (ἐξουσιαστής)⁴⁰⁶, на граѓаните од Пиза како *consul* (ἐπίτροπος)⁴⁰⁷, а на Венецијанците *bailli*⁴⁰⁸ (παλιούλος)⁴⁰⁹.

Михаил VIII Палеолог веднаш започнал со договарањето на исклучувањето на непријателите на Ценова од византиските пристаништа и пазаришта, но во целост оваа

⁴⁰³ Gregoras, I, 97. Едно од првите дела на Михаил VIII било наградувањето на Ценовјаните за службата која ја понудиле, но никогаш не ја реализирале. Се чини јасно е дека тоа било направено на штета на Венецијанците во Константинопол. Во согласност со договорот, Михаил VIII им го предал манастирот на Христос Пантократор, кој Венецијанците го држеле како свој главен делокруг. Ценовјаните биле толку возбудени од венецијанското понижување, што камења од градбите праќале во Ценова. *Annales Ianienses*, IV, 45.

⁴⁰⁴ Притоа Пахимер (*Pachymeres*, I, 309 -310), го цитира императорот „Ромеите никогаш не ќе можат да се надеваат да го имаат Константинопол, без целосна контрола на околните мориња“ („οὐ γὰρ ἦν ἀσφαλῶς κατέχειν τὴν πόλιν τοὺς Ῥωμαίους, ὡς αὐτὸς ἔλεγε, μὴ τὸ πᾶν θαλασσοκρατοῦντας“).

⁴⁰⁵ *Ibid*, 162.

⁴⁰⁶ *Ibid*.

⁴⁰⁷ *Ibid*, 163.

⁴⁰⁸ Пред 1261 година венецијанскиот претставник бил именуван како подеста. Според зачуваните изворни податоци, најдоцна од 1265 година венецијанскиот претставник е запишан во византиско – венецијанскиот договор како *bailli*. *TTh*, III, 83.

⁴⁰⁹ Gregoras, I, 97; *Pachymeres*, I, 163.

одредба не ја применил во случајот со Венеција.⁴¹⁰ Трговците од Пиза изземени од оваа одредба од Нимфејскиот договор несомнено не се соочиле со потешкотии за враќање во градот.⁴¹¹

Сепак најбројни од Латините биле Ценовјаните, кои веднаш нагошле во Босфорот, за да се здобијат со придобивките од Нимфејскиот договор - мошне либерални за нив.⁴¹² Ослободувајќи ги претходните освојувачи на Константинопол од давачки, давајќи им привилегии да бидат управувани од свои луѓе и свои закони, била огромна отстапка. Но, се чини дека императорот трговските концесии на Венецијанците, ги предвидел како воспоставување на рамнотежа на Ценовјаните, кон кои недовербата се зголемувала како што се зголемувале нивното влијание и моќ.⁴¹³

Константинопол и покрај обидите на императорот Михаил за обнова бил далеку од некогашниот изглед. Грегора по неколку години од повторното враќање сведочи дека Константинопол бил сеуште во урнатини, но одвај обновен, така да се каже вратен од смртта.⁴¹⁴

По возобновувањето на Константинопол како седиште на Византиската империја, од сите латински земји Венеција била таа која што најмногу го почувствувала ударот. Освен за неа понижувачкиот Нимфејски договор, Венеција стравувала за поседувањето на Крит, Негропонт, Кикладите, Кипар, дури и Модон и Корон.⁴¹⁵ Заради тоа по заземањето на Константинопол, Венеција веднаш пројавила дипломатска будност. Имено, Венеција се насочила кон стекнување на Западната помош и да поттикне расцеп помеѓу Византија и Ценова, со заканата на папска ескомуникација. Како што било и очекувано Венеција формирала и сојуз со Балдуин.⁴¹⁶

Уште во 1261 година папата Урбан пропишал наредба до Ценовјаните да испратат свои пратеници на папскиот двор во Витербо, а да дадат одговори во однос на обвинувањата за сојузување со Михаил „и за нанесената штета на Христијанството и Римската црква“.⁴¹⁷ Иако пратениците биле испратени, сепак нивното непопустливо

---

⁴¹⁰ Manfroni, Relazioni, 794.

⁴¹¹ Annales lanuenses, IV, 45.

⁴¹² Pachymeres, I, 163.

⁴¹³ Ibid, „πλὴν τοῖς μὲν Γεννοῦταις οὐκ εἶχε πιστεῦειν ἐντὸς περικεκλεισμένοις τοῦ ἄστεος, πολλοῖς γε οὖσι“.

⁴¹⁴ Gregoras, I, 126.

⁴¹⁵ Manfroni, Marina italiana, I, 4.

⁴¹⁶ Погледни Annales lanuenses IV, 50. Каде што е споменета папската ескомуникација на Ценова побарана од „ad petitionem ambaxatorum Veneciarum et imperatoris Balduini“.

⁴¹⁷ Ibid.

придржување до договорот со Михаил довел до папскиот интердикт и ескомуникација на Џеновјаните од Римската црква.⁴¹⁸

Од јули 1261 година до летото 1262 година Венеција и Џенова не презеле некоја посериозна акција која што современите извори би ја регистрирале. Венеција не презела никаков чекор кон Константинопол, а Џенова не покажала ползување на своите предности загарантирани со договорот од Нимфеја. Сепак и двете трговски републики биле во меѓусебна спротивставеност. Благородниците од Ломбардија и се приклучиле на венецијанската страна. Зачуван е документот за склучувањето на договорот на 15 – 16 мај 1262 година, со што и се придружиле на Венеција против нивниот заеднички непријател Михаил Палеолог.⁴¹⁹

Од византиско гледиште Михаил VIII знаел дека не може со сигурност да го држи под своја власт Константинопол без заштита од море. Во тој контекст, императорот увидел дека не е доволно со помошта од Џенова да ги држи настрана Венецијанците. Таквото мислење наишло на поддршка од настанот од 1263 година,⁴²⁰ кога венецијанска флота од 32 бродови, ја задржувала византиско – џеновјанската флота јужно од Мореја. Битката се случила кај Сетепоција во Неаполскиот залив.⁴²¹ Според изворните податоци на *Annales lanuenses* кога била издадена наредба за напад, само четиринаесет џеновјански бродови одговориле на повикот, а останатите останале неподвижни, а потоа ненадејно испловиле.⁴²² Во битката многу Џеновјани, како што забележува Martino da Canale, го загубиле животот меѓу кои и адмиралот на флотата.⁴²³ Материјалната штета на Џенова, не била толку голема колку што оваа пресметка ја ослабела улогата на Џенова, во очите на императорот.

Заради тоа, кратко по битката императорот распуштил 60 џеновјански бродови да си одат дома.⁴²⁴ Според *Annales lanuenses* таквиот чекор бил преземен поради мноштвото на адмирални и непријатности што се појавиле и поради фактот што после

---

⁴¹⁸ Ibid, 45.

⁴¹⁹ TTh, III, 46-55.

⁴²⁰ Според изворните податоци на Грегора (*Gregora*, I, 127) и Пахимер (*Pachymeres*, II, 164), во 1263 година посведочена е активност на императорската флота, Н. П. Соколов, Венеција и Византија при првых Палеологах, 79-82.

⁴²¹ Сп. D. Nicol, *Byzantium and Venice*, 179; J. Geanakoplos, *Emperor Michael Paleologus and the West*, 73-75.

⁴²² *Annales lanuenses.*, IV, 51.

⁴²³ Martino da Canale, 490-492.

⁴²⁴ *Pachymeres*, I, 167.

многу собири не бил во можност да се усклади со нив, ниту тие со него.⁴²⁵ Ценовјанските учесници во битката кај Сетепозија биле казнети „за нивните грешки и прекршоци во областите на Романија“.⁴²⁶ Дополнително, Ценовјанскиот подеста во Константинопол заговарал со кралот Манфред Сицилиски за предавање на градот во Латински раце.⁴²⁷ Тоа било и последната причина за одлуката на Михаил VIII целосно да ги избрка Ценовјаните од Константинопол.

Од друга страна, на 16 мај 1262 година била потпишана спогодбата од Теба, помеѓу Вилијам од Мореа и Венецијанците од Негропонте.⁴²⁸ Со тоа започнала нивната меѓусебна соработка против Михаил Палеолог.⁴²⁹ Во јули истата година, во Витербо бил одржан состанок повторно против Михаил VIII. На него зеле учество папата Урбан IV, поранешниот латински император Балдуин и Венецијански претставници.⁴³⁰

На тој начин Венеција ја добила можноста за враќање во Константинопол. Михаил VIII го ослободил Енрико Тревисано, и со тајна порака го испратил во Венеција. Тоа било проследено со посериозно пратеништво испратено од дуждот Рениеро Зено (1253-1268) во Константинопол. Преговорите резултирале со подготовка на договор. Императорот сметал дека Венецијанците ќе се задоволат со нови квартави и нови привилегии. Се согласил да ги избрка Ценовјаните и да не прави никаков договор со нив, без согласност од Венеција. Од венецијанска страна било побарано тие да не учествуваат во никаков западен план за напад на Константинопол. Имињата на потенцијалната опасност за Византија биле: Папството, Франција, Сицилија, Арагон, Англија, Карло Анжујски, Пиза и Анкона.⁴³¹ На Венеција и биле признаени и имоти на Крит, на Модон и Корон, и на Негропонте.⁴³²

---

⁴²⁵ *Annales lanuenses*, IV, 52: „propter multitudinem armiragiorum et propter alia iaaconvenientia que gerebant, idem imperator post multos et varies tractatus habitos cum eisdem, nee cum eo poterant vel ipse cum eis concordat!;

⁴²⁶ *Annales lanuenses*, 53: „pro suis excessibus“; и 52-53: „omnia malefacta ... in partibus Romanic“.

⁴²⁷ Кога бил повикан на дворот признал сè. Деталите за договорот не се познати, венецијанските и византиските извори го премолчуваат настанот, единствено *Annales lanuenses* IV, 65: го ставаат настанот во 1264 година.

⁴²⁸ TTh, III, 46-55

⁴²⁹ Ibid.

⁴³⁰ Ibid.

⁴³¹ Ibid, 67 и 79, Михаил Палеолог веројатно бил загрижен од скора војна со Карло Анжујски.

⁴³² Грчкиот и Латинскиот текст од договорот можат да се најдат во TTh, III, 62-89. Во неговото писмо (TTh, III, 56) до папата Урбан IV во септември 1264 година се претставува себе си како: „Raynerius Zeno, Venetiarum, Dalamntiae atque Croatiae Dux, dominus quartae partis et dimidiaie totius Imperii Romaniae“.

Но, дуждот одбил да ја потпише спогодбата, негодувајќи по однос на ставот на императорот Михаил кон Венецијанците. Рениеро Зено, „Господар на една четвртина и на една осмина од Римската империја, побрал сè или ништо”.⁴³³ Тој не претпочитал да му се поклонува на византиски император, кој му се обраќа со титулацијата „Дужд на Венеција и Господар на Даламација, Хрватска, и другите острови и земји под негова власт”, ни да потпишува спогодба која е само потсетување на старите договори. Дополнително на тоа, дуждот бил во исчекување на резултатот од плановите на западот за враќање на Балдуин II на престолот.⁴³⁴

Сметаме дека тоа било клучната причина за конкретниот став на дуждот. Освен тоа Византија не била во добри врски со Ценова. На тоа наведува и промената во неговата политика по обраќањето на Михаил VIII до Ценова.⁴³⁵

Бидејќи опасноста од Западот се зголемувала и бидејќи Венецијанците ја одложувале ратификацијата на договорот, Михаил VIII повторно стапил во преговори со Ценова. Ценовјаните кои во меѓувреме претрпеле нов пораз од Венеција во 1266 година, со задоволство го прифатиле договорот. Со тоа одново добиле право на слободна трговија во Византија, а згора на тоа им е дадено и право да се населуваат на Галата, царското предградие на Златниот рог.⁴³⁶

Враќањето на Ценовјаните во Византија, влијаело на одлуката на дуждот.⁴³⁷ Згора на тоа Венеција станувала се повеќе вознемирена од Анжујското заземање на Крф, и Епир кое можело сериозно да повлијае врз нејзината сфера на интерес во Јадранското Море, дури и да го попречи нејзиното излегување на Медитеранот. На 1 ноември, кратко по византиските преговори со Ценова, дуждот Рениеро Зено испратил

---

⁴³³ TTh, III, 62-89. Сп. J. Geanakoplos, *Emperor Michael Paleologus and the West*, 80-81.

⁴³⁴ Рениеро Зено бил важен дужд, ќе го запаметиме по плоштадот и црквата Св. Марко, кои за време на неговото владеење го добил сегашниот лик. Венеција изгледала како музеј на византиските артефакти и сувенири. Сп. D. Howard, *Venice between East and West*, 310-312.

⁴³⁵ Pachymeres, I, 168.

⁴³⁶ Тука тие останале сè до турско време и наскоро Галата се претворила во богато пристаниште на Ценова.

Pachymeres, I, 224-227; Gregoras, I, 97-98. Pseudo-Codinos, 234-6 го опишува пропишаното поклонување на Ценовјаните; G. Garo, *Genoa*, 44-46.

⁴³⁷ Дополнително на одлуката повлијаело и намалувањето на трговските активности на Венеција на Истокот. Исто така и честите напади од пирати во морињата биле зачестени, исто како во периодот 1266-1267 г. кога односите помеѓу Венеција и Византија биле значително влошени, TTh, III, 159.

двајца пратеници во Константинопол, одново да го разгледаат договорот „до моментот кога ќе има најдобри изгледи за нив”.⁴³⁸

Дуждот овој пат бил повниметелен кон императорот. Во договорот дуждот му се обраќа на византискиот император како „Император на Ромеите” („*fidelis imperator et moderator Romanorum*”)⁴³⁹ и „Новиот Константин”.⁴⁴⁰ Византискиот император знаел дека со склучување на договор и со Венеција, ќе го поттикне натпреварувачкиот дух меѓу нив и нема да има потреба од голема дарешливост, како пред две години. На 4 април 1268 година е потпишан договор меѓу Венеција и Византија, на пет години.⁴⁴¹ Венеција се обврзала да не се сојузува со ниту еден непријател на „Империјата на Ромеите” („*Romaniae suo Imperia*”).⁴⁴² Во тој контекст било и венецијанското обврзување да не превезуваат војска на непријателите на Византија („*non navilizabimus nee navilizari feciemus . . . aliquam Personam*”).⁴⁴³ Императорот им дозволил да останат на Крит, Корон и Модон и да ја почитува нивната спогодба со принцот од Ахаја во врска со Негропонт.

Исто така императорот се обврзал да ги ослободи сите венецијански затвореници.⁴⁴⁴ Во врска со венецијанско – џеновјанските односи биле забранети нивни меѓусебни судири, особено во делот на протоците и Црното Море.⁴⁴⁵ Договорот е усвоен и ратификуван од венецијанскиот дужд Зено (1253-1268).⁴⁴⁶ Дуждот починал неколку дена по овој чекор, а Михаил VIII за да ја осигура реализацијата на договорот, испратил амбасадори да побараат од новиот дужд Лоренцо Тјеполо (1268-1275) да го потпише договорот.⁴⁴⁷

На Венецијанците им било тешко да се соочат со новата ситуација, поточно со обновената Византија. Живееле со надеж дека сето тоа е само привремена ситуација. Тежнејќи кон тоа, Венецијанците новиот дужд го прогласиле не само за дужд на

---

⁴³⁸ TTh, III, 89: „*usque ad illud tempus, et sicut eis videbitur*”.

⁴³⁹ Ibid, 93.

⁴⁴⁰ Ibid, 89.

⁴⁴¹ Ibid, 93-100.

⁴⁴² Ibid, 94. Со оваа клаузула од договорот се избегнува можноста за склучување на сојуз помеѓу Венеција и Карло Анжујски против Михаил Палеолог.

⁴⁴³ Ibid, 95.

⁴⁴⁴ Во договорот (TTh, III, 92-100) ништо не е споменато за активноста на византиските пирати, коишто понатаму предизвикале голем број на жалби од венецијанска страна.

Латинскиот текст се наоѓа во TTh, III, 92-100.

⁴⁴⁵ Ibid, 99.

⁴⁴⁶ Ibid, 101-102.

⁴⁴⁷ Ibid.

Венеција, Далмација и Хрватските земји, туку и како Господар на една четвртина и половина од четвртината на целата Ромејска земја.⁴⁴⁸

Во меѓувреме на Запад се одиграле важни настани. Карло Анжујски, кралот на Сицилија и Неапол на 27 мај 1267 година во Витербо во присуство на папата, со поранешниот латински император Балдуин II склучил договор за пријателство и повторна поделба на Византија.⁴⁴⁹ Бракот помеѓу Беатриче, ќерката на Карло и Филип синот на Балдуин требало да го зацврсти новото пријателство.⁴⁵⁰

Во септември 1269 година Карло Анжујски испратил пратеници во Венеција, повикувајќи ги да им се придружат во војната против Византиската империја кон црквата и Балдуин II. На Венеција и било ветено да се здобие со правата што всушност и требало да ги има во „Константинополската Империја“.⁴⁵¹ Притоа дуждот не бил импресиониран. На ваквиот став повлијаело и тоа што Карловата политика во Северна Италија и на Балканот, посебно во делот со крајбрежјето се судирало со венецијанските интереси. Згора на тоа Венеција се здобила со привилегии во Византиската империја со договорот од 1268 година. Затоа, како средство за невклучувањето во војната, го искористил сеуште тековниот петгодишен договор со Византија.⁴⁵²

Од друга страна Карло на секој начин сакал да се здобие со венецијанската помош. Бидејќи со помош на една флота каква што поседувала Венеција успехот би бил загарантиран. Дополнително во прилог на тоа одел и фактот што венецијанско – византискиот договор истекувал за пет години („iusque a V ans“)⁴⁵³, односно на 4 април 1273 година,⁴⁵⁴ а папата Григориј X ги предупредил дека договорот никако да не биде обновен или пак продолжен. Така, во 1272 година дуждот се нашол домаќин на

---

⁴⁴⁸ Ibid, 56.

⁴⁴⁹ Карло Анжујски ги придобил и ахајскиот кнез, Србија, Бугарија, со антивизантиски расположениот Јован Тесалиски. Карло се прокламирал и за крал на Драч. Сп. К. Јиречек, Историја Срба, 161-165, И. Божилов, В. Гюзелев, Историја на средновековна Блгария, 420-430; D. Nicol, The Last Centuries of Byzantium, 53-5, K. Setton, The Papacy and the Levant, 103-105.

⁴⁵⁰ J. Geanakoplos, Emperor Michael Paleologus and the West, 298-300.

⁴⁵¹ Ibid.

⁴⁵² Rapporti diplomatici veneto-napoletani durante i regni di Carlo I e Carlo II d'Angio, 261.

⁴⁵³ TTh, III, 100.

⁴⁵⁴ Ibid, 92-100.

византиското, Балдуиновото и Карловото пратеништво.⁴⁵⁵ Византиските пратеници како поддршка за договорот донеле со себе и 500 венецијански заробеници.⁴⁵⁶

Позицијата на Михаил VIII станала вонредно тешка. Но, царот не губел надеж дека ќе го придобие папата, за воспоставување на преговори за унија. Во 1271 година на папскиот престол застанал Григориј X, ревносен бранител на црковната унија. Така, Рим првенствено сакал да се отстрани шизмата. Далекувидната римска источна политика не можела да се идентификува со освојувачките планови на Карло Анжујски. Таквите планови можеле само да се искористат во служба на притисок врз византискиот император, за црковно потчинување. Но, Григориј X не сакал повеќе да слуша ветувања од страна на Михаил VIII, туку побарал конкретно дејствување.

Папата го ставил пред јасна алтернатива: во случај на црковно потчинување на Рим му гарантирал безбедност од страна на католичките сили, во спротивно му укажал дека нема да може да го спречи Карло Анжујски во неговите намери.⁴⁵⁷

Во вакви околности императорот Михаил немал друг избор освен да и се покори на волјата на папата Григориј X. На собирот во Лион во јуни 1274 година унијата била потпишана.⁴⁵⁸ Големиот логотет Георгиј Акрополит ја потврдил унијата во името на царот. Свој потпис ставиле и духовните членови на византиското пратеништво поранешниот патријарх Герман и никејскиот миторполит Теофан. Приматот на папата и римските догми биле признаени.⁴⁵⁹ Венецијанскиот дужд одлучил да не се обврзува себе си. Неговите претставници на Лионскиот собир јавно се откажале од своите барања во Византија. Со тоа се сменила европската политичка сцена. Карло Анжујски под влијание од папата се откажал од Византија, а Венеција

---

⁴⁵⁵ Martino da Canale, 648: „vint en Venise mesage de Mesire Bauduin, li Enperere de Costantinople; et mesage de Mesire Charle, li Rois de Sesile; que distrent ... apareillast sa navie por entrer en sasine de Tenpire de Romanic... Et a celui tens ... estoient venu mesage de Palialog”.

⁴⁵⁶ Andrea Danduli Chronica, 320.

⁴⁵⁷ Карло Анжујски веќе направил голема коалиција со непријателите на византискиот император. Пружил напори за вклучување на Венеција во неговиот потфат, потоа ги зајакнал своите позиции во Мореја, Албанија, склучил сојуз со Србија и Бугарија. Сп. К. Лиречек, Историја Срба, 187-192, И. Божилов, В. Гюзелев, Историја на средновековна Бугарија, III, 517-520.

⁴⁵⁸ На 16 јануари 1275 година Лионската унија била повторена во императорската палата со пеење на Библиското писмо и честување на Григориј како „највисок папа на Апостолската црква и сехристијански Папа” Pachumeres, I, 399, D. Nicol, The Greeks and the Union of the Churches, 68-70; L. Booujamra, Athanasios of Constantinople, 30 – 35.

⁴⁵⁹ Сп. Р. О’ Connel, The Greeks and Reunion up to the Fall of Constantinople, 68-81.

повторно се свртела кон Византија.⁴⁶⁰ Новиот дужд Џакомо Контарини (1275-1280) покренал иницијатива за нов договор со Византија.⁴⁶¹

По потреба од наметнатата ситуација биле разменети неколку пратеништва, сè до 2 септември 1276 година, кога изгледите за склучување спогодба биле најдобри.

Во акредитивното писмо на неговото пратеништво, дуждот ја испушта неговата титулација поврзана со византиската територија, нарекувајќи се “дужд на Венеција, Далмација и Хрватските земји, на земјите и островите под негова власт”, а не заборавил и Михаил VIII да го титулира како “Император на Ромеите, и Новиот Константин”.⁴⁶²

Потпишаниот документ на 19 март 1277 година не бил потпишан во форма на договор помеѓу еднакви страни.⁴⁶³ Тоа било хрисовула, потпишана од императорот пред сведоци во императорската палата Влахерна. Со тоа е преставено враќањето кон стариот начин на дипломатија, според кој императорот благонаклонето и доделува привилегии на Венеција.⁴⁶⁴

Спогодбата била детална и долга. На Венецијанците им била загарантирана слободна трговија со венецијански стоки низ целата империја, без даночен надоместок. Стоките со невенецијанско потекло требало да бидат пријавени. Императорот се согласил да не и ги оспорува на Венеција Крит, Корон и Модон, туку од истите да бидат повлечени сите кои биле таму поставени од него.⁴⁶⁵ Во случајот на Негропонт доколку се појавела можност за освојување, тогаш дуждот и императорот се договориле со заеднички сили да го реализираат правото за негово освојување.

---

⁴⁶⁰ Martino da Canale, 678.

⁴⁶¹ На ваквата одлука сигурно повлияела информацијата за обновениот византиско-ценовјански договор. Венецијанско пратеништво предводено од Марино Валаресо било присутно во Константинопол во 1275 година. TTh, III, 184, 188.

⁴⁶² Латинскиот текст може да се погледне во TTh, III, 133-149.

Присутноста на постариот договор склучен во 1275 година, Норден (W. Norden, *Papstum und Byzanz*, 540) го установува како појдовна точка. Сп. Г. Острогорски, *Историја на Византија*, 410.

⁴⁶³ Во историската наука е спорна датата кога е продолжена венециско – византиската соработка на две години. Г. Острогорски (Г. Острогорски, *Историја на Византија*, 410), ја зема 1275 година за датум.

Ваквиот начин на спогодба најубаво го објаснува подоцнежниот историчар император Јован Кантакузин (Cantacuzin, III, 4-6) кога зборува за склучувањето на договори помеѓу Венеција и Константинопол дека: „не се склучувале перманентни договори, туку само договори од година на година, и тоа се датира од времето на владеење на Михаил Палеолог”.

⁴⁶⁴ Последната хрисовула од овој вид дадена на Венеција била во 1219 година, од Теодор Ласкарис, но во поинакви услови. Кон Ценовјаните во изворите не е забележан ваков однос. TTh, III, 215; S. Mergiali, *L'Epogue des Paleologues*, 77-79.

⁴⁶⁵ *Ibid*, 137-138: „homines, quos habet Imperium nostrum ad ipsam insulam extranet eos inde”.

Венецијанската трговија по море била целосно заштитена од било чии напади. Потоа, на Венеција ѝ бил доделен и нов, перманентен трговски квартал во Константинопол, со добро одредени граници. Тоа всушност било и најважната придобивка на Венеција.⁴⁶⁶

Императорот не бил толку великодушен девет години претходно. На Венецијанците во Константинопол им било потврдено и правото на користење на две цркви. Ваков квартал им бил доделен и на Венецијанците во Солун.⁴⁶⁷ Им било дозволено во Константинопол и низ целата империја да ги користат своите трговски мерки и слободно да ја практикуваат својата религија, со свои свештеници и ритуали при крштевање. Во предвид бил земен и односот со Ценовјаните. Било посочено да внимаваат да нема недоразбирања помеѓу нив.⁴⁶⁸

Документот вклучувал и исплата на штета, доколку Венецијанците истата ја претрпеле од Византијците по 1268 година. Согласно со тоа, дуждот во 1278 година поднесол до императорот список од 300 случаevi на претрпени штети по имот, стоки и бродови.⁴⁶⁹

Унијата на црквите прокламирана во Лион во 1274 година ги покажала посакуваниот ефект во период од пет години. Папата Григориј X, истиот кој што ја благословил унијата на црквите, не бил задоволен од императорското однос кон унијата. По неговата смрт во 1276 година во Рим особено зајакнало влијанието на сицилијанскиот крал и во римско-византиксите односи настанало заладување. Папата Никола III (1277-1280) уште еднаш им дал силен нагласок на римските универзалистички стремежи, а со тоа и на унијатската политика. Се обидел на запад да создаде извесна рамнотежа помеѓу Карло Анжујски и Рудолф Хабзбуршки, а на Исток помеѓу византискиот цар и Карло Анжујски.⁴⁷⁰ Сето тоа било со цел над сите световни сили да се издигне единствената универзална власт на римската црква. Со тоа во времето на неговиот понтификат Михаил VIII чувствувал сигурност на Запад.⁴⁷¹

---

⁴⁶⁶ Ibid, 133-149

⁴⁶⁷ Сп. J. Barker, Late Byzantine Thessalonike, 20-25.

⁴⁶⁸ S. Mergiali, L'Époque des Paleologues, 79.

⁴⁶⁹ Но, не било се реализирано од страна на императорот. Постојат многу посведочени случаevi на пиратски грабежи на бродови: Nuovi documenti del Commercio Veneto, 190-196. Сп. J. Geanakoplos, Emperor Michael Paleologus and the West, 120 -123.

⁴⁷⁰ Карло Анжујски не мирувал, се спријателил со Епирскиот деспот, и создал сигурни бази. Сп. D. Nicol, Despotate of Epiros, 120-123.

⁴⁷¹ Martino da Canale, 520-521. Сп. J. Geanakoplos, Emperor Michael Paleologus and the West, 340-342.

Во 1280 година починал папата Никола III. На римскиот престол застанал Французинот Мартин IV, подржувачот на политиката на моќниот сицилијански крал.⁴⁷² Новиот папа бил на мислење дека унијата не била вистинскиот начин за да се доведат во ред шизматиците. Според него, тоа единственото можело да се направи со сила. За таа цел изјавил дека Карло Анжујски е вистинскиот човек кој може тоа да го реализира.

Карло долго време веќе ја очекувал ваквата папска одлука. Но, имајќи искуство со тешко проодливиот копнен пат до Константинопол, Карло испланирал поморски пат до Константинопол.⁴⁷³ Со тоа била пресметана и нужноста од венецијанските бродови.

Нивниот, односно венецијанскиот договор со Византија, детално разработен во императорската хрисовула од 1277 година, ја изгубил својата правосилност за две години – до март 1279 година. Ниту една страна не побарала да биде продолжен. Меѓутоа, со договорот Венеција не ги добила посакуваните придобивки, како што и било гарантирано со договорот. Пиратите продолжиле да ги ограбуваат венецијанските бродови во Егејското море. Профитот од константинополската трговија што требало да го добијат Венецијанците бил ставен на сметката на Џеновјаните. Од друга страна, дуждот водел преговори со Карло Анжујски четири години пред да биде склучена спогодбата. Карло Анжујски дури во неколку наврати ги помагал Венецијанците на Негропонт. Во февруари 1281 година венецијанскиот концил во Апулија, добил наредба да известува за Карловите активности и да чекаат понатамошни одлуки.⁴⁷⁴

На Венеција во тоа време повлијаеле уште два услови за прифаќање на спогодба со Карло Анжујски. Првиот бил изборот на папата Мартин IV, кој воопшто не се сомневал во чесноста на крстоносен поход организиран против Византија. А вториот бил промената на дуждот во Венеција. Длабоката старост на дуждот Контарини во 1280 години го навела да абдицира во корист на Џовани Дандоло (1280-1290).⁴⁷⁵

На 3 јули 1281 година, во градот Орвието кој папата Мартин IV го избрал за свое престојување, бил склучен договор помеѓу Карло Анжујски, синот на Балдуин II

---

⁴⁷² Карло Анжујски уште истата 1280 г. продрел подлабоко на Албанската територија, со цел да го опсадни Берат, клучниот град на патот Албанија – Македонија. Сепак, византиската војска реагирала на време.

⁴⁷³ Карло Анжујски особено ги засилил преговорите со Венеција по губењето на битката кај Берат. Сп. Со соопштувањето на Грегора (Gregora, 6-9) за битката во која што византиската војска дури ги надминала нивните (на Анжујците) очекувања.

⁴⁷⁴ Nuovi documenti del Commercio Veneto, 301.

⁴⁷⁵ Ibid, 200-202. Самиот дужд имал пострадано од пиратските напади во Акра, пред четири години.

Филип од Куртене и амбасадори од Венеција „за воспоставување на Римската империја узурпирана од Палеолог“.⁴⁷⁶ Дури, византискиот император бил проколнат како шизматик и им забранил на католичките владетели со него да одржуваат врски.

Дуждот на Венеција бил почестен со целосната титулација “dominator на една чвртина и една осмина од целата Римска империја”. Исто така му било ветено и целосно враќање на привилегиите на неговите луѓе во империјата од времето на латинското владеење, како и поранешната положба на Златниот рог. Било договорено дека дуждот, Карло Анжујски и Филип треба сите лично да земат учество во експедицијата.⁴⁷⁷ Притоа Карло и Филип требало да обезбедат 8000 луѓе и коњи за превоз. На Венеција и била препуштена целосната поморска ангажираност, со „повеќе од четириесет вооружени галии за да обезбедат сигурност по море“.⁴⁷⁸ Датумот за поаѓање бил фиксиран, не подоцна од април 1283 година, од Бриндизи.⁴⁷⁹

Истиот ден, исто така во Орвието бил постигнат уште еден договор. Договорот предвидувал создавање на гарда која ќе ја подготви територијата за една таква експедиција. Дуждот требало да помогне со 15 бродови за седум месеци од годината. Карло и Филип требало да обезбедат петнаесет бродови и десет товарни за пренос на војници и коњи.⁴⁸⁰ Било договорено да се соберат на островот Крф, не подоцна од 1 мај 1282 година.⁴⁸¹ Целта – „напад на императорот Михаил и на сите оние кои илегално ја зазеле Римската империја“⁴⁸²

И двете спогодби биле прифатени и потпишани од венецијанскиот дужд на 2 август 1281 година.⁴⁸³ И спогодбата од Орвието, исто како таа од Витербо е потпишана во папската палата. Но, се смениле *dramatis personae*. Вилијам Виалардуен, принцот од Ахаја починал во 1278 година и неговите територии паднале под директно сизеренство на Карло Анжујски. Балдуин исто така починал, но неговата титула преминала на неговиот син, кој пак се оженил со ќерката на Карло. Венеција не зазела никаква улога

---

⁴⁷⁶ TTh, III, 287-295.

⁴⁷⁷ Во 1282 година во согласност со спогодбата со Карло Анжујски севастократорот Јован Тесалиски и кралот Милутин упаднале во Македонија. Исто така и новоизбраниот бугарски крал Георгиј I Тертер се свртел против Византија. И. Божилов, В. Гюзелев, Историја на средновековна Блгария, III, 518-519.

⁴⁷⁸ TTh, III, 290: „circa octo milia equorum . . . quadraginta galeas.”

⁴⁷⁹ Ibid.

⁴⁸⁰ Ibid, 296-297: „in mari per septem menses in anno usque ad illud tempus, quo fiet per ipsos passagium in Romaniam contra Paleologum et alios . . .”.

⁴⁸¹ Ibid, 296-297 „apud insulam Corphou in Kalendis mensis Maii primo futuri”.

⁴⁸² Веројатно се мисли на Ценова.

⁴⁸³ TTh, III, 296-298, 298-308.

во Витербо, но во Орвието ја понудила својата целосна поддршка и помош. Папата дал морална поддршка на сето тоа. Неколку недели по склучувањето на спогодбата на 18 октомври 1281 година, без никакво претходно предупредување папата го ескомуницирал Михаил VIII од црквата.⁴⁸⁴ А со тоа бил ставен крај на Лионската унија.⁴⁸⁵

Се чини дека Крало Анжујски успеал да ги обедини и сите балкански сили против Византија. Во спогодба со Карло севастократорот Јован Тесалиски и кралот Милутин упаднале во Македонија во 1282 година. Епирскиот деспот Никифор, се сојузил со Карло, дуждот и Филип во септември 1281 година. Во Бугарија византискиот штитеник Јован Асен III го изгубил престолот, а неговиот наследник Георгиј Тертер, се свртел против Византија и се спогодил со Карло Анжујски и Јован Тесалиски. Никогаш Карло Анжујски не бил поблиску до целта, а положбата на Михаил VIII побезизлезна.⁴⁸⁶

Сепак дипломатската будност на Михаил имала сè уште простор за заштита. Ценовјаните биле природни сојузници на императорот, не одејќи им во прилог ново венецијанско преземање на Константинопол. Кралот на Унгарија бил зет на Михаил, обезбедил бродови од мамелучкиот Египет, а Монголскиот хан, оженет за ќерка на Михаил ќе внимавал на Бугарите.

Но, на запад постоел само еден човек којшто имал лични причини за омраза кон Карло Анжујски – Петар III Арагонски. Тој бил оженет со ќерка на Манфред Сицилијански, чие што кралство во 1266 година било одземено од Карло Анжујски. Токму затоа Петар арагонски ја сметал Сицилија за легитимно наследство на својата сопруга, а Карло узурпатор.⁴⁸⁷ Во исто време добро снабдените со пари византиски агенти го потстрекнувале сицилијанското население против туѓинската власт. Но, кога точно започнало тајното преговарање помеѓу Михаил и Петар Арагонски, следејќи ги изворите од тој период не можеме прецизно да востановиме.⁴⁸⁸ Според изворните

---

⁴⁸⁴ Изворно посведочена булата за ескомуникација на Михаил од црквата, Martin IV Pope, *Les Registres de Martin IV*, 100-101.

⁴⁸⁵ J. Geanakoplos, *Emperor Michael Paleologus and the West*, 350-355.

⁴⁸⁶ И. Божилов, В. Гюзелев, *История на средновековна България*, III, 527-535; S. Kyriakidis, *Warfare in Late Byzantium*, 277-279.

⁴⁸⁷ Петар Арагонски уште од 1269 година започнал да подготвува планови за Сицилија, а во 1280 година започнал со изградба на флота, веројатно за напад на островот.

⁴⁸⁸ *Gestes des Chiprois* (*Gestes des Chiprois*, 213) известува дека императорот Михаил кога слушнал за вооружувањето на Петар Арагонски веднаш испратил пратеништво кај него. *Annales Placentini* (*Annales*

податоци на еден доминикански хроничар Птолемај од Лука, спогодбата била склучена последователно на папската екскомуникација на Михаил VIII Палеолог. И оваа спогодба, за која Птолемај тврди дека поседува доказ, била склучена итно помеѓу Палеолог и кралот на Арагон, кој се нарекува Петар, со цел „одземање на власта на кралот Карло“.⁴⁸⁹

На Сицилија владеело длабок немир, бидејќи земјата била исцрпена од постојаните воени подготовки на Карло⁴⁹⁰ и била огорчена на уцените на неговото чиновништво. Според изворните податоци на Марко Санудо, Михаил Палеолог користејќи ја ситуацијата на Сицилија наметната од Карло Анжујски успеал: „се спогодиле со Михаил Палеолог и неговите следбеници“.⁴⁹¹ Така, наскоро прикриеното незадоволство се претворило во отворен бунт.⁴⁹²

На 31 март 1282 година во Палермо избувнало востание коешто многу брзо се проширило на целиот остров.⁴⁹³ Оваа позната Сицилијанска вечерна го означила крајот на владеењето на Анжујците на Сицилија. Во август со својата флота пристигнал Петар Арагонски. Крунисан во Палермо со круната на Манфред станал господар на Сицилија.⁴⁹⁴

За поход кон Византија повеќе не можело да стане збор: јужноиталијанското кралство било распарчено, папата изгубил интерес, а на латинскиот титуларен крал никој не му придавал значење. Венецијанците побрзале да му се приближат на византискиот цар и на Петар Арагонски.⁴⁹⁵

Карло Анжујски направил уште еден обид, праќајќи пратеништво кај дуждот да ги повика на реосвојување на Сицилија.⁴⁹⁶ Но, дуждот не сметал дека неговата флота треба да ги помага домашните проблеми на Карло Анжујски.⁴⁹⁷

Placentini, 574) известуваат дека Петар Арагонски подготвувал огромна флота со помош од Михаил Палеолог. Очекувано е Пахимер да не ги евидентира настаните што се случиле надвор од византискиот простор.

⁴⁸⁹ Historia ecclesiastica, 1186-1187: „inter Palacologum, et Regem Aragonum qui vocabatur Petrus . . . , de aufcrendo Regno Regi Carolo : quern tractatum ego vidi“.

⁴⁹⁰ Marino Sanudo, I storia, 138. Карло го подготвувал населението согласно со договорот за напад на Константинопол. Сп. Г. Острогорски, Историја на Византија, 560-561.

⁴⁹¹ Marino Sanudo, Fragmentum, 147.

⁴⁹² ~~§~~ Geanakoplos, Emperor Michael Paleologus and the West, 250-252.

⁴⁹³ Marino Sanudo, I storia, 147-149.

⁴⁹⁴ D. Nicol, Byzantium and Venice, 180-181.

⁴⁹⁵ Михаил VIII не ги доживеал придобивките од својата генијална дипломатска вештина, починал во декември 1282 година. ГТН, III, 322 венецијанско – византиски договор од 1285 година.

⁴⁹⁶ Marino Sanudo, I storia, 150.

⁴⁹⁷ R. Cessi, Deliberazioni del Maggior Consiglio di Venezia, 139.

Венецијанците по наредба на дуждот се повлечени целосно од Сицилија. Во 1284 година за непартиципирањето во крстоносниот поход организиран против Арагонците, Венеција од папата Мартин IV добила интердикт.⁴⁹⁸

Со декрет од 1282 и 1285 година било забрането венецијанското патување кон Константинопол, поради сигурноста. Но, во Константинопол се уште имало Венецијанци кои го продолжиле своето живеење таму. Квартот кој што им бил гарантиран на Венецијанците во 1277 година, не бил воопшто во употреба. Ценовјаните биле тие коишто ја искористиле погрешната проценка на дуждот. Тоа скапо ги чинело Венецијанците. Притоа до 1285 до изборот на новиот папа, Венеција се уште се носела со интердиктот на папата. Венеција се уште ги поседува своите колонии, но без нивната поврзаност со Константинопол тие биле како “претставници без водач”.⁴⁹⁹ Венеција сега имала силни причини за враќање на своите врски со Константинопол.

Венеција ја презела иницијативата. На византискиот престол во тоа време се наоѓал младиот Андроник II (1282-1328). Во 1283 година венецијански пратеници отишле на дворот на императорот да побараат помирување и да склучат спогодба на седум или на десет години. Најважните барања на овластените Андреа Зено и Марино Морозини,⁵⁰⁰ се однесувале на склучување на спогодба која ќе трае од седум до десет години, со која што ќе бидат покриени штетите коишто ги претрпеле венецијанските трговци од византиските злочинци во периодот од 1277-1281 година, пресметани околу 66 600–100 000 перпери.⁵⁰¹ Понудената сума воопшто не му се допаднала на императорот. Сметајќи дека ваквата сума е прекумерна, неговото пратеништво во Венеција завршило со неуспех, договор се уште немало на повидок. Од другата страна, дуждот забранил трговија кон Константинопол.⁵⁰²

Три венецијански пратеништва по ред не резултирале со успех,⁵⁰³ но на 15 јуни 1285 година во императорската палата Влахерна, Андроник во присуство на видни

---

⁴⁹⁸ Marino Sanudo, *Istoria*, 150.

⁴⁹⁹ R. Cessi, *Deliberazioni del Maggior Consiglio di Venezia*, 68.

⁵⁰⁰ *Ibid.*, 69, „... que facta fuit nobilibus viris dominis, Anfree Geno et Marino Mauroceno”.

⁵⁰¹ *Ibid.*

⁵⁰² Marino Sanudo, *Istoria*, 120.

⁵⁰³ Второто венецијанско пратеништво тргнало кон Константинопол на 15 јули 1284, но не донело никаква промена во постигнувањето на спогодба. На 15 февруари 1285 година повторно е евидентирано присуство на византиски пратеници во Венеција, а на 10 март повторно венецијански пратеници се нашле во Константинопол. R. Cessi, *Deliberazioni del Maggior Consiglio di Venezia*, 70 – 75.

претставници, бил потпишан документ потврден со златен императорски печат. Тоа не било хрисовула дадена како резултат на императорската дарежливост, како во постарите времиња.⁵⁰⁴

Членовите биле еднакви на оние во хрисовулата на Михаил од 1277 година. Имало само две важни промени. Нејзината правосилност била одредена на десет години, или на повеќе, доколку и двете страни се согласеле на тоа.⁵⁰⁵ И двете страни биле обврзани да не склучуваат сојузи или спогодби со нивни непријатели, било да се христијани или пагани. Ваквата клаузула ги отежнувала врските на империјата со Ценовјаните. Меѓутоа во договорот не се споменува протерување на ценовјанските трговци.⁵⁰⁶

Документот завршува со венецијанското барање да им биде исплатена штетата претрпена од византиски лица помеѓу 1277 - 1282 година. Притоа императорот се согласил да им бидат исплатени 24 000 перпери. Иако Венецијанците се надевале за повеќе, морале да се задоволат со таа сума. Спогодбата била однесена во Венеција, каде што точка по точка била потпишана од дуждот Џовани Дандоло на 28 јули 1285 година.⁵⁰⁷

Веднаш по ратификувањето на договорот Венеција испратила баил во Константинопол.⁵⁰⁸

Спогодбата всушност била дозвола за венецијанска трговија низ Византиската империја. Најважното за Венеција било постигнато: „сите Венецијанци и сите оние коишто се сметаат за Венецијанци, од било кој крај и да дошле во нашата империја, треба да бидат доверливи и безбедни, слободни и привилегирани во целата наша империја...по копно и на море, со целата нивна сопственост и трговски стоки. И тие ќе бидат слободни да одат, да останат и да се вратат, и слободно да купуваат и продаваат без препрека, или штета или царина, трговска царина, царина на пристаништата или

---

⁵⁰⁴ Ibid, 113; I trattati con Bisanzio, 78-79.

⁵⁰⁵ TTh, III, 339.

⁵⁰⁶ Ibid, 340.

⁵⁰⁷ Венецијанските и византиските извори многу не известуваат за оваа спогодба. Пахимер (Pachymeres, II, 70-71) директно не расправа за спогодбата, но упатува на мирољубивото однесување на Венеција. Марино Санудо (Marino Sanudo, I storia, 133) далеку од зпоменување на спогодбата, известува дека венецијанско – византиската војна од 1296 година била продолжение на судирите од 1282 година.

⁵⁰⁸ TTh, III, 326-327.

било која друга царина... Венецијанците можат да продаваат и купуваат од кого тие ќе посакаат.»⁵⁰⁹

Императорот бил доволно наивен да помисли дека Ценовјаните и Венецијанците заедно ќе учествуваат во одбраната на империјата и ќе ги следат неговите инструкции. Се чини дека ваквите размисли навистина преовладале и ако во 1283 година имало околу осумдесет бродови, во 1285 година немало ниту еден.⁵¹⁰ Со тоа императорот се ставил под поморска контрола на Италијанските градови.⁵¹¹

Венецијанско – византиските односи во периодот помеѓу 1285-1294 година биле стабилни. Венецијанските трговци се вратиле во Византиската империја, во Константинопол, Црното Море. Секоја година во пролетта била издавана одлука за дозвола на пловидба и трговија во наведените подрачја. Во јануари 1292 година со специјална одлука за непречена трговија на венецијанските трговци во Ромејската земја и Црното Море во периодот помеѓу 1 април и 15 октомври.⁵¹² Всушност Венецијанците повторно навлегувале во областа околу Црното Море, каде што во исто време биле и Ценовјаните, обидувајќи се да го заштитат својот трговски монопол.

И покрај продолжувањето на политичките и трговските односи со Византија, постоеле тензии помеѓу двете земји. Во 1287 година Венеција испратила амбасадори во Константинопол да расправаат за штетите нанесени врз Венецијанците.⁵¹³ Но, од друга страна евидентирани од изворите се и штети кои ги причинило венецијанско население во повеќе делови на Империјата.⁵¹⁴

Дуждот го испратил Андреа Зено кај Андроник II со своја жалба за преземените акции.⁵¹⁵ Привидните добри односи започнале да се нарушуваат. Вакви жалби од дуждот се забележани до 1293 година.

Во летото 1293 година започнале непријателства помеѓу Венецијанците и Ценовјаните во Империјата.⁵¹⁶ Венецијански документ од 28 ноември 1294 година

---

⁵⁰⁹ Ibid.

⁵¹⁰ Pachymeres, I, 69.

⁵¹¹ A. Laiou, *The Foreign Politic of Andronicus II*, 57-58; L. Armstrong, *Trade in Late Medieval Europe*, 233-236; E. Gibbon, *Historu of Decline and Fall of the Roman Empire*, I, 307-310.

⁵¹² R. Cessi, *Deliberazioni del Maggior Consiglio di Venezia*, 311-313.

⁵¹³ Ibid, 170.

⁵¹⁴ Во 1291 Pancratio Malipiero извршил напад на византиска територија, а во 1292 година евидентиран е нападот на Giacopo Tiepolo, *Andrea Danduli Chronica*, 403.

⁵¹⁵ Cessi R., *Deliberazioni del Maggior Consiglio di Venezia*, 320. Сп. D. Nicol, *Byzantium and Venice*, 197-198.

сведочи дека Венеција од тогаш започнала Византиската политика да ја разгледува како заедничка со ценовјанската.⁵¹⁷

Односите помеѓу Венеција и Византија се влошувале. Венецијанците и Ценовјаните биле на чекор уште поостро да ја решат конкурентноста. Мировниот договор помеѓу нив склучен во 1270 година не бил продолжен. И двете страни се подготвувале за војна за доминација во византиските води. Ситуацијата била дотолку сериозна што во мај 1294 година бил свикан нов собор, за да бидат разгледани односите со Ценова.⁵¹⁸ Ценовјаните биле први на ударот. Тие ги поразиле нивните противници кај Лајазо, ја нападнале Канеа на Крит и потонале венецијански трговски брод кај Модон на Пелопонез.⁵¹⁹

Императорот Андроник во споменатата ситуација останал неутрален, обврзан кон двете страни. Исто така повеќе на неговата политика и одговарало да не се вмешува во заземените текови од трговските републики.

Но, војната особено ја заседала Византија, посебно во делот на источното Средоземно Море. Андроник иако на почетокот започнал да укажува неутрален став кон преземените акции помеѓу италијанските републики, сепак тоа било особено тешко. Во 1296 е евидентиран првиот венецијански напад, се уште неофицијален на византиски територии: баилот на Негропонт и неговите пирати ги нападнале византиските бродови близу Хиос. Иако мнозинството од водачите на пиратите биле Ценовјани, сепак екипажот бил венецијански, а исто така и симпатиите им биле ориентирани кон Венеција.⁵²⁰ Во исто време двајца венецијански адмиралци Ругиеро Морозини и Марко Михаил, крстареле по Егејското Море, околу Корон, Модон и Хиос.⁵²¹ Императорот Андроник поттикнат од ваквите случувања во летото 1296 година испратил свои пратеници со поплаки за ваквите венецијански активности.⁵²²

Наспроти ваквите инциденти, Венеција и Византија се уште биле во добри односи. Но, во 1296 година Венеција прекршила важна клаузула од нивниот договор, односно забрана на непријателство помеѓу Венеција и Ценова во пределот помеѓу

⁵¹⁶ Cessi R., *Deliberazioni del Maggior Consiglio di Venezia*, 321. Сп. A. Laiou, *The Foreign Politic of Andronicus II*, 60-61.

⁵¹⁷ Cessi R., *Deliberazioni del Maggior Consiglio di Venezia*, 358-359.

⁵¹⁸ *Ibid*, 414.

⁵¹⁹ *Pahymeres*, I, 233.

⁵²⁰ Marino Sanudo, *Istoria*, 146-147, 176-177.

⁵²¹ Andrea Danduli *Chronica*, 406.

⁵²² *Ibid*, 500. Сп. G. Caro, *Genua*, 231.

Абидос и Црното Море. На 22 јули 1296 година венецијански бордови ја нападнале ценовјанската колонија во Пера.⁵²³ Пахимер дава сведоштво на очевидец на настанот, како Венецијанците невнимателно се однесувале кон императорот во оваа прилика.⁵²⁴ Според изворното сведетелство на Пахимер, императорот веднаш по испловувањето на венецијанската флота во неделата од константинополското пристаниште ја пројавил својата будност. Имено, императорот Андроник презел претпазливи мерки испитувајќи ги венецијанските претставници. Но кога не се здобил со одговор, императорот како заштитна мерка го затворил венецијанскиот баил Марко Бембо.⁵²⁵ Последователно на тоа се појавиле дваесет ценовјански галии гонети од венецијански, од Модон до Константинопол.⁵²⁶ Откако Венецијанците не успеале да ги заробат Ценовјаните, својот револт го изразиле со палење на куќи од северната страна на Константинопол. Исто така ја уништиле Пера и ги нападнале византиски и ценовјански бродови, што биле закотвени во пристаништето.⁵²⁷ Андроник во сето тоа не само што увидел кршење на спогодбата со Венеција од 1285 година, туку тоа исто така било и повреда на неговиот императорски чин, што повлијаело да ги ослободи неговите сили да се борат на страната на Ценова.⁵²⁸

Во периодот помеѓу 1296 и 1299 година Венеција била во војна со Ценова и Византија. Ценова со војната сакала да си ја осигура својата положба на Истокот, соопштуваат ценовјанските хроничари. Дополнително, соопштуваат дека Ценова сакала да покаже дека со свои сили може да ја победи Венеција.⁵²⁹

Но, венецијанскиот однос веднаш по тоа се променил. Имено, венецијански претставници во Константинопол изнеле извинување до императорот. По заминувањето во Венеција со себе ги понеле и византиска делегација, како претставник на прекршувањето на спогодбата и нападот на Пера и Константинопол.⁵³⁰

На 25 мај 1299 година била склучена мировна спогодба помеѓу Венеција и Ценова.⁵³¹ Но, ако Ценова се сметала себе си за победник во војната тогаш според клаузулите на договорот би била измамена. Ценова се обврзала на некои обврски во

⁵²³ TTh, III, 329; Pachymeres II, 237.

⁵²⁴ Pachymeres I, 237.

⁵²⁵ Ibid, 238.

⁵²⁶ Ibid, 238-240; Gregora, I, 207.

⁵²⁷ Gregora, I, 207; Сп. G. Caro, Genua, II, 232.

⁵²⁸ Pachymeres, I, 238-239.

⁵²⁹ Jacopo de Varagine, Genoa, 14-18.

⁵³⁰ Pachymeres, I, 241-242; TTh, III, 373.

⁵³¹ Текстот на т.н „Вечен мир“ може да се погледни во: TTh, III, 391. Сп. Jacopo de Varagine, Genoa, 499.

Византиската империја, со коишто си ја ограничила својата моќ. Го поседувала правото да биде сојузник на Византија, но се обврзала да не плови во Византиските води на Јадранот. На Ценова не и било дозволено да ја раскине спогодбата притоа користејќи го венецијанското заземање на византиски територии, иако таа би се спротивставувала на таквото заземање.⁵³² Всушност Ценова се обврзала да не зазема страна доколку би дошло до венецијанско-византиски судир.

Венеција веднаш започнала со преговори кон Византија за обновување на нивниот договор склучен во 1285 година. Дури дале ветување дека ќе заборават на сите стоки конфискувани од страна на императорската власт во 1296 година. Според изворните податоци на Пахимер, ваквиот однос на Венеција се случил пред договорот од Милано, додека Венеција била се уште соочена со опасната ситуација во Италија.⁵³³ Андроник ја сметал венецијанската понуда за прифатлива, но под влијание на советниците, размислувал во насока дека, ако се причека одреден временски период, тогаш Венеција ќе биде приморана да направи отстапки од сите други обештетувања.

Во април 1301 година византиско пратеништво отишло во Венеција со намера да се постигне договор, односно да се обнови договорот од 1285 година.⁵³⁴ Но, спогодбата не била склучена. Дури на 4 октомври 1302 година дуждот Петро Градениго потпишал договор, кој бил ратификуван на 7 март 1303 година.⁵³⁵

Со тоа Венеција и Византија повторно го договориле мирот. Овој договор всушност во најголем дел бил потврда на договорот од 1285 година. Договорот предвидува на византиска страна да преминат голем број од островите во Егејското Море, кои претходно биле во византиска сопственост. На Венеција и припаднале островите Санторини, Кеос, Серифос и Аморгос. Исто така, императорот се согласил да исплати на Венеција 79 000 перпери за штетите претрпени за заплениетиот имот. А од венецијанска страна Дуждот единствено се согласил да го намали извозот на стоки од Империјата.⁵³⁶

Во согласност со договорот дуждот го испратил баил Јакопо Тревисо во 1302 година во Константинопол заедно со амбасадори, за да ги реализираат клаузулите од

⁵³² Tafel und Thomas, *Der Doge Andrea Dandolo*, 115. Сп. *Andrea Danduli Chronica*, 406-407.

⁵³³ Pachymeres, I, 286-287. Сп. D. Nicol, *Last Centuries of Byzantium*, 110-11.

⁵³⁴ R. Cessi and P. Sambin, *Le deliberazioni del Consiglio dei Rogati*, 6, 26-7, 28-9.

⁵³⁵ Pachymeres, I, 322-7; Gregoras, I, 207-10. Текстот на договорот се наоѓа во DR, IV, 2231, 2243, 2247, 2250.

⁵³⁶ Сп. D. Nicol, *Byzantium and Venice*, 220 -221.

договорот, особено во делот со исплатата.⁵³⁷ Во истото време и венецијанските трговци се вратиле повторно во Византиската Империја повторно да ја обноват својата трговија. Војната со Ценова, а потоа и со Византија не им донела ништо добро на Венецијанците, а особено на нивната трговија.

Ценовјаните ги зацврстиле своите позиции во Византија, а поучени од искуството на оваа војна, ја утврдиле Галата со моќен бедем и на тој начин во непосредна близина на византиската престолнина никнала тврдина на Ценовјаните.⁵³⁸

Од страната на Византија, оваа војна не им донела ништо добро, туку само нови загуби.

---

⁵³⁷ R. Cessi and P. Sambin, *Le deliberazioni del Consiglio dei Rogati*, 71-2, 75-8, 81.

⁵³⁸ W. Heyd, *Histoire du commerce du Levant au Moyen Age*, 445-446.

ЗАКЛУЧОК

Истражувајќи ги односите помеѓу Венеција и Византија од крајот на XII век можеме да го согледаме континуитетот во подобрувањето на венецијанските трговски позиции во Византиската империја. Здобивајќи се со драгоцените хрисовули на византиските императори, Венеција со олеснителните услови на неплаќање царински давачки ги користела пристаништата и морските води на Византија. На тој начин ги реализирала своите трговски интереси и ја јакнела својата економија. Во 1187 година Венеција дури успеала повеќе да не биде дарувана со хрисовула од позиција на надмоќен дарител, туку Исак II со своите „долготрајни сојузници и подржувачи“ склучил договор помеѓу две еднакви страни.

Сепак, Републиката на Св. Марко, своето најдобро време го доживеала во периодот кога била предводена од дуждот Енрико Дандоло. Имено, дуждот, одлично ја искористил ситуацијата наметната од организацијата на Четвртиот крстоносен поход. Благодарение на својата моќна флота, која неминовно им била потребна на крстоносците за превоз до Светата земја, Венеција успеала да се здобие со истакнатата улога во походот, а дуждот со одлучувачката позиција. Но, самиот начин на избор на Венеција за партиципирање во походот е симптоматичен, како и случувањата во текот на походот, и тоа од повеќе аспекти. Разгледувајќи ги и истражувајќи ги внатрешните ситуации во крстоносниот поход на мислење сме дека уште од самиот почеток на походот се оставало простор за да се маневрира со одлуки, со договарање помеѓу водачите на походот заради прикриена цел, која со текот на крстоносните постапки ќе станува се поочигледна.

Имено, станува збор за тоа што папата Инокентие III најнапред ја предвидел истакнатата улога на Венеција во походот, кога ја повикал да земе учество, како што е соопштено во неговите акти. Но, кога крстоносците пристапиле кон Венецијанците со отворена покана за учество, изворите не нудат податоци дали Венецијанците уште размислувале за понудата на папата, веќе го дале својот одговор или пак можеби воопшто не знаеле за папското преговарање со Венеција. Всушност Вилардуен кога зборува за преговорите не го споменува ниту папското преговарање со Венеција.

Притоа истражувајќи го понатамошниот тек на походот низ компаративниот пристап на изворите, можеме да констатираме низа недоречености, а исто така и

нејасности во преговарањето на крстоносците. Станува збор за уредувањето на договорот со Венеција, кога крстоносците побарале флота, а не знаеле колкав капацитет од таа флота ќе задоволат, односно не даваат конкретен број на крстоносци за кои би биле изграден соодветен број на бродови. Ако се има во предвид дека целото венецијанско население зело учество во изградбата на флотата, дека во текот на годината биле откажани сите трговски патувања, тогаш дуждот доколку залудно ја зел должноста да гради флота за вкупен број што тој самиот го понудил, ако крстоносците што ги предвидел не се појават. Тогаш можеме да констатираме дека Венеција би била во огромна загуба. Што значи дека дуждот морал да има план како ќе го насочи крстоносниот план, односно од каде ќе дојде приливот на средства кои Венеција ги вложила во флотата, прекилот на трговијата и наплатата на Венецијанците што работеле на изградба и требало да земат учество во походот.

Со тоа ја согледуваме истакнатата улога на волјата на дуждот уште од самиот почеток на походот, кој одлучил колку крстоносци ќе патуваат со неговата флота. Дополнително, промената на водачот на походот, и поставувањето на личност која првично не зела учество во походот – Бонифацие Монфератски, а имал причина да земе став кон Византија е исто така симптоматично. Особено кога во предвид ја земаме средбата на младиот византиски принц Алексиј, Бонифацие Монфератски на дворот на Филип Швапски, пред почетокот на крстоносниот поход. Во таквиот контекст на ситуацијата, и кога во предвид го имаме исходот на крстоносниот поход, без поддршка од изворни податоци можеме да претпоставиме дека насоката на крстоносниот поход веќе била утврдена и дека "Светата земја била на Босфорот". Во прилог на ваквото мислење е договорот на крстоносците со Венеција, и тоа од две страни. Првата е тоа што дуждот во зачуваниот договор кој го уредил со избраниците од редовите на крстоносците побарал да не се именува одредиштето, односно целта на походот. А втората е тоа што дуждот побарал во срочениот договор да стои клаузула за поделба на еднаков дел на сè што ќе биде освоено при походот. Клаузула која ја препознаваме во Мартовскиот договор за поделба на Византија.

Свртувањето на походот уште на самиот почеток кон христијанскиот Задар бил пресметаниот ризик за дуждот Даноло. Всушност дуждот ја преценил бројката на крстоносци. Односно, крстоносците немале доволно средства за да го исплатат долгот

кон Венеција. Впечатливо тука е што папата Инокентие воопшто не ја понудил својата финансиска помош во еден таков христијански потфат. Исто така, договорот не подразбирал конечна цел, при што правно не бил прекршен договорот, а папата кој ставил забрана за убивање на христијани при походот, според неговите писма можеме да забележиме дека им оставал доволно простор за да ја избегнат неговата заповед. Дополнително на тоа забележуваме и дека волјата на дуждот била слободна за дејствување, уште повеќе што водачот на походот Бонифацие две недели го немало да им се придружи на своите крстоносци. Изворите премолчуваат што го задржало тие две недели на пат до Задар.

Понатаму, друг дел кои оди во прилог на милсењето за дуждовото насочување на походот кон Византија е прифаќањето и склучувањето на договор со младиот византиски принц Алексиј, да му се помогне да го врати престолот на својот татко. Премногу е симптоматична ситуацијата на прифаќањето и подршката на младиот принц од страна на Енрико Дандоло. Имено, крстоносното водство прифатило да оди во Константинопол и да му помага на човек кој знае дека нема пари да го покрие ветеното. Притоа сомнително е и тоа што дуждот се согласил да постави човек должен на Венеција, а од своите венецијански пратеници во Константинопол добро бил информиран за финансиската ситуација во империјата. Во конкретниот случај јасно се гледа дека дуждот го имал последниот збор. И пред портите на Константинопол повторно преовладале неговите одлуки. Сепак мораме да забележиме дека напорот и дуждовата политика резултирале со успех. Се чини дека дури на крајот од походот во 1204 година, со Мартовскиот договор можеме да ја согледаме вистинската дуждова политика и значењето на Венеција за походот, за кои со оглед на исходот не можеме да го наречеме крстоносен. Енрико Дандоло и Венецијанците вешто го избалансирале недостатокот на средства на крстоносците и политиката на нивниот водач Бонифацие за свои цели.

Венецијанската страна преовладала и при извршувањето на одредбите од Мартовскиот договор. Венеција и понатаму будно ги следела своите интереси, секогаш пронаоѓајќи можност за нивна реализација. Таквите стремежи најпрвин ги пронаоѓаме во изборот на патријарх и латински император во Константинопол, за потоа интересот за Крит да се покаже како приоритетен во трговската мрежа на Средоземното Море. „Господарот на четвртина и половина од четвртината на Римското царство”

забележуваме дека не полагал заклетва на верност кон новоизбраниот латински император. Венеција во тој период била на врвот на своето издигнување како поморска империја.

Имајќи ги во предвид наследниците на Византија, Венеција не ги изоставила од својата сфера на интерес, туку организирано пристапила кон зачувување и проширување на трговијата кон Епирското деспотство и Некејското царство. Што се однесува до Епир, Венеција особено била била заинтересирана за Крф и Драч, каде што и го насочувала својот трговски интерес. Додека во Никеја Венецијанците гледале голема трговска иднина. Анализата на односите со Венеција наведува на мислење дека особено во овој период на нив повлијаела ситуацијата во Латинското царство, коешто основната поддршка и помош ја добивало од венецијанската економија и флота. Тоа пак било во спротивност со никејските стремежи за обнова на Византиската империја. Следствено на тоа Венеција не можела да одговори на никејската поморска потреба, но можеле другите италијански трговски републики, во конкретниов случај Ценова.

По возобновувањето на Константинопол како седиште на Византиската империја, од сите латински земји Венеција најмногу го почувствувала ударот. Притоа можеме да забележиме дека Венеција стравувала за поседувањето на Крит, Негропонте, Кипар, дури Кодон и Модон. Токму затоа и го насочила своето внимание кон стекнување на западна помош за возобновување на Латинската империја во Константинопол, а од друга страна поттикнувала нарушување на соработката помеѓу Византија и Ценова. Тука го согледуваме двојството на венецијанската политика, односно секогаш будната венецијанска дипломатија за користење на политичкиот контекст.

Византија пак од своја страна била соочена со бројни непријатели: Папството, Франција, Арагон, Англија, Карло Анжујски, Пиза и Анкона. Единствено го имала изборот на договарање со трговски конкурентната Ценова.

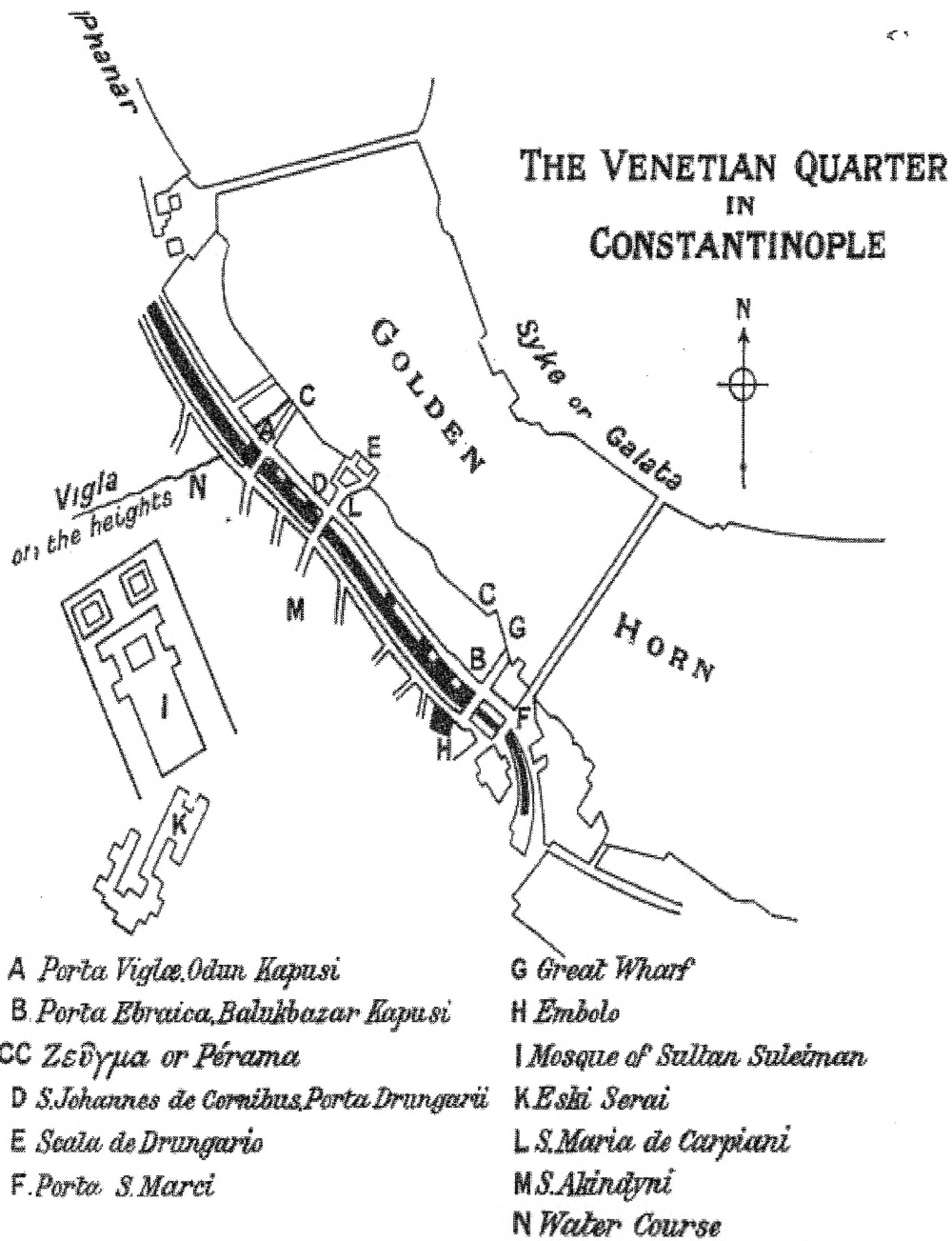
Во услови на сојузување на Запад под водство на Карло Анжујски и синот на Балдуин Фландриски, а со цел возобновување на Латинската империја констатираме дека за византиска одбрана пресудна била дипломатската активност на императорот Михаил VIII. Ценовјаните биле природни сојузници на императорот и не одејќи им во прилог ново венецијанско преземање на Константинопол го зазеле местото на Венецијанците. Притоа кога го земаме во предвид исходот на дејствијата и успешноста

на Византија против сојузот на Карло Анжујски, можеме да забележиме дека погрешната проценка на дуждот скапо ги чинело Веенцијанците. Венеција сеуште ги поседувала своите колонии, но без нивна поврзаност со Константинопол тие биле како „претставници без водач“. Така, во тој контекст на случувањата Венеција имала силни причини за враќање на своите врски со Константинопол. Вушност и иницијативата била на нејзина страна, само што овој пат пречката при реализацијата на своите интереси била Ценова.

Императорот Андроник II забележуваме дека обидувајќи се да воспостави рамнотежа помеѓу Италијанските републики не презел чекор во подобрувањето на византиската флота, туку повторно им издал привилегии за непречено и сигурно тргување, без препрека, штета или трговска царина. Со тоа императорот се ставил под поморска контрола на Италијанските градови, а Венеција со договорот од 1299 година по завршувањето на војната со Ценова ја ограничила моќта на Ценова на Исток и ја обврзала да не плови во византиските води на Јадранот.

Карти:

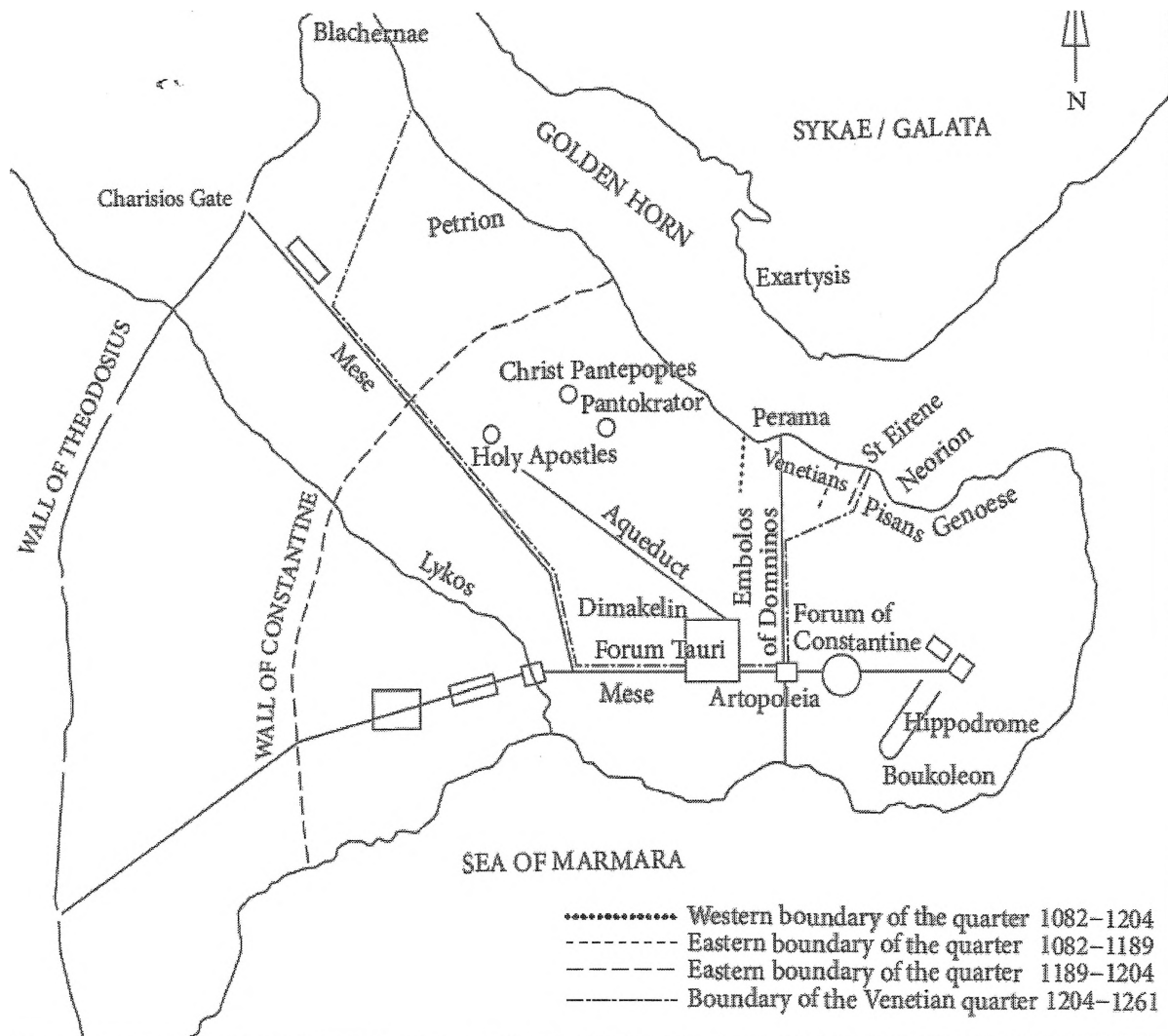
Бр. 1. Венецијанскиот квартал во Константинопол ⁵³⁹

Карта бр. 2

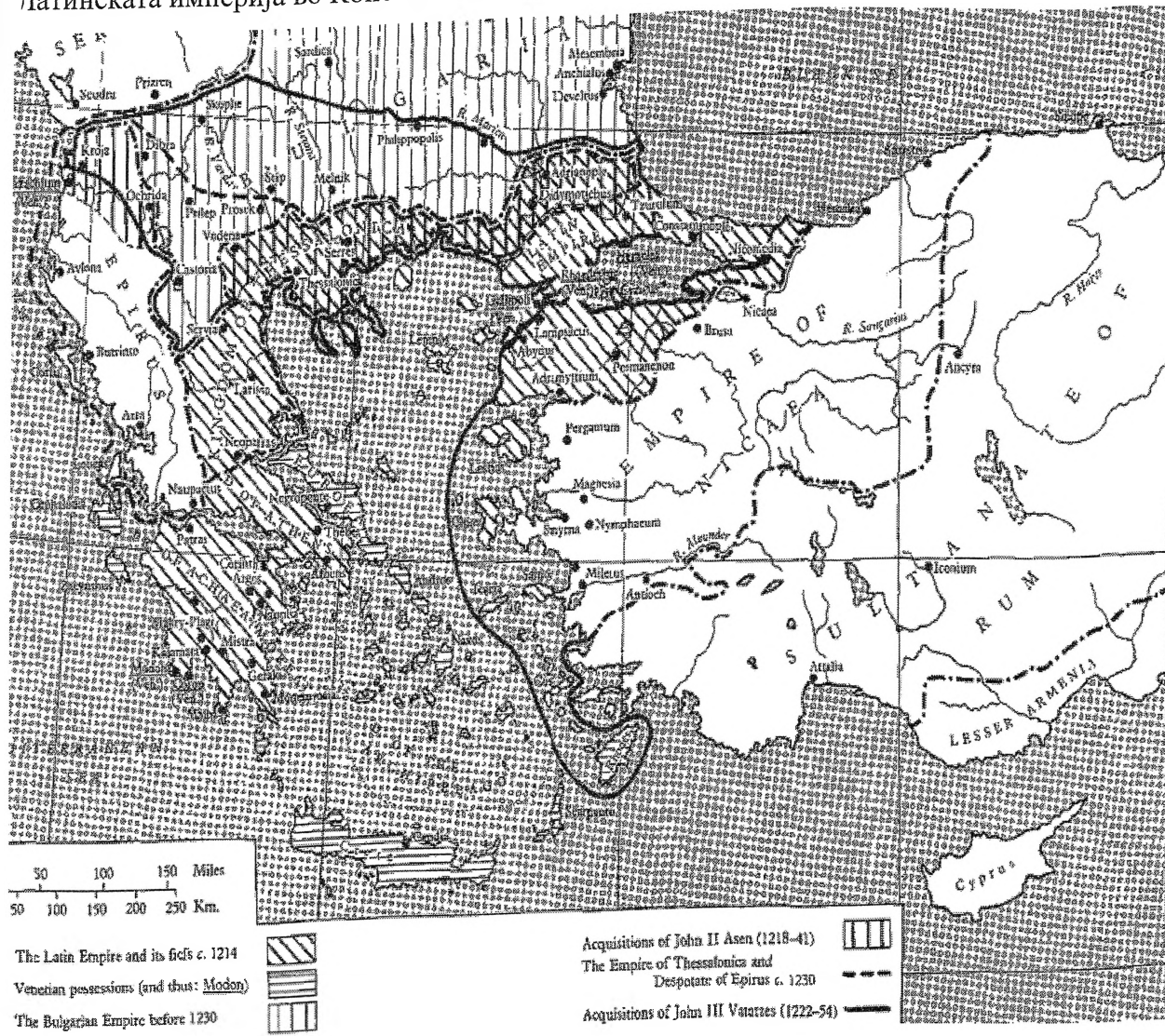
⁵³⁹ Преземено од: McKevedy C., Medieval Atlas, 20.

Венецијанскиот кварт од 1082 до 1261 година⁵⁴⁰

⁵⁴⁰ Преземено од: Tricht Filip, The Latin Renovatio of Byzantium, XII.

Латинската империја во Константинопол⁵⁴¹

⁵⁴¹ Преземено од: Tricht Filip, *The Latin Renovatio of Byzantium*, XIII.

Карта бр.4

Латинската империја сса. 1212-1217⁵⁴²

⁵⁴² Преземено од: Tricht Filip, The Latin Renovatio of Byzantium, XI.

БИБЛИОГРАФИЈА

ИЗВОРИ:

1. Acta Innocentii III ---- Acta Innocentii III (1198-1216), PP ed. P. T. Haluscynskyj, Pontificia Commissio ad Redigendum Codicem Juris Canonici Orientalis: Fontes, Series m, Vol. 11: (Vatican City, 1944.
2. Act Alb Ven ---- Acta Albaniae Veneta Saeculorum XIV et XV, ed. J. Valentini, I-XXIV, Palermo-Milan-Rome, 1967-1977.
3. Akropolites ---- Akropolites George, Historia, ed. A. Heisenberg, Georgii Acropolitae Opera, I, Leipzig, 1903.
4. Annales Placentini ---- Annales Placentini Gibettini, in MGH, ed. Pertz, XVH, 1863.
5. Annales Venetici breves ---- Annales Venetici breves, ed. H. Simonsfeld, MGH, Scriptores, XIV, Hanover, 1883, 69-72.
1. Andrea Danduli Chronica ---- Andrea Danduli Chronica, in Muratori, RIS, XII, Milan, 1728.
2. Annales Ianuenses ---- Annales Ianuenses, Annali genovesi di Caffaro e de' suoi continuatori, ed. L. T. Belgrano and C. Imperiale, i-v, Fonti per la Storia d'Italia. Scrittori, secoli XII-XIII, Genoa, 1890, Rome, 1923, 1926, 1929.
3. Borsuri, I rapporti tra Pisa e gli stati di Romania ---- Borsuri, I rapporti tra Pisa e gli stati di Romania nel Duecento, flic. St. it, 9 LXVII, 1955.
4. Martino da Canale ---- Canale da Martino, La Chronique des Veniciens de maistre Martin da Canal, ed. Polidori-Galvani, in Archivio storico italiano, VIII, 1845.
5. Cantacuzine ---- Cantacuzine John, Iohannis Cantacuzeni eximperatoris historiarum, 3 vol., Bonn, 1828-1832.
6. Cessi R., Deliberazioni del Maggior Consiglio di Venezia ---- Cessi R., Deliberazioni del Maggior Consiglio di Venezia, I-III, Reale Accademia dei Lincei, Commissione per gli atti delle assemblee costituzionali italiane, Bologna, 1931 – 1950.
7. Cessi R. and Sambin P., Le deliberazioni del Consiglio dei Rogati ----- R. Cessi and P. Sambin, Le deliberazioni del Consiglio dei Rogati (Senato), serie Mixtorum, Deputazione di Storia Patria per le Venezie: Monumenti Storici. Nuova serie, XV, vol. I, Venice, 1960.

8. Cinnamus ---- Cinnamus John, *Epitome rerum ab Ioanne et Alexio Comnenis gestarum*, edited by Augustus Meineke, *Corpus scriptorum historiae byzantinae*, Bonn, 1836.
9. Choniates ---- Choniates Niketas, *Historia*, ed. J.-L. van Dieten, *CFHB Corpus fontium historiae byzantinae*, XI/I, XI/2, Berlin-New York, 1975.
10. Chronicle of Morea ---- Chronicle of Morea, *Τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως*, ed. J. Schmitt, London, 1904.
11. Chronicle of Novgorod ---- Chronicle of Novgorod 1016-14/1, Translated by R. Michell and N. Forbes, London, 1914.
12. Cronique des Veniciens ---- Cronique des Veniciens, *Arch. St it.*, VIII, 1845.
13. Devastatio Constantinopolitana ---- Devastatio Constantinopolitana, in *Chroniques Gréco-Romanes*, ed. Karl Hopf, Paris, 1873.
14. Documenti del commercio veneziano ---- Documenti del commercio veneziano neisecoli XII-XIII, Lombardo, A, and R. M. Delia Rocca, Torino, Libreria Italiana, 1940.
15. DR ---- Dolger, F., *Regesten der Kaiserurkunden des ostromischen Reiches*, I: 565-1025, II:1025-1204; III: 1204-1282 ; IV: 1282-1341, Munich-Berlin, 1924-65.
16. Eustathios of Thessalonica ---- Eustathios of Thessalonica, *De capta Thessalonica narratio*, ed. I. Bekker in *Leonis Grammatici Chronographia*, 365-512, CSHB, 1842.
17. Flores Historiarum ---- Flores Historiarum, ed. Luard, London, 1891.
18. Gesta episcoporum Halberstadensium ---- Gesta episcoporum Halberstadensium. In *MGH, SS*, 23: 73–123.
19. Gesta Innocentii ---- Gesta Innocentii, PP., III, vo MPL.
20. Gestes des Chiprois ---- Les gestes des Chiprois, ed. G. Raynaud, in *Soc. de Tor. Latin*, Geneva, 1887.
21. Gregoras ---- Gregoras Nikephoros, *Byzantina Historia*, ed. L. Schopen, I-III, CSHB, 1829-55.
22. Gunther of Pairis ---- Gunther of Pairis, *Historia Captae a Latinis Constantinopoleos*, in *Exuviae Sacrae Constantinopolitanae*, ed. Paul Riant, 3 vol, Geneva, 1877-1904.
23. *Historia Ducum Veneticorum* ---- *Historia Ducum Veneticorum*, ed. H. Simonsfeld, *MGH, Scriptores*, XIV, Hanover, 1883, pp. 72-97.
24. *Historia ecclesiastica* ---- *Historia ecclesiastica*, Prolemy of Lucca, Muratori, *RIS*, XI, 1727.

25. Hugh of St. Pol ---- Hugh of St. Pol, Epistola In Annales Coloniensis maximi, MGH, SS, 17: 812–14. Исто и во ТTh, I, 304–11.
26. Innocent III Acts ---- Innocent III, Pope, Letters and Acts. MPL, CCXIV-CCXVII.
27. I trattati con Bisanzio ---- Pozza M. and Ravegnani G., I trattati con Bisanzio: 1265-1285, Venezia: Il cardo, 1996.
28. I trattati con Bisanzio ---- Pozza M., and Ravegnani R., I trattati con Bisanzio: 1265-1285, Venezia: Il cardo, 1996.
29. Jacopo da Varagine, Genova ---- Jacopo da Varagine, ed. C. Monleone, Iacopo da Varagine e la sua Cronaca di Genova dalle origini al MCCXCVII, I-III, Fonti per la Storia d'Italia. Scrittori, secolo XIII Rome, 1941.
30. Krekic, B., Dubrovnik (Raguse) et le Levant au moyen age ---- Krekic, B., Dubrovnik (Raguse) et le Levant au moyen age, Documents et Recherches, V, Paris, 1961.
31. Manfroni, Relazioni ---- Manfroni, C. Le relazioni fra Geneva l'impero bizantino e i Turchi, Atti della societa ligure di storia patria, XXVIII, Genoa, 1896.
32. Martin IV Pope, Les Registres de Martin IV ---- Martin IV Pope, Les Registres de Martin IV (1281-1285), ed. F. Olivier-Martin, Paris, 1935.
33. MGH. Monumenta Germaniae Historica, ed. Georgius Henricus Pertz, Hanovarae, 1872.
34. MM --- Miklosich F. and Miiller J., Acta et Diplomata graeca medii aevi sacra et profana, I-VI, Vienna, 1860-1890.
35. MPG --- Migne J. P., Patrologiae Cursus Completus, Series Graeco-latina, Paris, 1857-1866.
36. MPL --- Migne, J. P., Patrologiae Cursus Completus, Series Latina, Paris, 1844-1855.
27. Nuovi documenti del Commercio Veneto --- Nuovi documenti del commercio Veneto del sec. XI-XIII, Lombardo, A, and R. M. Delia Rocca, Venice, 1953.
37. RIS ---- Muratori L. A., Rerum Italicarum Scriptores, I-XXV, Milan, 1723-1751.
38. Robert of Clari ---- Robert of Clari, La Conquete de Constantinople, ed. P. Lauer, Paris, 1924.
39. Pachymeres ---- Pachymeres George, De Michaelae Palaeologo; De Andronico Palaeologo, ed. I. Bekker, 1-11, CSHB, 1835.
40. Pseudo-Codinos ---- Pseudo-Codinos, De Officiis, ed. J. Verpeaux, Traite des Offices, Paris, 1966

41. Rapporti diplomatici veneto-napoletani durante i regni di Carlo I e Carlo II d'Angio ---- M. Niccolini, Sui rapporti diplomatici veneto-napoletani durante i regni di Carlo I e Carlo II d'Angio, Arch. st. prov. nap., 1935.
42. Marino Sanudo, Vitae Ducum Venetorum ----- Sanudo Marino, Vitae Ducum Venetorum (Vite dei duchi di Venezia), RIS, XXII, Milan, 1733.
43. Marino Sanudo, Fragmentum ---- Sanudo Marino, Fragmentum, ed. C. Hopf, in Chroniques grecoromanes, Berlin, 1873.
44. Marino Sanudo Istoria ---- Sanudo Marino, Istoria del regno di Romania, ed. C. Hopf in Chroniques grecoromanes, Berlin, 1873, 99-170.
45. Scutariotes ----- Scutariotes Theodore, Ανωνύμου Σύνοψις Ηρονικῆ, K, Sathas, Bibliotheca Graeca Medii Aevi, VII, Paris, 1894.
46. Studi sulla rivoluzione siciliana del 1282, G. LA Mantia ---- G. La Mantia, Studi sulla rivoluzione siciliana del 1282, Arch. st. sic., VI, 1940.
47. Tafel und Thomas, Der Doge Andrea Dandolo ---- Tafel und Thomas, Der Doge Andrea Dandolo und die von ihm angelegten Urkundensammlungen, Munich, 1855.
48. The Deeds of Pope Innocent III ----- The Deeds of Pope Innocent III, trans., Powell M., J., Washington DC, 2004
49. TTH ---- Fr. G. Z Tafel and M. G. Thomas, Urkunden zur Alteren handels und Staats Geschichte der Republik Venedig mit besonderen Beziehungen auf Byzanz und die Levante, Vienna, 1856 - 1857.
50. Villehardouin ---- Villehardouin Geoffrey of, La Conquete de Constantinople, ed. E. Faral, 1-11, Les Classiques de l'Histoire de France au Moyen Age, 18-19, Paris, 1938-9.
51. William of Tyre ---- William of Tyre, Historia rerum in partibus transmarinis gestarum a temp ore successorum Mahumeth usque ad annum domini MCLXXXIV, edita a Venerabili Willermo Tyrensi Archiepiscopo, in RHC, Historiens occidentaux, 1/1, Paris, 1844.

ЛИТЕРАТУРА:

1. P. Adam, Princesses Byzantines ----- Adam P. Princesses Byzantines, Paris, 1907.

2. H. Ahrweiler, *L'Ideologie politic de l'Empire Byzantin* ---- Ahrweiler H., *L'Ideologie politic de l' Empire Byzantin*, Paris, 1940.
3. A. Andrea, *Pope Innocent as the Crusader* ---- Andrea A., *Pope Innocent as the Crusader and Canonist: His relations with the Greeks of Constantinople, 1198-1216*, *Church History*, Vol. 39, No. 1, 1970.
4. A. Andrea, *The Devastatio Constantinopolitana* ---- Andrea A., *The Devastatio Constantinopolitana", A Special Perspective on the Fourth Crusade: An Analysis, Historical Reflections*, Vol. 19, No. 1, 1993.
5. A. Andrea, *Contemporary sources* ---- Andrea A. *Contemporary sources fot the Fourth Crusade*, Boston, 2008.
6. M. Angold, *Byzantium under Comneni* ---- Angold M., *Church and Society in Byzantium under Comneni, 1081-1261*, Cambridge, 1995.
7. M. Angold, *The Byzantine Empire* ---- Angold M., *The Byzantine Empire*, London, 1997.
8. L. Armstrong, *Trade in Late Medieval Europe* ---- Armstrong L., *Money, Markets and Trade in Late Medieval Europe*, Boston, 2007.
9. D. Baker, *Relations between East and West* ---- Baker D., *Relations between East and West in the Middle Ages*, Chicago, 1973.
10. J. Barker, *Late Byzantine Thessalonike* ---- Barker J., *Late Byzantine Thessalonike: A Second City's Challenges and Responses*, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 57, 2003.
11. N. Baynes, *The Byzantine Empire* ---- Baynes N., *The Byzantine Empire*, London, 1958.
12. A. Berger, *Realia Byzantina* ---- Berger A., *Realia Byzantina*, Berlin, 2009.
13. H. Birreene, *Economic and Social History of Medieval Europe* ---- Birreene H., *Economic and Social History of Medieval Europe*, New York, 1937.
14. L. Boojamra, *Athanasios of Constantinople* ---- Boojamra L., *Athanasios of Constantinople: A Study of Byzantine Reactions to Latin Religious Infiltration*, *Church history*, Vol. 48, No. 1, 1979.
15. C. M. Brand, *Byzantine Plan for the Fourth Crusade* ---- Brand M. C., *Byzantine Plan for the Fourth Crusade*, *Speculum*, Vol. 43, No. 3, 1968.
16. C. M. Brand., *Byzantium confronts the West* ---- Brand M. C, *Byzantium confronts the West*, Cambridge, 1968.

17. H. F. Brown, The Venetians and the Venetian Quarter in Constantinople ---- Brown F. H., The Venetians and the Venetian Quarter in Constantinople to the Close of the Twelfth Century, *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 40, 1920.
18. L. R. Buenger, Rialto Businessmen and Constantinople, 1204-1261 ---- Buenger R. L., Rialto Businessmen and Constantinople, 1204-1261, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 49, 1995.
19. J. B. Bury, The Lombards and Venetians in Euboia ---- Bury B. J., The Lombards and Venetians in Euboia (1205-1303), *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 7, 1886.
20. Cambridge Medieval History ---- Cambridge Medieval History, ed. Abulafia David, 2008, Cambridge.
21. G. Caro, Genua ---- Caro G., Genua und die Mächte am Mittelmeer, 2 vol., Halle, 1895.
22. C. Coredon, Dictionary of Medieval Phrases ---- Coredon C., A Dictionary of Medieval Phrases, Cambridge, 2004.
23. W. G. Day, A Reappraisal of Byzantine Commercial Policy ---- Day W. G., A Reappraisal of Byzantine Commercial Policy in the Late Twelfth Century, *The Journal of Economic History*, Vol. 37, No. 2, 1977.
24. A. Ducellier, La Fagade maritime de Valbanie au moyen age ---- Ducellier, A., La Fagade maritime de Valbanie au moyen age. Durazzo et Valona du XIe au XVe siècle, Thessaloniki, 1981.
25. H. J. Finley, Corinth in the Middle Ages ---- Finley J. H., Corinth in the Middle Ages, *Speculum*, Vol. 7, No. 4, 1932.
26. J. K. Fortheringham, Genoa and the fourth Crusade ---- Fortheringham K. J., Genoa and the fourth Crusade, *The English Historical Review*, Vol. 25, No. 97, Oxford, 1910.
27. J. K. Fortheringham, Marco Sanudo ---- Fortheringham K. J., Marco Sanudo, Oxford, 1915.
28. J. D. Geanakoplos, Emperor Michael Paleologus and the West ---- Geanakoplos D. J., Emperor Michael Paleologus and the West, Cambridge, 1959.
29. J. D. Geanakoplos, Usurpation of Michael VIII Palaeologos ---- Geanakoplos D. J., The Nicene Revolution of 1258 and the Usurpation of Michael VIII Palaeologos, *Traditio*, Vol. 9, No. 9, 1953.

30. J. D. Geanakoplos, *Greco-Latin Relations on the Eve of the Byzantine Restoration* ----- Geanakoplos D. J., *Greco-Latin Relations on the Eve of the Byzantine Restoration: The Battle of Pelagonia-1259*, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 7, 1953.
31. M. Geōrgopoulou, *Late Mediaval Crete and Venice* ---- Georgopoulou M., *Late Mediaval Crete and Venice: An Appropriation of Byzantine Heritriage*, *The Art Bulletin*, Vol. 77, No. 3, 1995.
32. E. Gibbon, *History of the Decline and Fall of the Roman Empire* ---- Gibbon E., *History of the Decline and Fall of the Roman Empire*, New York, 1907.
33. J. Godfrey, *The unholy crusade* ---- Godfrey J., *The unholy crusade*, Oxford, 1980.
34. Gordon – Pirie, *Innocent the Great* ---- Gordon – Pirie, *Innocent the Great*, London, 1907.
35. G. Timothy, *A History of Byzantium* ---- Timothy G., *A History of Byzantium*, Oxford, 2005.
36. M. Guscini, *The Image of Edessa* ---- Guscini M., *The Image of Edessa*, Boston, 2009.
37. J. Harris, *Byzantium and the Crusades* ---- Harris J., *Byzantium and the Crusades*, London, 2003.
38. H. Hazlitt, *The Venetian Republic* ---- Hazlitt H., *The Venetian Republic*, London, 1915.
39. W. Heyd, *Histoire du commerce du Levant au Moyen Age* ---- Heyd W., *Histoire du commerce du Levant au Moyen Age*, 1-11, Amsterdam, 1967.
40. M. F. Hendy, *Byzantium, 1081-1204 Economic Reappraisal* ---- Hendy F. M., *Byzantium, 1081-1204: an Economic Reappraisal*, *transactions of the Royal Historical Society*, Fifth series, vol. 20, 1970.
41. J. Herrin, *Identities and Allegiances in the Eater Mediterranean after 1204* ---- Herrin J., *Identities and Allegiances in the Eater Mediterranean after 1204*, London, 2011.
42. W. A. Hodgman, *The Fourth Crusade* ---- Hodgman A. W., *The Fourth Crusade*, *The Classical Journal*, Vol. 43, No. 4, 1948.
43. D. Howard, *Venice between East and West* ---- Howard D., *Venice between East and West: MarcAntonio Barbaro and Palladio's Church of the Redentore*, *Journal of the Society of Architectural Historians*, Vol. 62, No. 3, 2003.

44. D. Jacoby, *Western Conquerors and Byzantines* ---- Jacoby D., *The Encounter of Two Societies: Western Conquerors and Byzantines in the Peloponese after the Fourth Crusade*, *The American Historical Review*, Vol. 78, No. 4, 1973.
45. D. Jacoby, *Byzantium, Latin Romania and Mediterranean* ---- Jacoby D., *Byzantium, Latin Romania and Mediterranean*, Hampshire, 2001.
46. D. Jacoby, *Foreigners and the Urban Economy in Thessalonike* --- Jacoby D., *Foreigners and the Urban Economy in Thessalonike, ca. 1150-ca. 1450*, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 57, *Symposium on Late Byzantine Thessalonike*, 2003.
47. A. Jotischky, *Crusading and the Crusader States* ---- Jotischky A., *Crusading and the Crusader States*, London, 2004.
48. S. Kenneth, *The Papacy and the Levant* ---- Kenneth S., *The Papacy and the Levant*, vol. I, Philadelphia, 1976.
49. K. J. Killmaster, *Through the Eyes of a Crusader* ---- Killmaster J. K., *Through the Eyes of a Crusader: An Intensive Study Into the Personal Involvement of Two Men in the Fourth Crusade*, Honor Theses, paper 235, Southern Illinois University, 2002.
50. A. Klein, *Relics and Reliquaries between Byzantium and the West* ---- Klein A., *Eastern Objects and Western Diseres: Relics and Reliquaries between Byzantium and the West*, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 58, 2004.
51. S. Kyriakidis, *Warfare in Late Byzantium* ---- Kyriakidis S., *Warfare in Late Byzantium*, Boston, 2011.
52. A. Laiou, *Gender, Society and Economic Life in Byzantium* ---- Laiou A., *Gender, Society and Economic Life in Byzantium*, Hampshire, 1992.
53. A. Laiou, *The Byzantine Economy in the Mediterranean Trade System* ---- Laiou Angeliki, *The Byzantine Economy in the Mediterranean Trade System; Thirteenth-Fifteenth Centuries*, *Dumbarton Oaks Papers*, vol.34/35, 1980, 1981.
54. A. Laiou, *Constantinople and the Latins* ---- Laiou A., *Constantinople and the Latins*, Cambridge, 1972.
55. A. Laiou, *The Byzantine Economy* ---- Laiou A., *The Byzantine Economy*, Cambridge, 2007.
56. A. Laiou, *The Economic History of Byzantium* ---- Laiou A., *The Economic History of Byzantium*, Washington, 2002.

57. A. Laiou, *The Foreign Politic of Andronicus II* ---- Laiou A., *The Foreign Politic of Andronicus II*, Cambridge, 1982.
58. A. Luttrell, *Latin Greece* ---- Luttrell A., *Latin Greece, Hospitallers and the Crusades*, London, 1982.
59. A. Mackay, *Atlas of Medieval Europe* ---- Mackay A., *Atlas of Medieval Europe*, London, 1997.
60. T. F. Madden , *Outside and Inside the Fourth Crusade* ---- Madden F. T., *Outside and Inside the Fourth Crusade*, *The International History Review*, 1995.
61. T. F. Madden, *Vows in the Fourth Crusade* ---- Madden F. T., *Vows in the Fourth Crusade: The Treaty of Zara and the Attack on Constantinople in 1204*, *The international History Review*, Vol. 15, No. 3, 1993.
62. T. F. Madden, *Enrico Dandolo* ---- Madden F. T., *Enrico Dandolo and the Rise of Venice*, Baltimore, 2003.
63. P. Magdalino, *Manuel Komnenos* ---- Magdalino P., *The Empire of Manuel Komnenos, 1143-1180*, Cambridge, 1993.
64. R. E. Malic, *From Venice to Byzantium and Back* ---- Malic E. R., *From Venice to Byzantium and Back (1200-1600)*, Middletown, Connecticut, 2009.
65. A. Maltezou, *Byzantine Consuetudines in Venetian Crete* ---- Maltezou A., *Byzantine Consuetudines in Venetian Crete*, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 49, 1995.
66. M. Mango, *The commercial map of Constantinople* ---- Mango M., *The commercial map of Constantinople*, *Dumbarton Oaks Papers*, 54, 2000.
67. C. McEvedy, *The Penguin Atlas of Medieval History* ---- McEvedy C., *The Penguin Atlas of Medieval History*, Norwich, 1976.
68. S. Mckee, *Byzantines and Greeks in the Venetian World* ---- Mckee S., *Byzantines and Greeks in the Venetian World, Identities and Alegiances in the Eastern Mediteranean*, London, 2011.
69. E. H. McNeal, *À Note on Narrative Style in Geoffrey of Villehardouin and Robert of Clari* ---- McNeal H. E., *A Note on Narrative Style in Geoffrey of Villehardouin and Robert of Clari*, *Monatshefte für deutschen Unterricht*, Vol. 37, No. 4, 1945.
70. S. Mergiali, *L'epogue des Paleologues* ---- Mergiali S., *L'insegnement et les Letters Pendant L'epogue des Paleologues*, Athens, 1996.

71. A. Van Millingen, Byzantine Constantinople ---- Millingen Van A., Byzantine Constantinople, London 1899.
72. A. Van Millingen, Byzantine Churches in Constantinople ---- Millingen Van A., Byzantine Churches in Constantinople, London, 1912.
73. W. Miller, The Ionian Islands under Venetian Rule ---- Miller W., The Ionian Islands under Venetian Rule, The English Historical Review, Vol. 18, No. 70, Oxford, 1903.
74. W. Miller, The Latins in the Levant ---- Miller W., The Latins in the Levant, New York, 1998.
75. P. G. Molmenti, Poviest Venecije ---- Molmenti G. P., Poviest Venecije, Senju, 1888.
76. J. C. Moore, Pope Innocent III ---- Moore C. J., Pope Innocent III (1160/1 – 1216), Boston, 2003.
77. C. Morrison, The Emperor, the Saint, and the City ---- Morrison C., The Emperor, the Saint, and the City: Coinage and Money in Thessalonike from the Thirteenth to the Fifteenth Century, Dumabrtton Oaks Papers, vol. 57, Symposium on Late Byzantine Thessalonike, 2003.
78. D. Nicol, The Greeks and the Union of the Churches ---- Nicol D., The Greeks and the Union of the Churches the Report of Ogerius, Protonotarius of Michael VIII Palaiologos, in 1280, Vol. 63, 1964.
79. D. Nicol, Byzantium and Venice ---- Nicol D., Byzantium and Venice, Cambridge, 1988.
80. D. Nicol, The Last Century of Byzantium ---- Nicol D., The Last Century of Byzantium, London, 1993.
81. D. Nicol, The Papal scandal ---- Nicol D., The Papal scandal, Studies in Church History, XIII: The Orthodox Churches and the West, Oxford, 1976.
82. D. Nicol, The Despotate of Epiros ---- Nicol D., The Despotate of Epiros, 1267-1479, Cambridge, 1984.
83. W. Norden, das Papsttum und Byzanz ---- Norden W., Das Papsttum und Byzanz. Die Trennung der beiden Mächte und das Problem ihrer Wiedervereinigung bis zum Untergang des byzantinischen Reichs (1453), Berlin, 1903.
84. N. Oikonomides, Society, Culture and Politics in Byzantium ---- Oikonomides N., Society, Culture and Politics in Byzantium, Hampshire, 2003.

85. P. O' Connel, The Greeks and Reunion up to the Fall of Constantinople ---- O' Connel P., The Greeks and Reunion up to the Fall of Constantinople, *An Irish Quarterly Review*, vol. 49, n. 193, 1960.
86. A. Pertusi, Venezia e Bizanzio: 1000-1204 ---- Pertusi A., Venezia e Bizanzio: 1000-1204, *Dumabarton Oaks Papers*, Vol. 33, 1979.
87. D. Pincus, Venice and the Two Romes ---- Pincus D., Venice and the Two Romes: Byzantium and Rome as a Double Heritage in Venetian Cultural Politics, *artibus et Historiae*, Vol. 13, No. 26., 1992.
88. J. M. Powell, Rereading the Crusades ---- Powell M. J., Rereading the Crusades: An Introduction, *The International History Review*, Vol. 17, No. 4, 1995.
89. D. E. Queller and T. K. Compton The Fourth Crusade ---- Queller E. D. and Compton K. T., The Fourth Crusade: The Neglected Majority, *Speculum*, Vol. 49, No. 3, 1974.
90. D. E. Queller, Early Venetian Legislation on Ambassadors ---- Queller E. D., Early Venetian Legislation on Ambassadors, *American Historical Review*, Vol. 74, No. 1, Chicago, 1968.
91. D. E. Queller, and W. G. Day, Some Arguments in Defence of the Fourth Crusade ---- Queller E. D. and Day G. W., Some Arguments in Defence of the Fourth Crusade, *The American Historical Review*, Vol. 81, NBo. 4, Chicago, 1976.
92. D. E. Queller and I. B. Katele, Attitudes Towards the Venetians ---- Queller E. D. and Katele B. I., Attitudes Towards the Venetians in the Fourth Crusade: The Western Sources, *The International History Review*, Vol. 4, No. 1, 1982.
93. J. Ruskin, The Stones of Venice ---- Ruskin J., The Stones of Venice, London, 1853.
94. H. R. Schamandt, The Fourth Crusade and the Just-War Theory ---- Schamandt R. H., The Fourth Crusade and the Just-War Theory, *The Catholic Historical Review*, Vol. 61, No. 2, 1975.
95. G. Schlumberger, Sceaux des empereurs Latins de Constantinople ---- Schlumberger G., Sceaux des empereurs Latins de Constantinople, *Bulletin Monu-mental LXI*, Sixieme Serie, VI, 1890.
96. G. Schlumberger, Un nouveau sceau de L'Empereur Ltin ler d'Angre de Constaninople ---- Schlumberger G., Un nouveau sceau de L'Empereur Ltin ler d'Angre de Constaninople, *revue Numismatique*, Quatrieme Serie, V, 1901.

97. K. Setton, *The papacy and the Levant* ---- Setton K. *The papacy and the Levant*, Philadelphia, 1976.
98. A. Simpson, *Before and After 1204: The Version of Niketas Choniates* ---- Simpson A., *Before and After 1204: The Version of Niketas Choniates*, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 60, 2006.
99. P. Spuffort, *Money and its use in Medieval Europe* ---- Spuffort P., *Money and its use in Medieval Europe*, Cambridge, 1988.
100. A. M. Stahl, *Coinage and Money in the Latin Empire of Constantinople* ---- Stahl A. M., *Coinage and Money in the Latin Empire of Constantinople*, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 55, 2001.
101. A. Suryal, *The Crusade in the Late Middle Ages* ---- Suryal A., *The Crusade in the Late Middle Ages*, London, 1940.
102. R. F. Swietak, *Günter of Paris and the Historia Constantinopolitana* ---- Swietak R. F., *Günter of Paris and the Historia Constantinopolitana*, *Speculum*, Vol. 53, No. 1, 1978.
103. A. M. Talbot, *The Restoration of Constantinople under Michael VIII* ---- Talbot. A. M., *The Restoration of Constantinople under Michael VIII*, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 47, 1993.
104. H. R. Tate, *The Italian Colonial Empire* ---- Tate H. R., *The Italian Colonial Empire*, *Journal of the Royal African Society*, Vol.40, No. 159, Oxford, 1941.
105. E. Tisserant, *The Holy See and the Byzantine Church and Empire* ---- Tisserant E., *The Holy See and the Byzantine Church and Empire: Reflections on Their Relations*, *The Review of Politics*, Vol. 9, No. 3, 1947.
106. R. Tolerance, *The Crusades and the Christian World of the East* ---- Tolerance R., *The Crusades and the Christian World of the East*, Pennsylvania, 2008.
107. W. Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society* ---- Treadgold W., *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford, 1997.
108. F. Tricht, *The Latin Renovatio of Byzantium* ---- Tricht F., *The Latin Renovatio of Byzantium*, Boston, 2011.
109. A. Vasiliev, *History of the Byzantine Empire* ---- Vasiliev A., *History of the Byzantine Empire*, vol. 2 (324-1453), London, 1952.

110. T. Venninh, A Chronology of Byzantine Empire ---- Venninh T., A Chronology of Byzantine Empire, Hampshire, 2006.
111. E. Walsh, The History and Nature of International Relations ---- Walsh E., The History and Nature of International Relations, New York, 1930.
112. A. Watt, The Theory of Papal Monarchy in the Thirteenth Century ---- Watt A., The Theory of Papal Monarchy in the Thirteenth Century: The Contribution of the Canonists, *Traditio*, Vol. 20, 1964.
113. K. Weitzmann, Various Aspects of Byzantine Influence on the Latin Countries ---- Weitzmann K., Various Aspects of Byzantine Influence on the Latin Countries from the Sixth to the Twelfth Century, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 20.
114. R. L. Wolf, Footnote to an Incident of the Latin Occupation of Constantinople ----- Wolf L. R., Footnote to an Incident of the Latin Occupation of Constantinople: The Church and the Icon of the Hodegetria, *Traditio*, Vol. 6, 1948.
115. R. L. Wolf, Politics in the Latin Patriarchate of Constantinople ---- Wolf L. R., Politics in the Latin Patriarchate of Constantinople, 1204-1261, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 8, 1954.
116. R. L. Wolf, Romania: The Latin Empire of Constantinople ---- Wolf L. R., Romania: The Latin Empire of Constantinople, *Speculum*, Vol. 23, No. 1 1948.
117. R. L. Wolf, The Organization of the Latin Patriarchate of Constantinople ---- Wolf L. R., The Organization of the Latin Patriarchate of Constantinople. 1204-1261: Social and Administrative Consequences of the Latin Conquest, *Traditio*, Vol. 6, 1948.
118. R. L. Wolf, Baldwin of Flanders and Hainaut ---- Wolf L. R., Baldwin of Flanders and Hainaut, First Latin Emperor of Constantinople: His Life, Death, and Resurrection, 1172-1225, *Speculum*, vol. 27, n. 3, 1952.
119. R. L. Wolf, Politics in the Latin Patriarchate of Constantinople ---- Wolf L. R., Politics in the Latin Patriarchate of Constantinople, 1204-1261, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 8, 1954.
120. D. Wood, Medieval Economic Thought ---- Wood D., Medieval Economic Thought, Cambridge, 1989.
121. К. Ациевски, Македонија во првите години по формирањето на Латинското царство ---- Ациевски К., Македонија во првите години по формирањето на Латинското царство (1204-1207), ГЗФФ, книга 8, Скопје, 1982.

122. К. Ациевски, Пелагонија во средниот век ---- Ациевски К., Пелагонија во средниот век, Скопје, 1994.
123. К. Ациевски, Поделбата на Македонија според Partitio Roamniae ---- Ациевски К., Поделбата на Македонија според Partitio Roamniae, Гласник ИНИ, XXVI, 2-3, Скопје, 1982.
124. К. Ациевски, Потчинувањето на Македонија од страна на Теодор I Ангел ---- Ациевски К., Потчинувањето на Македонија од страна на Теодор I Ангел и формирањето на Солунското царство, Историја, XVIII, 1-2, Скопје, 1982.
125. К. Ациевски, Првите никејски освојувања во Македонија ---- Ациевски К., Првите никејски освојувања во Македонија и ликвидирањето на Солунското царство, Историја, XIX, 1, Скопје, 1983.
126. И. Божилов, В. Гюзелев, Историја на средновековна Блгария ---- Божилов И., Гюзелев В., Историја на средновековна Блгария, том I, Софија, 1999.
127. А. Данчева – Василева, Блгария и Латинската империя ---- Данчева – Василева А., Блгария и Латинската империя (1204-1261), Софија, 1985.
128. К. Жиречек, Историја Срба ---- Жиречек К., Историја Срба, Београд, 1978.
129. Заборов М. А., Папство и захват Константинополя крестоносцами ---- Заборов М. А., Папство и захват Константинополя крестоносцами в начале XIII в, Византийский вѣстник, том V, 1952.
130. М. А. Заборов, Вопрос о Предистории Четвертого Крестового похода ---- Заборов А. М., Вопрос о Предистории Четвертого Крестового похода, Византийский Временник, VI, 1953.
131. Г. Острогорски, Историја на Византија ---- Острогорски Г., Историја на Византија, Скопје, 1992.
132. Н. П. Соколовски., Венеция и Византия при первых Палеологах ---- Соколов П. Н., Венеция и Византия при первых Палеологах (1263- 1328), Византийский вѣстник, XII, Москва, 1957.
133. Н. П. Соколов, К вопросу о взаимоотношениях Византии и Венеции в последние годы правления Комнинов ---- Соколов П. Н., К вопросу о взаимоотношениях Византии и Венеции в последние годы правления Комнинов (1171-1185), Византийский вѣстник, V, Москва, 1952.

134. Ф. Успенски, Иторија Византијског Царства, III ---- Успенски Ф., Историја Византијског Царства, т. III, Београд, 2000.

СОДРЖИНА:

1. Вовед	1
2. Глава I: Венецијанско-византиските односи и врски во крајот на XII и почетокот на XIII век	4
3. Глава II: Венеција и Византија во четвртиот крстоносен поход	21
4. Глава III: Венеција на просторот на Византија во XIII век	51
5. Глава IV: Венеција и Епирското деспотство	64
6. Глава V: Венеција и Никејското царство	70
7. Глава VI: Венеција и обновената Византија	77
8. Заклучок	98
9. Карти	103
10. Библиографија	107
11. Содржина	122